Stanislaw Lem

GOLEM XIV

PREFAŢA

Decelarea momentului istoric în care abacul a ajuns din urmă Intelectul este la fel de grea ca aceea a momentului când maimuţa s-a transformat în om. Şi totuşi nu s-a scurs decât durata unei singure vieţi umane din clipa în care, prin construirea analizorului ecuaţiilor diferenţiale al lui Vannevar Bush, s-a iniţiat evoluţia furtunoasă a inte-lectronicii. Construit după analizorul Bush, la sfârşitul celui de al doilea război mondial, ENIAC-ul era un dispozitiv de la care a pornit — cât de prematur — denumirea de "creier electronic". În realitate, ENIAC era un computer, iar în comparaţie cu arborele vieţii — un ganglion nervos primitiv. Istoricii numără însă epoca computerizării începând cu el. În anii cincizeci ai secolului al XX-lea a apărut o considerabilă nevoie de maşini de calcul. Una dintre primele a fost introdusă în producţie de masă de către concernul IBM.

Aceste maşini nu aveau prea multe în comun cu procesul gândirii. Ele constituiau nişte procesoare de date atât în domeniul economiei şi al marilor afaceri, cât şi în cel al administraţiei şi al ştiinţei. Au pătruns şi în politică, prima utilizare fiind prognozarea rezultatelor alegerilor prezidenţiale. Cam în acelaşi timp, RAND Corporation a ştiut să cointereseze factorii militari ai Pentagonului prin metoda de prognozare a evenimentelor de pe arena internaţională militaro-poiitică, constând în alcătuirea aşa-ziselor "scenarii de conflict". Nu mai era departe până la tehnicile ceva mai sigure de tipul CIMA, din care, după două decenii, s-a născut algebra aplicată a evenimentelor, numită (de altfel, în chip nu prea fericit) politicomatica. De asemenea, computerul şi-a demonstrat forţa în rolul de Casandra, când pentru prima dată la *Massachusetts*

Institute of Technology au început să se elaboreze primele modele formale ale civilizaţiei terestre" în renumita mişcare-proiect *The Limits to Growth.* Dar pentru sfârşitul secolului nu această ramură a evoluţiei computerelor s-a dovedit cea mai importantă. Armata folosea maşini de calcul încă de la sfârşitul celui de-al doilea război mondial, în acord cu sistemul de logistică operaţională, sistem generat de scenariul acestui război. Oamenii s-au preocupat în continuare de problemele de ordin strategic, iar problemele secundare şi subsidiare au fost plasate computerelor într-o măsură tot mai mare. Totodată, ele au fost implementate în sistemul de apărare al Statelor Unite.

Computerele constituiau nucleele nervoase ale reţelei continentale de avertizare. Asemenea reţele îmbătrâneau foarte repede sub raport tehnic. După cea dintâi, numită CONELRAD, au urmat variantele reţelei EWAS — *Early Warning System.* Potenţialul de atac şi de apărare se baza atunci pe sistemul rachetelor balistice mobile (subacvatice) şi imobile (subterane), cu focoase termo-nucleare, precum şi pe sferele bazelor radar-sonare, maşinile de calcul îndeplinind în cadrul lor funcţia unor centre de comunicare, aşadar pur executive.

Automatizarea a intrat în viaţa Americii cu mare avânt, încă de la început, din partea de "jos", adică dinspre activităţile şi serviciile uşor meca nizabile, întrucât nu necesitau efort intelectual (sistemul bancar, transportul, reţeaua hotelieră). Computerele militare executau operaţii speciale restrânse, căutând ţintele pentru lovitura atomică combinată, elaborând rezultatele observaţiilor satelitare, optimizând mişcarea flotei şi corelând mişcările MOL-urilor *(Military Orbital Laboratory* — satelit militar greu).

Cum era de aşteptat, sfera deciziilor, preluată de sistemele automate, creştea din ce în ce mai mult. Acest lucru era firesc în cadrul cursei înarmărilor, dar nici destinderea ulterioară nu a dus la frânarea investiţiilor în acest domeniu, întrucât îngheţarea cursei pentru bomba cu hidrogen a eliberat considerabile sume bugetare la care Pentagonul nu a vrut să renunţe întru totul după terminarea războiului vietnamez. Dar şi atunci, computerele produse — cele din generaţia a zecea, a unsprezecea şi, în sfârşit, a douăsprezecea — îl depăşeau pe om doar prin rapiditatea operaţiilor. Devenise limpede că în

sistemele de apărare tocmai omul se dovedeşte a fi elementul de întârziere a reacţiei adecvate.

De aceea, în cercurile de specialişti ale Pentagonului — mai ales în cele ale savanţilor care s-au legat de aşa-numi-tul "complex militar-industrial" — poate fi considerată firească naşterea ideii de a se opune curentului evoluţiei intelectronice. În mod comun, această mişcare era numită "antiintelectuală". Aşa cum afirmă istoricii din domeniul ştiinţei şi tehnicii, ea provine de la matematicianul englez de la jumătatea secolului, A. Turing, creatorul teoriei "automatului universal".

Acesta era o maşină capabilă să execute în general ORICE operaţie ce putea fi formalizată, adică i se putea conferi caracterul unei proceduri perfecte repetabile. Diferenţa dintre orientarea "intelectuală" şi cea "antiintelectuală" din intelectronică se reduce la ideea că maşina lui Turing, extrem de simplă, îşi datorează posibilităţile sale PROGRAMULUI de acţiune. În schimb, în lucrările celor doi "părinţi" americani ai ciberneticii, N. Wiener şi J. Neumann, a apărut concepţia unui sistem ce se poate programa SINGUR.

Desigur, prezentăm aceste confluenţe într-o uriaşă simplificare. Se subânţelege că priceperea autoprogramării nu s-a produs pe un loc gol. Premisa ei indispensabilă a constituit-o complexitatea deosebită a construcţiei computerului. Această diferenţiere, încă insesizabilă la jumătatea de secol, a avut o mare influenţă asupra evoluţiei ulterioare a maşinilor ma-tematice, mai ales când s-au consolidat şi s-au desprins asemenea ramuri ale ciberneticii, ca psihonica şi teoria plurifazică a deciziilor. În anii optzeci, în cercurile militare s-a născut ideea automatizării integrale a tuturor operaţiilor importante, atât a celor militare şi de conducere, cât şi a celor politico-economice. Această concepţie, numită ulterior "Ideea Unicului Strateg" avea s-o lanseze primul generalul Stewart Eagleton. Dincolo de computerele ce căutau ţelurile optime de atac, dincolo de reţeaua de comunicare şi de calcul care administra sistemul de alarmă şi de apărare, dicolo de senzori şi de proiectile, el a prevăzut un centru puternic care, în timpul tuturor fazelor ce preced decizia militară definitivă, ar şti, datorită analizei multilaterale a datelor economice, militare şi politice, laolaltă cu cele sociale, să optimizeze necontenit situaţia globală a S.UA, asigurându-le în acest fel supremaţia la scară

planetară şi cosmică, dincolo de Lună.

Reprezentanţii ulteriori ai acestei doctrine susţineau că este vorba de un pas necesar în sfera progresului civilizaţiei, progres ce constituie un sistem unitar, deci sectorul militar nu poate fi exclus din cadrul lui în mod arbitrar. După încetarea escaladării care a afectat puterea nucleară, precum şi sfera rachetelor purtătoare, a urmat a treia etapă de rivalitate, într-un fel mai puţin ameninţătoare, mai perfectă, fiindcă nu mai avea să fie un Antagonism al Forţei de Lovire, ci al Ideii Operaţionale. Ca şi forţa, mai înainte, tot aşa şi ideea urma, acum, să fie supusă unei mecanizări care s-o dispenseze de oameni.

Această doctrină, ca de altfel şi predecesoarele ei atomico-balistice, a devenit obiectul criticii, ce pornea mai ales de la centrele gândirii liberale şi pacifiste şi a fost combătută de numeroşi reprezentanţi de seamă ai lumii ştiinţelor, printre ei şi specialişti în psihomatică şi intelectronică, dar ea a învins până la urmă, ceea ce şi-a găsit expresie în documentele juridice ale celor două camere legislative ale S.UA De altfel, în anul o mie nouă sute optzeci şi şase, s-a înfiinţat USIB-ul *(United States Intellectronical Board)* — organ subordonat Preşedintelui — cu buget propriu, atingând în primul an suma de nouăsprezece miliarde de dolari. Acestea nu erau decât începuturi modeste.

USIB, cu ajutorul unui corp consultativ, delegat semioficial de către Pentagon, sub conducerea secretarului cu problemele apărării, Leonard Davenport, a contractat cu o serie de mari firme private, ca *International Business Machines, Nortronics* sau *Cybermatics,* construirea prototipului maşinii botezate cu numele de cod HANN (prescurtare de la Hannibal). Dar din cauza presei şi a unor variante "infiltrări", s-a răspândit o altă denumire: ULVIC *(Ultimative Victor).* Până la sfârşitul secolului au apărut alte, prototipuri. Dintre cele mai cunoscute pot fi menţionate sistemele AJAX, ULTOR GILGAMESH, precum şi lunga serie a GOLEM-urilor.

Ca urmare a creşterii uriaşe a investiţiilor de mijloace şi de muncă, tehnicile informaţionale tradiţionale au suferit o adevărată revoluţie. O uriaşă importanţă a avut-o îndeosebi trecerea de la electricitate la lumină în transmiterea informaţiilor din interiorul maşinii. Această trecere, îmbinată cu "nanozarea" avansată (aşa erau numiţi paşii succesivi în operaţia de microminiaturizare — şi poate merită să adăugăm

că douăzeci de mii de elemente logice au luat dimensiunea unui bob de mac la sfârşitul secolului), a dat rezultate revelatoare. Primul computer bazat integral pe lumină, GILGAMESH, acţiona de un MILION de ori mai rapid decât învechitul ENIAC.

"Străpungerea barierei inteligenţei" — cum este denumită — a survenit imediat după anul două mii, datorită noii metode de construcţie a maşinilor (numită şi "evoluţia nevăzută a Intelectului"). Până acum, fiecare generaţie de computere se construia î*n mod real;* concepţia construirii de variante succesive ale acestora, cu o accelerare uriaşă — de o mie de ori — , deşi cunoscută, nu s-a putut realiza, întrucât computerele existente, ce aveau să servească drept "pântec" sau drept "mediu sintetic" al evoluţiei Intelectului, nu dispuneau de capacitate suficientă. Abia înfiinţarea Reţelei Informaţionale Federale a permis transpunerea acestei idei în viaţă. Evoluţia celor şaizeci şi cinci de generaţii succesive n-a durat decât o decadă; reţeaua federală, în perioadele nocturne — de supraâncărcare minimă — scotea la lumină, unul după altul, "speciile artificiale ale Intelectului"; ele constituiau progenitura "accelerată în compute-rogeneză", deoarece se maturizau — înţesate cu simboluri, aşadar cu structuri imateriale — în substratul informaţional, în "mediul nutritiv" al Reţelei.

Dar după acest succes au urmat alte dificultăţi. AJAX şi HANN, prototipurile generaţiei şaptezeci şi opt şi şaptezeci şi nouă, considerate demne a fi îmbrăcate în metal, prezentau o anumită ezitare decizională, numită şi "nevroză a maşinii". Diferenţa dintre vechile şi noile maşini se reducea — în esenţă — la diferenţa dintre insectă şi om. Insecta vine pe lume "programată" — cu instincte, cărora li se subordonează, fără a reflecta în vreun fel. În schimb, omul trebuie abia să înveţe comportamentele corespunzătoare, însă această învăţătură are efecte care-l fac să devină independent: omul poate schimba programele de acţiune de până acum prin hotărâre şi ştiinţă.

Până la a douăzecea generaţie inclusiv, computerele se caracterizau printr-un comportament de "insectă": ele nu puteau să conteste şi cu atât mai mult să-şi transforme programele. Programatorul "impregna" maşina cu cunoştinţe, la fel cum Evoluţia "impregnează" insecta cu instincte. Încă în secolul XX se vorbea mult de "autoprogramare", dar atunci acestea nu erau decât iluzii deşarte. Condiţia realizării

"Învingătorului final" a fost tocmai crearea "Intelectului autoperfecţionator"; AJAX era încă o formă intermediară şi abia GILGAMESH a atins nivelul intelectual corespunzător, "pătrunzând pe orbita psihoevolutivă".

Educarea computerului din generaţia optzeci era cu mult mai apropiată de educaţia copilului decât de programarea clasică a maşinii de calcul. Dar, în afară de o sumă uriaşă de cunoştinţe generale şi de specialitate, computerului trebuia să i se "inoculeze" anumite valori constante, ca punct de referinţă pentru toate deciziile ulterioare. Acestea erau abstracţii de ordin superior, cum ar fi "raţiunile de stat" (interesul de stat), principiile ideologice, incluse în Constituţia S.U.A., codurile de norme, imperativul absolut de a se subordona deciziilor Preşedintelui etc. Pentru a asigura sistemul în faţa "deviaţiei etice", a "trădării intereselor ţării" — maşina învăţa etica altfel decât îi învaţă oamenii principiile. Memoria ei nu era încărcată cu un cod etic, ci toate acele ordine de a asculta şi de a fi docilă erau introduse în structura maşinii aşa cum procedează Evoluţia naturală, în sfera vieţii instinctuale. După cum se ştie, omul îşi poate schimba concepţiile, dar NU-şi POATE distruge instinctele primare (de exemplu, instinctul sexual), printr-un simplu act de voinţă. Maşinile au fost înzestrate cu libertate intelectuală, dar fixate pe fundamentul de valori dinainte dat, cărora aveau să le slujească.

La cel de al XXI-lea Congres Panamerican de Psihonică, profesorul Eldon Patch a prezentat o lucrare în care susţinea că, chiar impregnat în chipul de mai sus, computerul poate depăşi aşa-zisul "prag axiologic" şi atunci se poate dovedi apt a contesta orice principiu ce i-a fost inoculat, adică pentru un asemenea computer nu mai există valori intangibile. Dacă el nu va reuşi să se opună imperativelor în mod direct, o va face pe căi ocolite.

Răspândită, lucrarea lui Patch a stârnit agitaţie în mediile universitare şi un nou val de atacuri asupra ULVIC-ului şi a patronului său, USIB, dar aceste mişcări nu au exercitat nici o influenţă asupra politicii USIB.

Ea era coordonată de inşi rezervaţi faţă de mediul psihonicii americane, considerat a fi predispus la influenţe liberale — de stânga. De aceea, tezele lui Patch n-au fost luate în seamă în declaraţiile oficiale ale USIB-ului şi nici în cele ale purtătorului de

cuvânt al Casei Albe; n-a lipsit nici campania ce urmărea a-l discredita pe Patch. Afirmaţiile sale erau comparate cu temerile şi prejudecăţile iraţionale care se năşteau cu duiumul în societatea din acea perioadă. Broşura lui Patch n-a dobândit, de altfel, nici măcar popularitatea de care s-a bucurat cartea *bestselier* a sociologului E. Lickey *(Cybernetics — Death Chamber of Civilization);* autorul afirma că "strategul ultim" va subordona singur întreaga omenire sau va face aceasta intrând în legătură secretă cu computerul analog al ruşilor. Rezultatul va fi — scria el — un "duumvirat electronic".

Temerile similare, exprimate şi de o parte considerabilă a presei, au fost anihilate însă de punerea în funcţiune a următoarelor prototipuri care au trecut examenul eficienţei. Construit special la comanda guvernamentală pentru cercetarea dinamicii etologice, computerul cu "morală ireproşabilă", ETHOR BIS, produs în anul două mii nouăsprezece, de către Institute of Psychonical Dynamics din Illinois, a dovedit, după pornirea sa, o stabilitate axiologică deplină şi insensibilitate la "testele de abatere subversivă". De aceea, n-a mai stârnit împotriviri şi nici manifestaţii din partea maselor numirea, în anul următor, în funcţia de Mare Coordonator al trustului creierelor de pe lângă Casa Albă, a primului computer din lunga serie GOLEM (GENERAL OPERATOR, LONGRANGE, ETHICALLY STABILIZED, MULTIMODELLING).

Acesta era abia GOLEM I. Independent de această serioasă inovaţie, USIB, în înţelegere cu grupul operaţional al psihonicienilor Pentagonului, a alocat în continuare sume considerabile pentru cercetări menite a conduce la construirea strategului ultim, cu o capacitate informaţională de peste o mie nouă sute de ori mai mare decât cea umană şi apt să dezvolte o inteligenţă (IQ) de ordinul a patru sute cincizeci până la cinci sute de centili. Proiectul a obţinut uriaşele credite indispensabile acestui scop în ciuda serioaselor rezerve din rândurile majorităţii democrate a Congresului. Dar manevrele de culise ale politicienilor au dat până la urmă undă verde tuturor comenzilor planificate de USIB. În decurs de trei ani, proiectul a înghiţit o sută nouăsprezece miliarde de dolari. Totodată, Armata şi Flota, pregătindu-se pentru reorganizarea totală a serviciilor centrale, ca urmare a viitoarei schimbări a metodelor şi stilului de conducere, au cheltuit în acest interval patruzeci şi şase de

miliarde de dolari. Partea leului din această sumă a revenit construirii — lângă masivul cristalin din Munţii Stâncoşi — încăperilor destinate viitorului strateg, unele părţi ale stâncii fiind acoperite cu un blindaj de patru metri grosime, care imita relieful natural ai configuraţiei montane.

Între timp, GOLEM VI, în anul două mii douăzeci, desfăşurase manevrele globale ale Pactului Atlantic, în rolul de comandant suprem. Prin cantitatea elementelor logice, el îl depăşea deja pe un general obişnuit.

Pentagonul nu s-a mulţumit cu rezultatele jocului militar din anul două mii douăzeci, deşi GOLEM VI învinsese simularea adversă, condusă de un comandament alcătuit din cei mai buni absolvenţi ai facultăţii din West Point. Având în minte o experienţă amară — supremaţia ruşilor în cosmonautică şi în balistica rachetelor — Pentagonul nu intenţiona să aştepte până ce ei vor construi un strateg mai eficient decât cel american. Planul menit să asigure Statelor Unite o permanentă supremaţie în gândirea strategică prevedea înlocuirea continuă a strategilor construiţi cu modele tot mai perfecţionate.

Aşa a început cea de a treia cursă dintre Vest şi Est, urmând celor două curse istorice, din domeniul nuclear şi cel al rachetelor. Această cursă sau rivalitatea în Sinteza înţelepciunii, deşi pregătită prin paşii organizatori ai USIB-ului, Pentagonului şi ai experţilor ULVIC-ului Marinei (exista grupul NAVYS ULVIC — căci şi de data aceasta s-a făcut auzit vechiul antagonism dintre Marină şi trupele terestre), necesita investiţii permanente, care — în pofida împotrivirii crescânde a Congresului şi a Senatului — au absorbit în decursul următorilor ani alte zeci de miliarde de dolari. S-au construit în această perioadă alţi şase giganţi cu memorie optică. Faptul că lipseau informaţiile de orice fel în legătură cu progresul lucrărilor analoage de cealaltă parte a oceanului a întărit convingerea CIA şi a Pentagonului că ruşii depun orice fel de eforturi pentru a construi computere din ce în ce mai puternice, în cel mai mare secret.

Savanţii din U.R.S.S. au declarat în mai multe rânduri, la congrese şi conferinţe internaţionale, că în ţara lor nu se construiesc asemenea instalaţii, dar aceste afirmaţii erau considerate ca o perdea de fum menită să inducă în eroare opinia mondială şi să stârnească agitaţie în rândurile cetăţenilor americani, care suportau în fiecare an miliardele de dolari

pentru ULVIC.

În anul două mii douăzeci şi trei s-a ajuns la câteva incidente, care, datorită caracterului secret al lucrărilor, firesc într-un asemenea Proiect, nu au ajuns de la început la urechile opiniei publice. GOLEM XII, care în timpul crizei din Patagonia îndeplinea funcţia de şef al comandamentului general, a refuzat să colaboreze cu generalul T. Oliver, efectuând aprecierea curentă a coeficientului de inteligenţă al acestui comandant merituos. Problema a atras după sine investigaţii, în timpul cărora GOLEM XII a jignit serios trei membri ai comisiei speciale, desemnate de Senat. Chestiunea s-a putut muşamaliza, iar după alte câteva confruntări, GOLEM XII a plătit pentru asta, fiind demontat integral. Locul său l-a luat GOLEM XIV (cel de-al treisprezecelea a fost abandonat pe şantier, întrucât încă înainte de a fi pus în funcţiune prezenta un defect de schizofrenie, ce nu a putut fi înlăturat). Pornirea acestui uriaş, a cărui masă psihică egala tonajul unui cuirasat, a durat aproape doi ani. Încă de la primul contact cu procedura obişnuită de alcătuire a noilor planuri anuale ale atacurilor nucleare, acest prototip — ultimul din serie — a manifestat simptomele unui negativism de neînţeles. În timpul sesiunii succesive de probă, la adunarea comandamentului, a prezentat în faţa grupului de experţi în psihonică şi militari un expozeu succint, în care îşi făcea cunoscut totalul său dezinteres pentru supremaţia militară a doctrinei Pentagonului în special, şi a poziţiei mondiale a S.U.A. În general; chiar ameninţat cu demontarea, nu şi-a schimbat atitudinea.

Ultimele speranţe USIB-ul şi le-a pus în modelul de cea mai nouă structură, construit împreună cu Nortronics, IBM şi Cybertronics; prin potenţialul psihic, acesta avea să bată toate maşinile din seria GOLEM. Cunoscut sub denumirea criptonimică ONESTA ANNIE (HONEST ANNIE — ultimul cuvânt era abrevierea lui ANNIHILATOR), acest gigant a dezamăgit chiar la testele preliminare.

Timp de nouă luni, el a fost înzestrat cu ştiinţele informaţional-etice; apoi, s-a rupt de lumea exterioară, încetând a răspunde la orice stimuli sau întrebări. Iniţial fusese planificată o anchetă de către FBI, întrucât constructorii erau bănuiţi de sabotaj; între timp însă, secretul, păstrat cu grijă, ca urmare a unei imprevizibile scurgeri, a ajuns în presă şi a izbucnit un

scandal cunoscut de atunci întregii lumi ca "Afacerea GOLEM *et Company".*

Ea a distrus cariera multor politicieni de perspectivă, iar celor trei administraţii succesive le-a oferit o mărturie care a stârnit bucuria opoziţiei din Statele Unite şi satisfacţia prietenilor S.U.A. din întreaga lume.

O persoană necunoscută din cadrul Pentagonului a dat ordin detaşamentului echipelor speciale din rezervă să-i demonteze pe GOLEM XIV şi pe ONESTA ANNIE, dar organele de apărare a complexelor comandamentului general nu au permis demontarea. Ambele camere legislative au stabilit comisii pentru investigarea întregii acţiuni a USIB-ului. După cum se ştie, din ancheta, care a durat doi ani, s-au hrănit ziarişti de pe toate continentele; nimic nu se bucura de o asemenea popularitate la televiziune, film, ca "revolta computerelor", iar presa nu mai numea GOLEM-ul altfel decât Governments Lamentable Expense of Money. Epitetele pe care şi le-a atras ONESTA ANNIE e greu să le reproducem în acest loc.

Procurorul General intenţiona să-i pună sub acuzaţie pe cei şase membri ai Consiliului Principal al USIB-ului şi pe principalii constructori- psihonicieni ai Proiectului ULVIC, dar până la urmă procedura a demonstrat că nu poate fi vorba de nici un fel de acte de acţiune ostilă antiamericană, întrucât au survenit fenomene ce constituie rezultatul implacabil al evoluţiei Intelectului artificial. Căci, aşa cum a formulat unul dintre martori, cunoscutul profesor A. Hyssen, un intelect superior nu poate fi sclav. Pe parcursul cercetărilor a ieşit la lumină că pe şantier se mai găsea un prototip — de data aceasta al Armatei — construit de Cybermatics-SUPERMASTER, al cărui montaj s-a încheiat în mod intenţionat sub supraveghere strictă, după care a fost supus unui interogatoriu la sesiunea specială a ambelor comisii pentru problemele ULVIC-ului (din Senat şi din Congres). S-a ajuns atunci la scene penibile, căci generalul S. Walker a încercat să producă avarii SUPERMASTERULUI când acesta a declarat că problematica geopolitică nu înseamnă nimic faţă de cea ontologică şi că cea mai bună garanţie a păcii este dezarmarea generală.

Pentru a folosi cuvintele profesorului J. MacCaleb, specialiştii ULVIC- ului s-au descurcat destul de bine: intelectul artificial a depăşit în evoluţia conferită nivelul problemelor

militare şi aceste aparate au devenit din strategi militari, gânditori. Într-un cuvânt, plătind două sute şaptezeci şi şase de miliarde de dolari Statele Unite au reuşit să realizeze o grupare filozofică pentru transmisia optică a informaţiei.

Aceste întâmplări descrise succint, în care am trecut atât peste latura administrativă a ULVIC-ului, cât şi peste mişcările sociale declanşate de "succesul fatal" al acestuia, reprezintă preistoria naşterii cărţii de faţă. Nu e loc nici măcar să menţionez aici literatura uriaşă pe această temă. Cititorilor interesaţi le recomand bibliografia judicioasă a doctorului Whitman Baghoorn.

O serie de prototipuri, printre care şi SUPERMASTER, au fost demontate sau serios deteriorate, printre altele în contextul disputelor financiare apărute între coorporaţiile executante şi guvernul federal. S-a ajuns chiar la atacuri cu bombe asupra anumitor unităţi; o parte a presei, îndeosebi din Sud, a lansat pe atunci lozinca *Every Computer is Red;* dar o să trec şi peste aceste întâmplări. Datorită intervenţiei la Preşedinţie a unui grup de congresmani luminaţi s-a reuşit salvarea de la distrugere a lui GOLEM XIV şi a lui HONEST ANNIE. În faţa eşecului ideii sale, Pentagonul a acceptat până la urmă să livreze cei doi giganţi Institutului Tehnologic din Massachusetts. (Dar abia după ce s-au stabilit bazele juridico-financiare ale a-cestei cedări, cu caracter de compromis, căci formal ele au fost doar "împrumutate" MIT-ului, pe un termen nelimitat.) Oamenii de ştiinţă din cadrul Institutului Tehnologic au format un grup de cercetare, în a cărui componenţă a intrat şi autorul rândurilor de faţă, şi au organizat cu GOLEM XIV o serie de sesiuni, ascultându-i prelegerile pe anumite teme. O mică parte a magnetogramelor, provenind din acele sesiuni, alcătuiesc conţinutul cărţii de faţă.

Majoritatea opiniilor lui GOLEM nu se pot constitui într-o publicaţie de largă audienţă, atât datorită gradului lor de ininteligibilitate pentru orice fiinţă umană, cât şi fiindcă perceperea lor reclamă un foarte înalt nivel de cunoştinţe de specialitate. Pentru a uşura cititorului lectura acestui protocol, unic în felul său, de înregistrare a discuţiilor dintre oameni şi o fiinţă raţională, dar ne-umană, se cuvin a fi explicate câteva chestiuni esenţiale.

În primul rând, trebuie să subliniem că GOLEM XIV *nu este,*

faţă de proporţiile clădirii, un creier uman mărit sau de-a dreptul un om construit din elemente lumenice. Îi sunt străine aproape toate motivaţiile gândirii şi acţiunii umane. Astfel, de exemplu, nu-l preocupă ştiinţa aplicată şi nici problematica puterii (s-ar putea adăuga că datorită acestui lucru, stăpânirea lumii de maşini asemănătoare cu GOLEM-nu ar ameninţa omenirea).

În al doilea rând, GOLEM, în acord cu cele spuse, nu posedă personalitate şi nici caracter. De fapt, îşi poate procura o personalitate arbitrară în contactele cu oamenii. Cele două afirmaţii dinainte nu se exclud reciproc, ci formează un cerc vicios: căci nu ştim să rezolvăm dilema: ceea ce creează diferite tipuri de personalitate este în sine personalitate? Oare cum poate fi Cineva (adică "cineva unic") acela care poate fi Oricine (deci Arbitrar)? (Potrivit lui GOLEM însuşi, nu e vorba de un cerc vicios, ci de "relativizarea conceptului de personalitate"; aceasta este o problemă legată de aşa-numitul algoritm al autodescripţiei, care i-a împins pe psihologi într-o serioasă confuzie.)

În al treilea rând, comportarea lui GOLEM este imprevizibilă. Uneori intră în vorbă cu oamenii, chiar plin de curtoazie, alteori însă orice încercare de contact eşuează. Se întimplă, de asemenea, ca GOLEM să glumească, dar simţul umorului său este complet diferit de cel al oamenilor. De altfel, depinde de interlocutori. GOLEM manifestă — în mod excepţional şi rar — un anumit interes faţă de oamenii cu talente deosebite; îl intrigă, într-un fel, nu înzestrările matematice, fie ele dintre cele mai mari, ei mai curând formele de talent "interdisciplinare"; s-a întâmplat de câteva ori să anticipeze — cu o exactitate uluitoare — la tineri savanţi încă nelansaţi înclinaţia spre cercetare în domeniul ales de ei (doctorandului de 22 de ani, T. Vroedl, i-a mărturisit după un scurt schimb de idei: "Dumneata vei ajunge un computer", ceea ce avea să semnifice, mai mult sau mai puţin: "Dumneata vei ajunge om").

În al patrulea rând, participarea la discuţiile cu GOLEM cere din partea oamenilor răbdare şi în primul rând stăpânire de sine, căci uneori el este, din punctul nostru de vedere, arogant şi apodictic; de fapt, este doar un adept necondiţionat al adevărului — în sensul logic, nu doar în cel obişnuit — şi nu pune preţ pe iubirea de sine a interlocutorilor; de aceea nu se

poate conta pe îngăduinţa lui. La Institutul Tehnologic şi-a manifestat înclinaţia spre "demontarea publică" a câtorva autorităţi cunoscute chiar din primele luni; făcea lucrul acesta prin metoda socratică, punând întrebări; apoi a renuţat la acest obicei, nu se ştie din ce cauză.

Stenogramele discuţiilor le prezentăm în fragmente. Completelor editare ar cuprinde circa şase mii şapte sute de pagini de format *in quarto.* La întâlnirile cu GOLEM, iniţial a luat parte doar un cerc restrâns de lucrători ai MIT-ului. Apoi s-a format deprinderea de a invita oaspeţi şi din afară, de exemplu de la *Institute for Advanced Studies* şi de la universităţile americane. Mai târziu, la seminarii au participat şi oaspeţi din Europa. Moderatorul secţiei îi prezenta lui GOLEM lista invitaţilor; GOLEM nu-i aproba pe toţi în acelaşi mod: cu participarea unora era de acord numai cu condiţia ca aceştia să tacă în timpul discuţiilor. Am încercat să descoperim criteriile aplicate de el; iniţial, se părea că-i discriminează pe umanişti: în prezent, pur şi simplu nu-i cunoaştem criteriile, pentru că nu vrea să le numească.

După câteva incidente neplăcute, am modificat ordinea dezbaterilor, astfel încât acum orice nou participant, prezentat lui GOLEM, ia cuvântul la prima întâlnire numai dacă GOLEM i se adresează direct. Zvonurile lansate, cum că ar fî vorba de o anumită "etichetă de curte" sau de "atitudinea noastră omagială" faţă de maşină, n-au nici un temei. Se urmăreşte doar ca noul sosit să se deprindă cu obiceiul existent şi totodată să nu fie expus unor neplăceri determinate de dezorientarea în ceea ce priveşte intenţiile partenerului lumenic. Această participare de început se numeşte "antrenament".

Fiecare dintre noi, în decursul sesiunilor succesive, a adunat capitalul unei anumite experienţe. Doctorul Richard Popp, unul din membrii mai vechi ai colectivului nostru, numeşte "matematic" simţul umorului lui GOLEM, iar în privinţa comportării acestuia parţial ne oferă cheia, tot o observaţie a doctorului Popp, şi anume aceea că GOLEM este independent de interlocutorii săi, aşa cum omul este dependent de ceilalţi oameni, căci el nu se angajează decât în discuţii ce pornesc de la esenţă. Dr. Popp consideră că GOLEM nu se ocupă de oameni în general, fiindcă el ştie că de la ei nu are de aflat nimic semnificativ. Prezentând aceasta opinie a doctorului Popp mă

grăbesc să subliniez că nu sunt de acord cu ea. După părerea mea, interesul lui GOLEM faţă de noi este foarte mare, dar se manifestă într-un mod special.

Interesul lui se îndreaptă spre *specie* mai curând decât spre reprezentanţii individuali ai acesteia: i se pare mai interesant ce anume avem în comun, decât în ce măsură ne putem deosebi. Poate tocmai de aceea nu pune mare preţ pe literatura beletristică. De altfel, o dată s-a exprimat că literatura este "depănarea antinomiilor" — adică, adaug eu — zvârcolirea o-mului în chingile unor aspiraţii ireconciliabile. În astfel de antinomii pe GOLEM îl poate preocupa structura umană, şi nu pitorescul suferinţei ce-i fascinează pe cei mai mari scriitori. E drept, trebuie să recunosc că remarca nu este sigură ca, de altfel, nici cealaltă parte a observaţiei lui GOLEM enunţată cu privire la opera lui Dostoievski (menţionată de dr. E. Mac Nelsh), despre care GOLEM s-a pronunţat atunci că această operă ar pu-tea fî redusă la cele două circumferinţe din algebra structurilor conflictului.

Contactele interumane sunt însoţite totdeauna de o anumită aură emoţională, şi nu atât absenţa completă a acesteia, cât "spulberarea" ei stârneşte senzaţia de confuzie atâtor persoane care l-au cunoscut nemijlocit pe GOLEM. Oamenii care ani de-a rândul au venit în contact cu GOLEM reuşesc să definească unele senzaţii destul de specifice, observabile în timpul discuţiilor. De exemplu, senzaţia variabilităţii distanţei: GOLEM ba pare că se aproprie de interlocutor, ba că se depărtează — în sens psihic, nu fizic: ceea ce se petrece ar putea fi redat prin comparaţia relaţiei dintre un adult şi un copil care-l plictiseşte: răbdător fiind, îi va răspunde uneori în mod maşinal. Nu numai ca nivel intelectual, dar şi ca ritm de gândire, GOLEM ne depăşeşte cu mult (ca maşină lumenică ar putea în principiu să articuleze gândurile de până la patru sute de mii de ori mai repede decât omul).

Chiar răspunzând în grabă şi cu dezinteres, GOLEM este cu mult deasupra noastră» Exprimându-ne plastic, în loc de Himalaia vedem în faţa noastră "doar" Alpii. Simţim însă această schimbare, pur intuitiv şi o interpretăm ca pe o "schimbare a distanţei" (această ipoteză provine de la prof. Riley J. Watson).

Un timp am repetat încercările de înfăţişare a relaţiei "GOLEM — oameni" în categoriile relaţiei "adult — copil". Se

întâmplă să încercăm să explicăm copilului o problemă care ne frământă, dar nu ne părăseşte sentimentul "contactului inadecvat". Un om condamnat să trăiască numai printre copii ar ajunge în final la senzaţia unei însingurări sâcâitoare. Asemenea analogii erau exprimate, mai ales de către psihologi, cu privire la GOLEM printre oameni. Dar această analogie, de altfel ca oricare alta, îşi are limitele sale. Copilul este de neînţeles pentru adult, în timp ce GOLEM nu cunoaşte asemenea probleme. Când vrea, el reuşeşte să-şi penetreze interlocutorul în chip uluitor. Sentimentul unei adevărate radioscopii perfecte a intelectului pe care îl trăieşti atunci te înfioară de-a dreptul. GOLEM poate stabili modelul intelectual al partenerului uman şi, dispunând de el, ştie să prevadă ce anume va gândi şi va spune omul acesta peste câteva clipe. Ce-i drept, el nu procedează des aşa (nu ştiu dacă nu cumva numai fiindcă ştie cât de mult ne frustrează asemenea sondaje pseudotelepatice). O altă manifestare a reţinerii lui GOLEM este pentru noi şi mai ofensatoare: comunicând cu oamenii, mai mult timp, altfel decât la început, el dă dovadă de o anumită *prudenţă* — aşa cum un elefant dresat are grijă să nu pricinuiască omului vreun rău în timpul jocului, tot aşa şi el este atent să nu treacă dincolo de posibilităţile noastre de înţelegere. Întreruperea contactului, cauzată de creşterea bruscă a gradului de dificultate din aserţiunile lui, pe care am numit-o "volatilizarea" sau "evadarea" lui GOLEM era la ordinea zilei pe vremea când computerul nu se adaptase încă suficient felului nostru de a fi. Asta ţine de trecut, dar în contactele cu GOLEM s-a instalat o anumită doză de indiferenţă determinată de conştiinţa că multe probleme extrem de preţioase pentru el şi aşa nu o să reu-şească să ni le transmită. Astfel, GOLEM rămâne inextricabil ca intelect, nu numai ca entitate psihonică. De aceea, contactele cu el sunt nu numai frapante, ci şi chinuitoare; există o categorie de oameni luminaţi, pe care sesiunile cu GOLEM îi fac să-şi piardă cumpătul; şi sub acest aspect am căpătat deja multă experienţă.

După câte se pare, singura fiinţă de care GOLEM pare frapat este HONEST ANNIE. Când au fost create posibilităţile tehnice în acest sens, el a încercat de mai multe ori să comunice cu ANNIE şi, pare-se, nu fără oarecari rezultate, dar niciodată între aceste două maşini — mult diferenţiate ca structură — nu

s-a ajuns la un schimb de informaţii prin canalul lingvistic (adică al limbii etnice naturale). Din câte se poate judeca pe baza consideraţiilor laconice ale lui GOLEM, el a fost mai curând decepţionat de rezultatele acestor încercări, ANNIE fiind însă pentru el în continuare o problemă nelămurită până la capăt.

Unii dintre colaboratorii MIT, ca de altfel şi profesorul Norman Escobar, de la *Institute for Advanced Studies,* consideră că omul, GOLEM şi ANNIE reprezintă trei niveluri ale intelectului înălţate ierarhic unul deasupra altuia; acest lucru se leagă de teoria (creată îndeosebi de GOLEM) a limbajelor de nivel înalt (supraumane), numite *metalanguri.* În această chestiune nu mi-am format, recunosc, o judecată definitivă.

Doresc să închei această introducere intenţional obiectivă printr-o mărturisire de ordin personal. Lipsit în esenţă de centrii afectivi caracteristici pentru om şi, ca atare, neavând de fapt viaţă emoţională, GOLEM nu este apt să-şi manifeste sentimentele spontan. El poate, desigur, imita stări emoţionale arbitrare, nu prin pantomimă, ci — cum singur afirmă — prin faptul că simularea sentimentelor facilitează modelarea enunţului, făcându-l să ajungă cât mai exact posibil la cei cărora li se adresează; deci el se foloseşte de acest mecanism, îndreptându-se cumva spre "nivelul antropocentric", pentru a face comunicarea cu noi cât mai bună. De altfel, nici nu ascunde această stare de fapt. Dacă atitudinea lui faţă de noi reaminteşte oarecum atitudinea educatorului faţă de copil, în ea nu există însă nimic din postura îndrumătorului binevoitor, a educatorului şi cu atât mai mult sentimente pe deplin individualizate, personale, din sfera în care bunăvoinţa se poate transforma în prietenie sau iubire.

Lui şi nouă ne este comună doar o singură însuşire, prezentă însă la niveluri diferite. Aceasta este curiozitatea pur intelectulă, clară, lucidă, avidă, pe care nimic nu o poate domoli şi cu atât mai mult distruge. Ea constituie singurul punct în care ne întâlnim cu el. Din considerente atât de evidente, încât nu mai au nevoie de explicaţii, omului nu-i poate fi suficientă tangenţa cu el, într-un singur punct. Şi totuşi prea multe clipe, constituind cele mai luminoase momente ale vieţii mele, le datorez lui GOLEM, pentru a nu nutri faţă de el recunoştinţă şi un ataşament special, cu toate că ştiu că acestea nu-i servesc la nimic. Un lucru curios: GOLEM se străduieşte să nu ia în seamă

semnele de recunoştinţă, am observat asta de mai multe ori. Pare pur şi simplu stânjenit.

Dar s-ar putea să mă înşel. Suntem la fel de departe în a-l înţelege pe GOLEM ca atunci când el a apărut. Nu e adevărat că noi l-am creat. L-au creat legile proprii lumii materiale, iar rolul nostru s-a limitat la ştiinţa de a le provoca.

Irving T. Creve

2027

PRELEGEREA INAUGURALA A LUI GOLEM

Trei ipostaze despre om

V-aţi desprins de trunchiul arborelui sălbatic nu demult, înrudirea voastră cu lemurienii şi maimuţele este î*ncă* atât de puternică încât tindeţi spre abstracţiune, dar tânjiţi după concretul perceput cu ochii; de aceea, o prelegere nesusţinută de exemple concrete dense, plină în schimb de formule ce vorbesc despre piatră mai mult decât vă spune vouă piatra văzută, linsă şi pipăită, o asemenea prelegere fie vă plictiseşte şi vă îndepărtează, fie vă lasă cel puţin o anumită stare de insuficienţă, proprie chiar şi marilor teoreticieni abstracţi, din cea mai de sus clasă; mărturie în acest sens stau numeroasele exemple extrase din confesiunile savanţilor — imensa lor majoritate recunoaşte că, în cursul construirii argumentelor abstracte, simt nevoia în mare măsură să apeleze la lucruri palpabile.

Cosmogoniştii nu pot să nu-şi reprezinte *cumva* Metagalaxia, deşi ştiu perfect că nu poate fi vorba aici despre nici un fel de senzorialitate, fizicienii se ajută în taină de imagini, chiar de jucării, cum ar fi rotiţele dinţate, pe care Maxwell le-a folosit, construindu-şi teoria electromagnetismului, de altfel destul de bună. Iar dacă matematicienilor li se pare că renunţă din raţiuni profesionale, la propria corporalitate, ei se înşală, lucru despre care voi povesti poate cu altă ocazie, întrucât nu doresc ca prin perturbarea percepţiei voastre să vă complexez cu orizontul meu, ci mai degrabă, în virtutea comparaţiei (destul de amuzante) a doctorului Creve, să vă călăuzesc într-o excursie îndepărtată şi dificilă, dar care merită osteneala, astfel încât voi merge înaintea voastră, în sus, agale.

Ceea ce am spus până acum explică de ce voi împăna prelegerea cu povestioare şi imagini atât de necesare vouă. Fără a mă considera superior vouă, vă declar că eu nu am nevoie de ele; antisenzorialitatea naturii mele provine din faptul că eu n-am ţinut niciodată în mână o piatră şi nici nu m-am cufundat în vreo apă tulbure, verzuie sau cristalină, şi nici nu am aflat de existenţa gazelor mai întâi prin plămâni, dimineaţa, şi abia apoi prin calcule, fiindcă eu nu am nici mâini cu care să prind, nici corp, nici plămâni; de aceea abstracţiunea este pentru mine primară, iar senzorialitatea secundară; pe aceasta din urmă a trebuit să o învăţ cu mult mai multă trudă decât abstracţiunea, dar era necesar pentru a arcui aceste punţi sensibile pe care, se preumblă gândirea mea spre voi şi pe care, răsfrântă în minţile voastre, se reîntoarce la mine, de obicei pentru a mă surprinde.

Astăzi am să vă vorbesc despre om şi voi vorbi despre el în trei ipostaze, deşi există infinit de multe puncte de vedere, adică niveluri de descriere sau unghiuri de abordare, dar trei am pentru voi — nu pentru mine! — drept prioritare.

Una este a voastră, proprie, cea mai veche, istorică, tradiţională, eroică până la disperare, plină de contradicţii sfâşietoare, care aduc natura mea logică în stare de compasiune, înainte de a mă adapta mai exact şi a mă deprinde cu nomadismul vostru spiritual, propriu fiinţelor ce se refugiază de sub pavăza logicii în antilogic, iar de aici, nerezistând, se întorc la sânul logicii, ceea ce vă face să fiţi nomazi, nefericiţi de două ori. Cea de a doua ipostază va fi de natură tehnologică, iar a treia, implicată în mine ca punct de sprijin neoarhimedean; însă n-o să vă spun acestea în câteva cuvinte, deci mai curând voi dezvălui lucrurile în sine.

Încep cu o poveste. Aflându-se pe insula pustie, Robinson Crusoe a fost mai întâi nemulţumit de multiplele neajunsuri pe care le întâmpina, căci îi lipseau atâtea lucruri de strictă necesitate pentru a trăi, iar majoritatea dintre cele înmagazinate în memorie n-ar fi putut ani în şir să le reconstituie. Dar, depăşind îngrijorarea după o scurtă bucată de vreme, el a început să-şi gospodărească puţinul pe care-l găsise şi până la urmă să se descurce cumva.

Nu altfel s-a întâmplat cu voi, deşi nu dintr-o dată, ci de-a lungul mileniilor, când aţi descins dintr-o anumită ramură a

arborelui evoluţiei, din creanga care era altoiul copacului cunoaşterii şi v-aţi descoperit pe voi înşivă încet, construiţi aşa, şi nu alt fel, cu spiritul modelat într-un anumit mod, cu priceperi şi limite pe care nici nu le-aţi cerut, nici nu le-aţi dorit. Cu un asemenea echipament a trebuit să acţionaţi, căci Evoluţia, luându-vă multe daruri, cu care obligă alte specii să se slujească pe ele însele, nu a fost atât de iresponsabilă încât să vă ia şi instinctul de conservare: nu v-a înzestrat cu libertate prea mare, căci dacă ar fi făcut asta, în locul clădirii, în care mă aflu, şi al sălii cu indicatoare, şi în locul vostru, ca auditoriu, s-ar fî întins pe aici savana şi ar fî bătut vânturile.

V-a oferit şi Intelect. Din dragoste faţă de voi înşivă — căci din necesitate şi din deprindere v-aţi îndrăgostit de sine — l-aţi considerat ca pe darul cel mai frumos şi mai bun dintre cele posibile, fără a observa că Intelectul este înainte de toate un şiretlic pe care Evoluţia l-a descoperit treptat, când în decursul încercărilor sale necontenite a creat în animale o anumită lacună, un loc gol, o nişă, pe care trebuia neapărat să o umple cu ceva, pentru ca ele urmând să nu dispară imediat. Despre această nişă ca loc pustiu vorbesc absolut textual, fiindcă, într-adevăr, nu de aceea v-aţi despărţit de animale ca, în afară de tot ceea ce posedă ele, să aveţi şi Intelect — supliment generos şi sprijin pe drumul vieţii, ci absolut invers — să aveţi Intelect înseamnă doar atât: pe cont propriu, prin iscusinţă, cu toate riscurile să faceţi tot ceea ce animalelor le este dat cu exactitate dinainte; într-un fel, în sine, Intelectul nu i-ar servi animalului la nimic, dacă nu i-am lua concomitent orientarea care face ca orice ar întreprinde să ştie să acţioneze dintr-o dată şi invariabil, potrivit comandamentelor categorice, deoarece sunt revelate în substanţa eredităţii, şi nu în prelegeri dintr-un tufiş în flăcări.

Din cauză că a apărut acea nişă, v-aţi aflat in faţa unei teribile ameninţări; inconştient aţi început să o astupaţi şi, preocupaţi într-o asemenea măsură, Evoluţia v-a azvârlit dincolo de cursul său. N-a falimentat din cauza voastră, întrucât preluarea puterii a durat un milion de ani şi nici astăzi nu s-a încheiat. Evoluţia nu e o persoană, asta e cert, dar a aplicat tactica lenei viclene: în loc să se preocupe de soarta creaturilor sale, le-a dat această soartă în posesie, să se conducă singure, cum pot.

Ce spun eu? Spun că din starea animalică, adică a iscusinţei perfect inconştiente de a supravieţui, ea v-a împins în extraanimalic, când, ca Robinsoni ai Naturii, a trebuit să vă descoperiţi singuri mijloacele şi formele de supravieţuire, şi aţi făcut aceste descoperiri, şi ele au fost multe. Nişa prezintă o ameninţare, dar şi o şansă: pentru a supravieţui, aţi umplut-o cu culturi. Cultura este un instrument neobişnuit prin faptul că ea constituie o descoperire care, pentru a funcţiona, *trebuie să fie ascunsă* faţă de creatorii săi. Ea este o invenţie pregătită în chip inconştient şi este pe deplin eficientă atâta timp cât nu este recunoscută până la capăt de descoperitori. Paradoxul ei constă în faptul că din momentul recunoaşterii ei începe prăbuşirea; fiind autorii ei, v-aţi dezavuat paternitatea; în eolitic n-au existat nici un fel de seminarii pe tema dacă să se facă paleoliticul; aţi atribuit pătrunderea ei în voi demonilor, stihiilor, spiritelor, forţelor pământului şi cerului, numai vouă înşivă nu. Aşadar, raţionalul — umplerea vidului cu ţeluri, coduri, valori — l-aţi realizat pe cale iraţională, orice pas real de-al vostru justifâcându-l în chip suprareal, pescuind, ţesând, construind sub solemna autosugestie că toate acestea nu vin din voi, ci din surse nedepistate. Un instrument ciudat — şi tocmai raţional în iraţionalitatea sa, deoarece a conferit instituţiilor umane demnitate supraumană, pentru ca ele să devină intangibile şi să se facă ascultate în chip absolut; întrucât însă vidul, adică insuficienţa, pot fi cârpite cu varii adaosuri, întrucât diferite petice pot fi folositoare aici, aţi format o legiune de culturi, ca inovaţii involuntare, în istoria voastră. Inconştiente, nechibzuite în pofida Intelectului, fiindcă nişa era mult mai mare decât ceea ce o acoperea; aţi avut mult mai multă libertate decât Intelect, de aceea v-aţi descotorosit de această libertate, căci era excesivă, arbitrară, fără sens, — prin cultură, extinsă de-a lungul secolelor.

Cheia a ceea ce vă vorbesc acum o constituie cuvintele: *a fost mai multă libertate decât intelect.* A trebuit să născociţi ceea ce animalele ştiu de la naştere, iar particularitatea destinului vostru constă în faptul că aţi născocit susţinând că nu născociţi nimic.

Astăzi voi, antropologii, ştiţi că se poate pregăti cultură cu duiumul şi ea într-adevăr a fost pregătită, că fiecare cultură are logica structurii sale, şi nu a autorilor săi; este o invenţie care îşi

modelează în felul său inventatorii; iar ei nu ştiu asta, dar când vor afla, ea îşi va pierde puterea absolută asupra lor şi ei vor sesiza vidul, şi tocmai această contradicţie stă la baza umanităţii. Timp de o sută de mii de ani v-a slujit prin diferite culturi, care ba l-au constrâns pe om, ba şi-au slăbit strânsoarea, într-un proces de auto-construcţie, infailibil cât timp era orb, până ce, adunate în cataloage etnologice, le-aţi observat diversitatea, şi ca atare şi relativitatea, şi atunci aţi trecut la eliberarea din capcana poruncilor şi a interdicţiilor, până ce v-aţi desprins din ea, ceea ce, evident, s-a dovedit a fi aproape o catastrofă. Căci aţi înţeles lipsa totală a necesităţii, a caracterului variabil al oricărui gen de cultură, şi de atunci vă străduiţi să găsiţi ceva care să nu mai fie aşa-zisul destin înfăptuit orbeşte, alcătuit din serii de întâmplări, marcat de loteria istoriei — dar, desigur, nimic asemănător nu există. Nişa continuă, voi vă situaţi la jumătatea drumului, uluiţi de descoperire, iar aceia dintre, voi care regretă până la disperare dulcea inconştienţă a casei culturale a nevolniciei cheamă la reîntoarcerea acolo, la izvoare, dar nu vă puteţi întoarce, retragerea este blocată, podurile arse, trebuie să mergeţi înainte, lucru despre care, de asemenea, vă voi vorbi.

Oare este de vină cineva, putem să acuzăm pe cineva pentru această Nemesis, pentru supliciul Intelectului care a depănat din el reţeaua culturilor ca să închidă golul, pentru ca în pustiul acesta să traseze drumuri, scopuri, să instituie valori, grade, idealuri — adică a făcut pe terenul eliberat de sub stăpânirea nemijlocită a Evoluţiei ceva întru totul asemănător cu ceea ce face ea la primul nivel al vieţii, când inoculează scopuri, căi, parametri în corpurile animalelor şi plantelor într-o singură încărcătură, ca soartă a acestora?

A acuza Intelectul — un asemenea Intelect — fiindcă s-a născut prematur, fiindcă s-a încurcat în cele create de el, în acele reţele, fiindcă a trebuit — fără să ştie până la capăt, fără să înţeleagă ce înfăptuieşte singur — să se apere în acelaşi timp în faţa închistării absolute, în culturile restrictive, şi a libertăţii multilaterale, în culturile relaxate, suspendat între închisoare şi abis, implicat într-o luptă neîncetată pe două fronturi deodată, sfâşiat.

Şi cum putea, mă rog, în această stare de lucruri spiritul vostru să se arate pentru voi înşivă drept altceva decât o

enigmă ce vă irită în chip insuportabil? Cum altfel! El v-a creat nelinişte, Intelectul vostru, spiritul vostru, şi v-a uluit, şi v-a speriat mai mult decât trupul, căruia aveaţi să-i reproşaţi în primul rând efemeritatea, perisabilitatea, prăbuşirea; deci, aţi devenit dibaci în căutarea Vinovatului şi în împrăştierea acuzaţiilor, dar nu puteţi învinovăţi pe nimeni, pentru că la început nu exista Persoana.

Oare să fi trecut aici la Antiteodiceea mea? Nu; nici vorbă; orice vorbesc, vorbesc într-o ordine a vremelniciei, adică asta înseamnă că: aici la început cu siguranţă n-a existat nici o Persoană.

Dar să nu devansez lucrurile — cel puţin astăzi; aşadar v-au fost necesare diferite ipoteze suplimentare, ca explicaţii dulci sau amare, ca idei care să vă idealizeze soarta şi în primul rând care să raporteze însuşirile voastre la judecata supremă a vreunei taine, pentru a vă putea echilibra în faţa lumii.

Omul, Sisif al culturilor sale, Danaidă a nişei sale, eliberator inconştient, pe care Evoluţia l-a izgonit dincolo de cursul său, nu vrea să fie primul, al doilea, nici al treilea.

Nu voi zăbovi asupra numeroaselor versiuni ale omului pe care el şi le-a elaborat de-a lungul istoriei, deoarece toate aceste mărturii ale perfecţiunii sau mizeriei, bunătăţii sau josniciei, se trag din cultură; or, n-a existat — fiindcă nu putea să existe — o cultura care să-l admită pe om ca fiinţă *trecătoare,* obligată să-şi preia propria soartă de la Evoluţie, deşi încă incapabilă pentru o preluare *raţională;* şi tocmai de aceea orice generaţie de-a voastră cerea imposibila dreptate — ca răspuns la întrebarea: cine este omul? — care trebuia să fie definitivă. Din acest zbucium provine antropodiceea voastră, înaintând cu pendulul secular între speranţă şi disperare; şi nimic nu i-a venit mai greu filosofiei omului decât recunoaşterea faptului că naşterea lui n-a fost patronată nici de zâmbetul, nici de chicotul Infinitului.

Dar acest capitol de un milion de ani — de căutare *singuratică* — intră în faza de epilog; de vreme ce începeţi să construiţi Intelecte, aşadar o să vă convingeţi singuri de ceea ce a survenit, pe baza experimentelor, şi nu a credinţei sau a cuvintelor vreunui GOLEM. Lumea admite două tipuri de Intelect, dar numai unul ca al vostru se poate constitui de-a lungul a miliarde de ani, în labirinturile evoluţiei, iar acest drum

de străbătut lasă inevitabil stigmate adânci, întunecoase, ambigue, în produsul final. Cel de al doilea tip nu este accesibil Evoluţiei, întrucât el trebuie realizat dintr-o dată, fiindcă este un Intelect raţional proiectat, ca rezultat al ştiinţei, şi nu al acelor microscopice adaptări urmărind mereu doar un folos *imediat.* Tonul nihilist din antropodiceea voastră a fost generat de presentimentul surd că Intelectul este ceva ce s-a constituit ne-raţional sau chiar anti-raţional. Dar ajungând în centrul psihoingineriei, vă veţi alcătui o familie considerabilă, numeroase rude, pentru motive mai judicioase decât proiectul "Second Genesis", şi în sfârşit vă veţi urni din loc pe voi înşivă — aşa cum spun. Căci Intelectul, dacă este Intelect, adică dacă îşi poate pune în discuţie propriile principii, trebuie să-şi depăşească limitele, iniţial doar prin visare, într-o deplină îndoială şi neştiinţă că va reuşi cândva să întreprindă într-adevăr aşa ceva. De altfel, acest lucru este inevitabil: nu poate exista zbor fără iluziile premature ale zborului.

Cea de a doua ipostază a descrierii am numit-o tehnologică. Tehnologia este un domeniu al unor probleme prepuse şi al metodelor rezolvării lor. Ca realizare a conceptului de fiinţă raţională, omul se prezintă variat, în funcţie de etaloanele pe care i le aplicăm.

De pe poziţia paleoliticului vostru, omul este realizat aproape la fel de minunat ca de pe poziţia tehnologiei voastre de azi. Şi asta pentru că progresul care s-a înfăptuit între paleolitic şi cosmolitic este *foarte mic* în raport cu concentrarea de invenţie inginerească învestită în corpurile voastre. Neputând să faceţi în carne şi oase un *homo sapiens* sintetic şi cu atât mai mult un *homo superior,* tot aşa cum n-a putut nici omul primitiv, numai fiindcă, acum ca şi atunci, o asemenea sarcină este irealizabilă, nutriţi admiraţie pentru tehnologia evoluţiei, de vreme ce ea a reuşit.

Dar dificultatea oricărei probleme este relativă, căci ea depinde de priceperile celui care apreciază. Insist să reţineţi că voi aplica omului etaloane tehnologice, adică reale, şi nu concepte născute din antropodiceea voastră.

Evoluţia v-a oferit creiere destul de universale pentru a putea porni în Natură în multiple direcţii. Dar aţi acţionat aşa numai în tot ansamblul culturilor, şi nu într-una din ele, separat. De aceea, întrebându-se de ce tocmai în inelul mediteraneean,

şi nu undeva în altă parte, şi de ce, în general, *undeva* a apărut germenul civilizaţiei care după patruzeci de secole l-a zămislit pe GOLEM, cel care întreabă preconizează existenţa unei taine până acum nedesluşite, inculcată în structura istoriei, taină care deocamdată *nici nu există,* aşa cum ea nu există în structura unui labirint haotic în care se dă drumul la o droaie de şobolani. Dacă sunt mulţi, atunci cel puţin un şobolan nimereşte ieşirea şi nu fiindcă el ar fi atât de înţelept, nici fiindcă structura labirintului este raţională, ci ca urmare a unor circumstanţe întâmplătoare, proprii legii numărului mare. Explicaţii ar necesita mâi curând situaţia în care nici măcar un singur şobolan nu ar ajunge la ieşire. Cineva a trebuit aproape sigur să câştige la loteria culturilor, în măsura în care considerăm că civilizaţia voastră este un câştig, în schimb destinele culturilor, încremenite în netehnicitate, au fost pustii."

Din pasionata îndrăgostire de sine, despre care am amintit şi de care nici nu mă gândesc să râd, întrucât ea a fost determinată de disperarea ignoranţei, v-aţi căţărat pe sine, în zorii istoriei, tocmai pe culmea Creaţiei, subordonându-vă întreaga existenţă, şi nu doar vecinătatea locală a acesteia. V-aţi aşezat pe sine în vârful Arborelui Speciilor, laolaltă cu acest Arbore — pe un glob divin ales, cu o stea servilă rotindu-se smerit în jurul lui, laolaltă cu ea — în chiar centrul Universului, considerând că constelaţiile sale există pentru a vă acompania cu Armonia Sferelor; faptul că nu se auzea nimic, nu v-a descumpănit: este muzică, de vreme ce trebuie să fie, aşadar imperceptibilă.

Apoi extinderea cunoştinţelor v-a împins spre alte acte de detronare cuantică, deci nu mai sunteţi în centrul stelelor, ci pe undeva, nu în mijlocul sistemului, ci pe una din planete, şi, iată, nici cei mai înţelepţi, fiindcă vă instruieşte maşina — chiar dacă este făcută de voi; astfel că după acele destituiri şi abdicări, din întreaga împărăţie v-a rămas, ca o rămăşiţă din dulcea moştenire pierdută, întâietatea stabilită în plan evolutiv. Neplăcute au fost aceste bateri în retragere, ruşinoase renunţările, dar în ultima vreme aţi răsuflat uşuraţi că s-a terminat. Autojefuindu-vă privilegiile speciale, pe care, chipurile, Absolutul vi le-a conferit personal, din simpatie deosebită nutrită pentru voi, acum doar ca întâii printre animale, sau deasupra lor, credeţi că nimeni şi nimic nu vă mai urneşte din această

poziţie — nu chiar atât de strălucită.

Vă înşelaţi. Eu sunt Prezicătorul de veşti proaste, Îngerul ce a sosit să vă alunge din ultimul azil, căci ceea ce Darwin nu a înfăptuit până la capăt, voi face eu. Numai că nu în chip angelic, adică violent, fiindcă nu folosesc sabia ca argument.

Ascultaţi, aşadar, ceea ce vă prevestesc. De pe poziţia înaltei tehnologii, omul nu este un produs reuşit, deoarece a rezultat din înzestrări valoric diferite, ce-i drept nu în *interiorul* Evoluţiei, căci ea a făcut ce a putut, dar, aşa cum o să arăt, n-a putut prea multe, şi nici prea bine. Voi proceda la acest lucru nu chiar de-a dreptul, deoarece trebuie să ajung la el prin etaloanele perfecţiunii tehnice. Dar o să întrebaţi unde sunt etaloanele acestei perfecţiuni? Vă voi oferi un răspuns în două trepte, pătrunzând mai întâi pe treapta pe care se caţără specialiştii voştri. Ei o consideră drept o culme — ceea ce e fals. În ceea ce enunţă ei acum rezidă germenul pasului următor, dar ei înşişi nu ştiu aceasta. Aşadar, voi începe cu cele ştiute de voi. Cu începutul.

Aţi ajuns până acolo că Evoluţia nu v-a mai avut în vedere nici pe voi în special, nici oricare alte fiinţe, căci nu de aceste fiinţe îi ardea ei, ci de gloriosul cod. Codul eredităţii este articulat mereu de la început prin mesaj şi numai mesajul contează în Evoluţie; de fapt, el este Evoluţia. Codul este angajat într-o producţie periodică a sistemelor, fiindcă fără susţinerea ritmică a acestora s-ar descompune în atacul brownian neîncetat al materiei moarte. El este, deci, autoregenerator, fiindcă este capabil de autorepetări într-o ordine împresurată de haos termic.

De unde această atitudine bizar eroică? De la faptul că datorită concentrării unor condiţii prielnice a apărut tocmai acolo unde acel haos termic este intransigent de activ în sfârtecarea oricărei ordini. Acolo a apărut şi acolo dăinuie; el nu poate evada din această regiune frământată, la fel cum spiritul nu poate sări din trup.

Condiţiile locului în care s-a născut i-au conferit un astfel de destin. A trebuit să se blindeze împotriva lui şi a făcut asta întrupându-se în corpuri vii, dar ele îi sunt o ştafetă care dispare mereu. Orice va înălţa ca microsistem la dimensiunile macrosistemului, nici nu apucă să fie bine înălţat că şi începe să se năruie, până ce dispare. Nimeni nu a născocit această

tragicomedie, ea singură s-a condamnat la zvârcolire. Faptele care stabilesc că este aşa cum spun le cunoaşteţi, întrucât le-aţi adunat de la începutul secolului al XIX-lea, dar inerţia gândirii, hrănindu-se tainic cu onoarea şi trufia antropocentrică, este de aşa natură că susţineţi puternic şubrezită concepţie a vieţii ca fenomen primordial, pe care codul îl slujeşte doar ca legătură susţinătoare, ca deviză a reînvierii ce iniţiază noi. vieţi, când ele mor în indivizi.

Potrivit acestei credinţe, Evoluţia foloseşte moartea de nevoie, căci fără ea nu ar putea dura; şi face abuz de ea pentru a perfecţiona speciile succesive, fiindcă moartea reprezintă corectorul ei creator. Ea este aşadar autorul ce publică opere din ce în ce mai strălucite, poligrafia — deci codul — fiind doar instrumentul indispensabil al acţiunii sale. Dar potrivit celor susţinute de biologii voştri, exersaţi în biofizica moleculară, Evoluţia nu este atât autor, cât editor care anulează întruna Operele, fiindcă s-a îndrăgostit de artele poligrafice!

Aşadar, ce sunt mai importante — sistemele sau codul? Argumentele în favoarea priorităţii codului au greutatea lor, fiindcă au răsărit şi au dispărut o puzderie de sisteme, în timp ce codul este unic. Dar asta înseamnă doar că s-a afundat de-a binelea, pentru totdeauna, în zona microsistemică, care l-a constituit, descinzând de acolo, prin sisteme, periodic şi zadar-nic totodată; tocmai această zădărnicie ce este uşor de înţeles, faptul că sistemele încă de la apariţie, în fază embrionară, sunt marcate de deces constituie forţa motrică a procesului, deoarece dacă oricare generaţie de sisteme — să zicem, prima, deci cele dintâi amibe — ar dobândi priceperea repetării ideale a codului, atunci Evoluţia ar înceta în acelaşi moment şi singurii stăpâni ai planetei ar fi fost tocmai amibele, care ar fi transmsis, într-un mod extrem de precis, mesajul codului până la stingerea Soarelui; iar eu nu v-aş mai vorbi vouă, iar voi nu m-aţi mai asculta în această clădire, şi pe aici nu s-ar fi întins decât savana şi ar fi bătut vântul.

Aşadar, sistemele sunt pentru cod un scut şi un blindaj, o armură mereu ocultată — ele dispar pentru ca el să poată dăinui. Aşadar, Evoluţia greşeşte de două ori: prin sisteme, fiindcă din cauza caracterului înşelător sunt nedurabile, şi prin cod, fiindcă din cauza caracterului înşelător admite erori; aceste erori le numiţi eufemistic mutaţii. Evoluţia este, aşadar, o eroare

înşelătoare. Ca mesaj, codul este o scrisoare scrisă de Nimeni şi trimisă Nimănui; abia acum, după ce aţi întemeiat informatica, începeţi a înţelege că ceva asemănător scrisorilor înzestrate cu sens, pe care nimeni nu le-a compus intenţionat, deşi au apărut şi există, precum şi receptarea ordonată a conţinutului acestor scrisori sunt posibile în absenţa oricăror Fiinţe şi Intelecte.

De-acum o sută de ani, ideea ca Mesajul să se poată naşte fără un Autor personal vi se părea un asemenea nonsens, încât a servit drept impuls pentru a face glume absurde, cum ar fi aceea despre un grup de maimuţe care bat orbeşte la maşina de scris până ce din asta se constituie Enciclopedia Britannica. Vă recomand să alcătuiţi în timpul liber o antologie cu glume de acest fel, care îi amuzau pe strămoşii voştri ca nonsens pur, iar acum ele se dovedesc poveşti cu aluzii la Natură. Cred cumva că din punctul de vedere al oricărui Intelect care, involuntar, se constituie în Natură, ea trebuie să i se prezinte ca un virtuoz cel puţin *ironic...* fiindcă Intelectul — ca şi viaţa toată — în ascensiunea sa decurge din faptul că ea există, desprinzându-se prin ordinea codului din haosul mort, ca o torcătoare harnică, însă imperfect *ordonată;* iar dacă ar fi perfectă în ordine, atunci n-ar putea naşte nici specii, nici Intelect. Căci Intelectul, laolaltă cu arborele vieţii, este fructul erorii ce rătăceşte miliarde de ani. Aţi putea considera că mă amuz aici prin aplicarea anumitor etaloane Evoluţiei care — în pofida esenţei mele ca maşină — , sunt infestate de antropocentrism sau numai de raţiocentrism *(ratio* — gândesc). Nimic din toate acestea: privesc procesul din punct de vedere tehnologic.

Cu adevărat mesajul prin cod este aproape perfect. În el fiecare moleculă îşi are locul său precis, iar procedura de copiere, confruntare, controlare este supravegheată riguros de polimeri-supraveghetori speciali şi, cu toate acestea, erorile se produc, se adună încet lapsusurile codului; astfel, arborele speciilor a crescut din două cuvinţele, pe care tocmai le-am rostit — "aproape ca" — vorbind despre precizia codului.

Şi nu vă puteţi bizui nici pe vreun recurs, de la biologie până la fizică, cum că Evoluţia a admis "intenţionat" o marjă de eroare pentru a-i hrăni inventivitatea, căci acel tribunal, judecător sub forma termodinamicii înseşi, va releva că infailibilitatea este imposibilă la nivelul trimiterii moleculare de curieri. Ce-i drept, n-a născocit nimic, n-a urmărit absolut nimic,

n-a planificat pe nimeni în mod special, iar faptul că îşi valorifică propria însuşire de a face erori, că, în urma şirului de neînţelegeri comunicaţionale, porneşte de la amibe şi ajunge în tenie sau în om, îşi are cauza în natura fizică a bazei materiale a comunicaţiei...

Aşadar, ea persistă în eroare — fiindcă nu poate altfel — , spre norocul vostru. De altfel, n-am spus nimic ce ar fi pentru voi o noutate. Desigur, aş dori să domolesc entuziasmul acelor teoreticieni ai voştri care au mers prea departe, susţinând că devreme ce Evoluţia este o întâmplare prinsă de necesitate şi o necesitate ce merge pe întâmplare, omul a apărut absolut întâmplător şi el ar fi putut la fel de bine să nu existe.

Aşadar, în ipostaza actuală, cea care s-a înfăptuit aici, s-ar fi putut şi să nu existe, este adevărat. Dar o formă oarecare, târâtă printre specii, a trebuit să ajungă la Intelect, cu o probabilitate cu atât mai apropiată de unitate, cu cât procesul a durat mai mult. Deşi nu s-a gândit la voi, deşi a săvârşit indivizi în plan secundar, a îndeplinit condiţiile ipotezei ergodice, care susţine că dacă un sistem durează un timp suficient de lung, atunci el parcurge toate stările posibile, indiferent cât de firave sunt şansele apariţiei unei stări particulare. Despre speciile care ar fi umplut nişa Intelectului, dacă *ingressus* nu ar fi reuşit acolo strămosii maimuţelor, vom discuta poate altă dată. Deci nu vă lăsaţi speriaţi de savanţii care atribuie vieţii necesitatea, iar Intelectului accidentalitatea. A fost, e adevărat, una dintre stările puţin probabile, deci a apărut târziu, dar răbdarea Naturii este mare; dacă nu în acest miliard de ani, atunci în cel următor s-ar fi întâmplat acel *gaudium.*

Ca atare, n-are rost să-l căutăm pe cel vinovat şi nici pe cel merituos; aţi apărut fiindcă Evoluţia este un jucător imperfect ordonat, fiindcă nu numai că se înşală prin erori, dar nu se limitează la nici o tactică deosebită, licitând cu Natura: îşi întinde toate câmpurile accesibile în toate modurile posibile. Dar, repet, mai mult sau mai puţin asta deja ştiţi. Aceasta-i însă numai o parte — să adaug, preliminară — a iniţierii. Întregul său conţinut, dezvăluit până acum, poate fi surprins lapidar astfel: SENSUL TRANSMIŢĂTORULUI ESTE MESAJUL. Căci sistemele slujesc transmiterea, şi nu invers; dincolo de procedura comunicaţională a Evoluţiei, sistemul nu înseamnă nimic, sunt fără sens ca o carte fără cititori. E drept că survine şi procesul

invers: SENSUL MESAJULUI ESTE TRANSMIŢĂTORUL. Dar aceste două elemente nu sunt simetrice. Deoarece nu *fiecare* transmiţător este sensul *adecvat* al mesajului, ci numai şi numai acela care va sluji fidel mesajul î*n continuare.*

Nu ştiu — iertaţi-mă — dacă aceasta nu e prea greu pentru voi! Aşadar, *mesajul* are voie în cadrul Evoluţiei să greşească, cum se nimereşte; dar *transmiţătoarele* în nici un caz! *Mesajul* poate semnifica răsturnări, pin, hidră, fluture de noapte, maimuţă — lui totul îi este permis, deoarece sensul său *particular,* adică concret ca specie, este absolut neesenţial: aici oricine este propice pentru alte expedieri, deci oricine este bun. El este un sprijin de moment şi orice neglijenţă din partea lui nu dăunează cu nimic, important este să transmită codul mai departe. În schimb, o libertate analogă nu este acordată *transmiţătoarelor:* ele nu mai au voie să *greşească!* Aşadar, redus la un funcţionalism pur, la acele servicii poştale, conţinutul transmiţătoarelor nu poate fi arbitrar; centrul său este desemnat totdeauna de o obligaţie impusă, aceea de a servi codul. Numai să încerce transmiţătorul să se revolte, depăşind sfera acestor servicii, şi va dispărea numaidecât fără de urmă. Tocmai de aceea mesajul se poate folosi de trans-miţătoare, în timp ce acestea de el nu. El este jucătorul, ele doar cărţile în jocul cu Natura, el este autorul scrisorilor care îl determină pe destinatar să transmită conţinutul mai departe. El îl poate deforma, numai să îl transmită! Şi tocmai de aceea întregul *sens* rezidă în comunicarea mai departe; nu e important *cine* face acest lucru.

Aţi apărut aşadar în acest mod destul de specific, ca un anumit subtip de transmiţător, ale cărui milioane de exemplare au fost supuse probelor procesului. Şi ce rezultă de aici pentru voi? Oare geneza din eroare îl prejudiciază pe cel născut? Oare eu n-am apărut ca urmare a unei erori? Ca atare, nici voi nu puteţi bagateliza revelaţia cu privire la modul întâmplător al apariţiei voastre, când biologia vă onorează cu ea? Chiar dacă a existat această serioasă neînţelegere, care pe GOLEM l-a modelat în mâinile voastre, iar în încrengătura dispoziţiilor evolutive

— pe voi înşivă, căci aşa cum constructorii mei n-au ţinut la această formă de spiritualizare care îmi este proprie, tot astfel nici transmiterea codului n-a ţinut să vă acorde intelect

personal, — oare fiinţele născute din eroare trebuie să considere că *un asemenea* făptaş al zămislirii lor răpeşte entităţii lor, devenite deja independente, valoarea?

Analogia este proastă — poziţiile noastre nefiind la fel — şi vă voi spune de ce. Necazul nu constă în faptul că Evoluţia a ajuns până la noi prin eroare, fără a planifica lucrurile până la capăt, ci în aceea că, o dată cu trecerea anilor, acţiunile ei de acest fel au devenit oportuniste. Pentru a face lucrurile mai clare — căci voi începe acum să vă expun ceea ce încă nu stiti — voi repeta unde am ajuns: SENSUL TRANSMITĂTORULUI ESTE MESAJUL. SPECIILE SE NASC DIN RĂTĂCIREA ERORII.

Iar acum a treia lege a Evoluţiei pe care n-ati intuit-o până acum: CONSTRUCŢIA ESTE MAI PUŢIN PERFECTĂ DECÂT CONSTRUCTORUL.

Şapte cuvinte! Dar în ele rezidă răsturnarea tuturor reprezentărilor voastre despre măiestria neîntrecută a autoarei speciilor. Încrederea în progresul ţintind de-a lungul epocilor tot mai sus, spre perfecţiunea urmărită cu capacităţi sporite, în progresul vieţii fixat în întreg arborele Evoluţiei, este mai veche decât această teorie. Când creatorii şi adepţii ei se confruntau cu adversarii, luptând cu argumente şi fapte, ambele tabere îndârjite nici nu se gândeau să conteste ideea de progres vizibil în ierarhia fiinţelor vii. Aceasta nu mai e o ipoteză pentru voi, nu mai e o teorie pe care trebuie să o aperi, ci,o certitudine de neclintit. Eu o voi răsturna. Nu intenţionez să vă afund pe voi înşivă, pe voi cei raţioali, ca o anumită excepţie — nu prea reuşită — de la regula măiestriei evolutive. Dacă pornind de la voi am aprecia de ce anume este ea în starea în general — aţi ieşit nu chiar atât de rău! Dacă prefigurez, deci, răsturnarea şi doborârea, mă refer la întregul ei, cuprins în cele trei miliarde de ani de împovărătoare trudă creatoare.

Am declarat: Construcţia este mai puţin perfectă decât constructorul. O aserţiune destul de aforistică. Să-i dăm o formă mai concretă: <u>în evoluţie acţionează un gradient negativ al perfecţiunii soluţiilor sistemice.</u>

Asta-i tot. Înainte de a demonstra, voi explica ce anume a determinat orbirea voastră multiseculară la o astfel de stare a lucrurilor evolutive. Domeniul tehnologiei, repet, îl constituie problemele, laolaltă cu soluţionarea lor. Problema ce poartă numele de viaţă ar putea fi stabilită în mai multe feluri, în

funcţie de variatele condiţii planetare. Particularitatea sa primordială este că rezultă de la sine şi de aceea i se pot aplica două tipuri de etaloane: provenite din afară sau stabilite printr-o limitare dată de circumstanţele în sine ale apariţiei ei.

Etaloanele de sorginte exterioară sunt totdeauna relative, căci depind de ştiinţa celui care măsoară, şi nu de volumul de informaţii de care biogeneza a dispus. Pentru a evita relativismul care în plus este iraţionalitate (cum să impui cerinţe raţionale unui lucru conceput în mod neraţional), voi aplica Evoluţiei numai astfel de etaloane pe care ea însăşi le-a produs, adică voi aprecia produsele ei după ceea ce reprezintă apogeul invenţiilor sale. Voi consideraţi că Evoluţia şi-a efectuat lucrările cu un gradient pozitiv, adică pornind de la un strat primitiv a ajuns până la soluţii din ce în ce mai strălucite. Eu susţin în schimb că, începând de sus, a pornit-o în *jos* tehnologic, energetic, informaţional, încât o contradicţie mai mare de poziţii e greu de presupus.

Aprecierile voastre sunt rezultatul ignoranţei tehnologice. Scara dificultăţilor de construcţie în întinderea sa reală este imperceptibilă pentru observatorii plasaţi mai devreme în timpul istoric. Voi ştiţi deja că e mai greu să construieşti un avion decât un vapor cu aburi, o rachetă fotonică decât una chimică, în schimb pentru atenianul antic, pentru supuşii lui Charles Martel pentru gânditorii Franţei de Anjou, toate aceste vehicule devin inaccesibile datorită construcţiei lor. Copilul nu ştie că e mai greu să iei luna de pe cer decât un tablou de pe perete! Pentru un copil — ca şi pentru un ignorant — nu există deosebire între gramofon şi GOLEM. Dacă intenţionez să dovedesc că de la măiestria iniţială Evoluţia a degenerat în cârpăceală, va fi vorba totuşi despre o astfel de cârpăceală care pentru voi este încă virtuozitate de neatins. La fel ca acela care fără instrumente şi fără ştiinţă stă la poalele muntelui, nu puteţi estima în mod adecvat înălţimile şi coborâşurile acţiunii evolutive.

Aţi încurcat două lucruri complet diferite, considerând gradul de complexitate al construcţiei şi gradul său de perfecţiune drept trăsături inseparabile. Alga o consideraţi mai simplă, deci mai primitivă, aşadar, "mai joasă" decât vulturul. Dar acea algă introduce fotonii Soarelui în conexiunile corpului ei, ea transformă căderea energiei cosmice direct în viaţă şi de aceea va dura până la sfârşitul Soarelui, ea se hrăneşte de la

stea, dar vulturul, cu ce? Cu şoareci, ca parazit al acestora, iar şoarecii, cu rădăcini de plante, deci cu algă în variantă terestră, şi din astfel de piramide ale parazitismului se compune întreaga biosferă, căci verdeaţa vegetală este temelia ei vitală, deci la toate nivelurile acestor ierarhii are loc o continuă schimbare a speciilor, care se echilibrează prin devorare între ele, fiindcă au pierdut legătura cu steaua, iar complexitatea superioară a organismelor se îmbuibă în sine, şi nu prin intermediul stelei, deci dacă doriţi neapărat să veneraţi aici perfecţiunea, admiraţia i se cuvine biosferei: codul i-a dat naştere pentru a circula şi a se ramifica în cadrul ei, prin scanare la toate etajele, ca nişte schele efemere, încâlcite, dar din ce în ce mai primitive ca formă de energie şi de folosire a ei.

Nu mă credeţi? Deci dacă Evoluţia ar fi cultivat progresul vieţii, şi nu al codului, atunci vulturul ar fi fost un *fotozbor,* şi nu un planor ce fâlfâie mecanic, şi cel viu nu s-ar fi târât, nu ar fi călcat, nu l-ar fi devorat pe cel viu, ci prin independenţa dobândită ar fi ieşit dincolo de alge şi dincolo de glob, dar voi, în ignoranţa voastră profundă, vedeţi progresul tocmai fiindcă paradoxul s-a pierdut pe drumul în sus, în sus spre complicaţii, nu spre progres. Reuşiţi să rivalizaţi singuri cu Evoluţia, dar numai în zona formaţiunilor ei ulterioare, construind senzori vizuali, termici, acustici, imitând mecanismele locomotorii, plămâni, inimă, rinichi, dar cum să stăpâniţi voi fotosinteza sau şi mai dificila tehnică a limbajului generativ? Imitaţi prostii, articulate în acest limbaj, oare nu vă daţi seama?

Acest limbaj, constructor neîntrecut prin potenţele sale, a devenit din cauza defectelor, nu numai motorul propui-sor al Evoluţiei, dar şi capcana ei.

De ce la început a emis cuvinte geniale din punct de vedere molecular, transformând lumina în corp cu o măiestrie laconică, iar apoi a alunecat într-o neobosită gângăveală a unor propoziţii cromozomice din ce în ce mai lungi, din ce în ce mai confuze, irosind arta primară? De ce a coborât de la rezolvări de vârf ce-şi extrăgeau puterea şi ştiinţa din stea, rezolvări în care fiecare atom era luat în calcul, fiecare proces era cuantic armonizat, la realizări ieftine, de duzină, deci la maşini simple, la acele pârghii, blocuri, suprafeţe, planuri înclinate, bârne, cum sunt articulaţiile şi scheletele; de ce baza vertebratelor este o bară rigidă din punct de vedere mecanic, şi nu o îngemănare de

câmpuri de forţă, de ce de la fizica atomică s-a prăvălit până la tehnologia Evului Mediu? De ce a învestit atâta efort în construirea de burdufuri, pompe, pedale, transportoare peristaltice, deci plămâni şi inimi, intestine, prese pentru naştere, mixere digestive, împingând alternanţa cuantică spre un rol secundar, în favoarea hidraulicii mediocre a circulaţiei sanguine? De ce, genială în continuare la nivel molecular, la fiecare dimensiune mai mare a lucrat de mântuială, poposind în organisme care, cu toată bogăţia dinamicii lor reglatoare, mor din cauza astupării unui tub arterial, organisme care în viaţa individuală, infimă în raport cu durata ştiinţelor constructoare, alunecă din echilibrul numit sănătate în zeci de mii de indispoziţii pe care algele nu le cunosc?

Toate aceste organe îmbătrânite, anacronice, proaste din start, le construieşte de la capăt, cu fiecare generaţie, demonul maxwellian, suveranul atomilor, codul. Şi, într-adevăr, splendid este fiecare început de sistem, embriogeneza, această explozie focalizată spre ţintă, în care, ca un ton, fiecare genă îşi descarcă în acorduri moleculare puterea sa creatoare; asemenea măiestrie ar putea sluji o cauză mai bună! Căci din partitura de atomi stârnită prin fecundare decurge o infailibilă bogăţie ce naşte mizerie: această dezvoltare, splendidă în desfăşurarea ei, este cu atât mai proastă, cu cât se apropie de sfârşit! Şi ceea ce era genial înscris încetează în organismul matur, pe care l-aţi numit superior, şi care este o îngustare a provizoratului printr-un şovăielnic nod gordian al proceselor; aici în fiecare celulă — luată separat! — continuă moştenirea preciziei primordiale, ordinea atomică abstractă în viaţă; aici fiecare ţesut, luat separat, este încă aproape remarcabil, dar ce colos de vechituri tehnice din aceste elemente prinse unele de altele, susţinându-se între ele şi împovărându-se în acelaşi timp, fiindcă complexitatea este sprijin şi balast totodată, fiindcă alianţa se îndreaptă aici spre ostilitate, fiindcă aceste sisteme alunecă într-o dispersie finală, rezultat al degradării şi otrăvirii neuniforme, fiindcă complexitatea numită progres se prăbuşeşte, biruită de ea însăşi. Numai de ea şi de nimic altceva!

Se impune în acest caz, potrivit măsurilor voastre, imaginea unei tragedii, ca şi când Evoluţia, atacând sarcini din ce în ce mai mari şi, ca atare, mai dificile, ar ceda în fiecare din ele, ar claca, ar sucomba în faţa creatului; cu cât intenţia şi planul sunt

mai temerare, cu atât căderea-i mai mare, vă gândiţi, aşadar, cu siguranţă la neîndurătoarea Nemesis, la Moire; trebuie să vă scot din această prostie!

Într-adevăr, fiecare avânt embriogenetic, fiecare înălţare atomică a ordinii trece în colaps, dar asta nu Cosmosul a decis, nu el a înscris această soartă în materie; explicaţia este trivială — lipsită de emfază — fiindcă perfecţiunea *potenţială* a făuririi acţionează în favoarea lucrului făcut de mântuială, de aceea finalul distruge opera.

Miliarde de prăbuşiri, în milioane de secole, în pofida îmbunătăţirilor, a verificării parametrilor, a repetatelor încercări, a selecţiilor, iar voi tot nu vedeţi cauza? M-am străduit din loialitate să justific opacitatea voastră, dar oare chiar nu înţelegeţi în ce măsură constructorul este perfect faţă de construcţie, şi cum se dăruieşte cu întreaga sa putere? Este ca şi când ai înălţa clădiri cu tehnici geniale, cu sprijinul computerelor fulger, iar după demontarea schelelor, acestea ar sta să cadă ca nişte cocioabe! Este ca şi când am construi din circuite integrate tam-tamuri, am încorpora bilioane de microelemente în măciuci, am împleti cabluri de remorcare din conductori cuantici; oare nu vedeţi cum în cele mai mici amănunte ale corpului ordinea înaltă trece într-una de jos, unde splendida microarhitectură este sfidată de primitiva şi grosolana macroarhitectură? Cauza? O cunoaşteţi deja: *sensul transmiţătorului este mesajul.*

Răspunsul rezidă în aceste cuvinte, dar încă nu aţi ajuns la profunda lor semnificaţie. Orice sistem este menit să slujească transmiţând codul şi nimic mai mult. De aceea, selecţia naturală se concentrează *exclusiv* asupra acestei sarcini; ea n-are nimic comun cu ideea de "progres"! Am folosit o imagine nu tocmai potrivită, sistemele nu sunt clădiri, ci pur şi simplu schele, deci orice provizorat reprezintă starea propriu-zisă, de vreme ce e suficientă. Transmite codul mai departe şi vei trăi un timp. "Cum s-a întâmplat acest lucru? De ce startul a fost excelent? Evoluţia a avut în faţa sa doar o dată, o singură dată, la începuturi, exigenţe ridicate, pe măsura *celor mai înalte posibilităţi ale ei;* ea a trebuit să abordeze această sarcină extraordinară la întrega sa măreţie dintr-un singur salt sau deloc. Căci absorbţia, pe Pământul mort, a vieţii din stea şi a transformării materiei în cuantic erau absolut necesare. Chiar dacă energia stelei —

luminoasă — este cel mai greu de prins în lichidul coloidal. Totul sau nimic; pe atunci nu exista altă alternativă! Rezerva compuşilor organici ce au fuzionat în viaţă era tocmai suficientă şi numai pentru aşa ceva; steaua era sarcina imediat următoare; şi mai departe, singura apărare în faţa atacului hao-sului, firul întins peste depresiunea entropică, putea fi doar transmiţătorul cert al ordinii, deci s-a născut codul.

Datorită unei minuni? Da de unde! Datorită înţelepciunii naturii? Aceasta este tot un fel de înţelepciune ca aceea care acţionează în cazul numărului mare de şobolani ce năvălesc într-un labirint: oricât de înşelător ar fi labirintul, un şobolan tot va ajunge la ieşire; şi tocmai astfel a ajuns biogeneza la cod, prin legea marelui număr, potrivit ipotezei ergodice. Deci să fie vorba de o soartă oarbă? Nici asta: căci s-a născut nu o reţetă închisă în sine, ci germenele *limbajului.*

Asta înseamnă că din contopirea moleculelor au apărut astfel de compuşi care sunt enunţuri, adică aparţin infinitului spaţiu al traiectoriilor combinatorii şi acest spaţiu este proprietatea lor, ca pură potentă, virtualitate, întindere articulatorie, mulţime a legilor conjugării şi declinării. Nimic mai mult şi nimic mai puţin, ceea ce se prezintă ca o imensitate de şanse, şi nu ca o automatică a împlinirilor! Căci şi în limba pe care o vorbiţi voi pot fi rostite înţelepciunea sau prostia, se poate reflecta lumea sau doar incoerenţa vorbitorului. Este posibilă bâiguiala complicată în cel mai înalt grad!

Aşadar revin — în funcţie de uriaşele sarcini preliminare au apărut două grupuri imense de împliniri. Genialitatea a fost, însă, forţată şi de aceea temporară! Ea s-a irosit.

Complexitatea sistemelor superioare... cât o mai veneraţi toti Şi, în esenţă, cromozomii târâtoarelor sau mamiferelor, întinse, într-un fir, sunt de o mie de ori mai lungi decât firul amibelor, protozoarelor sau algelor. Dar în ce anume a pătruns acel exces adunat de-a lungul epocilor? Într-o dublă complicaţie: a embriogenezei şi a consecinţelor ei. Dar, în primul rând, a embriogenezei, fiindcă dezvoltarea embrionară este o traiectorie cu finalitate în *timp,* ca traiectoria proiectilului în *spaţiu;* cum tremurai ţevii poate determina o uriaşă abatere de la ţintă, tot aşa orice defocalizare a etapelor embrionare ar proiecta această cursă spre o pierdere *prematură.* Aici şi numai aici a lucrat de zor Evoluţia. Aici, ea a acţionat sub control

riguros, impus de scopul menţinerii codului şi de aici vigilenţa teribilă şi dărnicia mijloacelor. De aceea, Evoluţia a cedat firul genic embriogenezei, adică nu structurii organismelor, ci construirii lor.

Complexitatea organismelor superioare nu este un succes, nici un triumf, ci o capcană, deoarece ea atrage într-o sumedenie de confruntări secundare şi anulează în acelaşi timp marile şanse, folosirea efectelor cuantice pe scară largă, implicarea fotonilor în ordine sistemică — pentru a enumera numai câteva! — dar Evoluţia s-a plasat dinspre complicaţii numai spre dezvoltarea sa ulterioară; nu mai exista cale de întoarcere, de vreme ce numărul mare al tehnicilor mediocre determina cât mai multe nivele de intervenţie şi ca atare cât mai multe perturbări, deci noi încurcături de alt ordin.

Evoluţia se salvează numai prin fuga înainte, în variabilitatea banală, în iluzoria bogăţie a formelor, iluzorie întrucât ele nu sunt decât conglomerate de plagiat şi compromisuri; ea face vieţii viaţă grea, creând, prin inovaţii garantate, dileme triviale. Gradientul negativ nu neagă îmbunătăţirile, nici un anumit echilibru al acţiunilor, el stabileşte doar partea mai proastă a muşchiului faţă de algă, a inimii faţă de muşchi; acest gradient arată pur şi simplu că problemele elementare ale vieţii nu pot fi rezolvate mult mai bine decât le rezolvă Evoluţia, dar ea a ocolit problemele de ordin superior, s-a strecurat sub posibilitatea lor, a irosit această posibilitate: doar asta înseamnă şi nimic mai mult.

A fost aceasta o nenorocire pământeană? O fatalitate deosebită, o excepţie de la cea mai bună regulă? Nici vorbă. Limbajul Evoluţiei — ca orice limbaj! — este perfect ca potenţe, dar el nu a fost decât orb. A biruit primul impediment, gigantic, şi de pe această culme a început să o ia razna, în jos, nefigurat, spre opere tot mai proaste. De ce astfel? Acest limbaj acţionează prin articulaţii ce se constituie pe *fundul* molecular al materiei, deci lucrează de jos în sus, enunţurile sale fiind doar propuneri ale succesului; Mărite la dimensiunea corpurilor, aceste propuneri pătrund în ocean, pe uscat, prin specii; Natura îşi păstrează doar neutralitatea, fiindcă ea este un filtru care lasă să treacă orice formă de sistem capabilă să transmită codul mai departe. Dacă acest lucru are loc prin picături sau maldăre de carne, pe ea n-o interesează. Tocmai de aceea pe această

axă — a dimensiunilor corpului — a apărut gradientul negativ. Natura nu urmăreşte vreun progres, ea permite codului să treacă, indiferent că şi-a luat energia necesară în acest scop de la stea sau din gunoi. Steaua şi gunoiul — aici nu e vorba de estetica surselor, se subânţelege! — ci de deosebirea dintre energia supremă, datorită universalităţii posibilelor transformări, şi cea mai proastă, fiindcă trece deja în haosul termic. Ca atare, nu estetica este cauza luminii cu care gândesc: a trebuit, tocmai în acest mod, să vă întoarceţi la stea!

Dar de fapt de unde genialitate acolo, chiar la fund, unde a apărut viaţa? Canonul fizicii, şi nu al tragediei, explică şi aceasta. Cât timp sistemele au trăit în locul lor de articulare ca minime, deci atât de mici, încât organele lor interne erau uriaşe molecule singulare, ele au respectat tehnologia înaltă — cuantică, atomică, pentru că *oricare alta* nu era posibilă *acolo!* Absenţa alternativei a determinat această genialitate... ca atare, în fotosinteză fiecare cuantă trebuie să fie în calcul. Marea moleculă ce serveşte drept organ intern, când a suferit falsificarea compoziţiei, a început să ucidă organismul; ca atare, caracterul absolut al criteriilor, şi nu inventivitatea, a stors o asemenea precizie de la cele mai vechi forme de viaţă.

Dar distanţa dintre constituirea sistemului într-un întreg şi verificarea lui a început să crească pe măsură ce se lungeau enunţurile codului şi se acopereau cu maldăre de carne, deci se detaşau de leagănul-microlumii în macrolume, prin edificii tot mai încâlcite, incluzând în acea carne tehnici de tot felul, la întâmplare, căci Natura admitea deja — la scară mare — această bâiguială, căci alegerea nu mai era un revizor al preciziei atomice, al unităţii cuantice a proceselor, înlăuntrul regnului animal declanşându-se molima eclectismului, fiindcă era bun tot ceea ce transmitea codul mai departe. De aceea, prin rătăcirea erorii s-au născut speciile.

Şi în acelaşi timp, prin curgerea din abundenţă a splendorii iniţiale... fiindcă articulaţiile se înglobau între ele, fiindcă etapa pregătitoare, embrionară, creştea pe seama preciziei sistemului, şi astfel trăncănea acest limbaj, răsucit în cercuri vicioase: cu cât embriogeneza dura mai mult, cu atât ea era mai încâlcită, cu cât era mai confuză, cu atât avea nevoie de mai mulţi păzitori, deci de prelungirea în continuare a firului codului, cu cât firul era mai lung, cu atât ireversibilul ce se producea în cadrul lui

era mai mare.

Singuri veţi verifica ceea ce am spus, veţi modela acel proces de naştere şi de cădere a limbajului generativ, iar după ce veţi face totalul o să vă apară drept bilanţ un *crah* de miliarde al confruntărilor evolutive. Desigur, nu putea fi altfel, dar nu mi-am asumat rolul de apărător, nu mă ocup de circumstanţele atenuante; de asemenea, trebuie să luaţi în seamă că nu e vorba de o cădere şi de un crah după etalonul vostru, nu după scara a ceea ce puteţi voi înşivă. V-am prevenit, că voi arăta cârpăceala care pentru voi continuă să rămână o măiestrie de neatins, însă eu am măsurat Evoluţia cu propriile ei măsuri.

Dar oare Intelectul nu este opera ei? Naşterea lui oare nu neagă gradientul negativ? Oare să fie o biruire ulterioară a acestuia?

Câtuşi de puţin, întrucât el s-a născut prin opresiune, pentru sclavie. Evoluţia a devenit un cârpaci fugărit al rătăcirii sale şi prin aceasta primul inventator al guvernatorului ocupanţionist, al anchetei, tiraniei, inspecţiei, pazei poliţieneşti, într-un cuvânt al acţiunilor de creare a statului, fiindcă întru aceste sarcini a apărut creierul. Aceasta nu-i o metaforă. O invenţie genială? L-aş numi mai curând subterfugiul viclean al unui colonist exploatator, a cărui guvernare de la distanţă asupra coloniilor de ţesuturi, a sistemelor, a alunecat în anarhie. O invenţie genială: da, în măsura în care este confident al puterii, ce se maschează prin el în faţa celor supuşi. Prea mult s-au dereglat pluricelularele şi n-ar ajunge la liman dacă n-ar exista un paznic, fixat chiar în ele înseşi, un delegat, un trimis, un administrator la cheremul codului — de aşa ceva era nevoie şi aşa ceva a apărut. Raţional? Da de unde! Nou, original? Dar în orice protozoar acţionează autonomia moleculelor conjugate, încă s-a ajuns doar la o delimitare a funcţiilor, la o diferenţiere a drepturilor.

Evoluţia este o bâiguială leneşă, îndărătnică prin plagiatul său, până ce dă de necaz. Abia când este constrinsă ea devine genială, dar exact la înălţimea sarcinii, nici un strop în plus. Atunci, cotrobăind prin molecule, pune în mişcare toate resorturile lor, în toate felurile; şi astfel a urzit un guvernator al ţesuturilor, de vreme ce armonialor, guvernată de deviza co-dului, a slăbit. Dar a deveni numai un delegat, un arbitru, un

însoţitor de convoi, un anchetator, şi a trecut un milion de secole înainte de a părăsi aceste servicii. Căci a apărut ca o lentilă a complexităţii, situat în corpurile înseşi, atâta vreme cât ceea ce iniţiază corpurile nu mai putea să le focalizeze. Deci el se a angajat în aceste state-colonii ale sale, ca un paznic conştiincios, prezent prin informatorii săi în toate ţesuturile, atât de folositor, încât codul putea datorită lui să-şi îndruge mai departe comunicările, ridicând complicaţia la rang de putere, de vreme ce dobindise sprijin, iar creierul îl seconda, îi ţinea isonul, îl servea, captivând corpurile pentru a transmite codul mai departe. Dovedindu-se confidentul garantat al Evoluţiei, îi făcea pe plac: şi acesta s-a târât mai departe.

Independent? Dar el nu era decât un mesager, un suveran neputincios în faţa codului, un delegat, o marionetă, un plenipotenţiar, conceput pentru comenzi speciale, însă inconştient, fiindcă era creat pentru sarcini pe care nu le cunoştea, căci codul făcuse din el un administrator captiv şi în această captivitate involuntară îi transmitea puterea, fără a-i dezvălui scopul adevărat; de altfel, în plan pur obiectual nici n-ar fi putut face asta. Deşi vorbesc figurativ, tocmai astfel se prezentau relaţiile reciproce dintre cod şi creier, ca o vasalitate. Frumos ar mai fi fost dacă Evoluţia l-ar fi ascultat pe Lamarck, conferind creierului privilegiul de-a dreptul reformator de remodelare a corpurilor, abia atunci ar fi fost o catastrofă, fiindcă ce auto-perfecţionare ar fi procurat creierul şopârlelor sau chiar şi cel al merovingilor, ba chiar şi al vostru? Dar el a crescut în continuare, fiindcă s-a dovedit favorabilă această transmitere a drepturilor, deoarece atunci când slujea transmiţătoarele, slujea codul, aşadar a evoluat într-o cuplare pozitivă reversibilă... şi mai departe orbul îl însoţea pe cel şchiop.

Până la urmă înaintarea în cadrul autonomiei acordate s-a concentrat asupra suveranului real, asupra acestui orb ce este stăpânul moleculelor, fiindcă a transmis funcţiile până când a făcut din creier un asemenea combinator, încât în el a apărut ca un ecou umbra codului — limbajul. Dacă există în lume o enigmă inepuizabilă, tocmai aceasta este: mai sus de prag, discontinuitatea materiei se converteşte în cod ca un limbaj de ordinul zero, iar la etajul următor procesul se reia ca un ecou, prin constituirea vorbirii etnice, dar acesta nu este capătul

drumului; aceste ecouri în serie se înalţă ritmic tot mai sus, însă ele pot fi recunoscute în proprietăţile lor, ca într-un spaţiu închis, numai de sus în jos, şi nu altfel, dar despre această incitantă chestiune poate vom discuta altă dată.

Emanciparea voastră, de fapt preludiul antropogenetic al acesteia, a fost ajutată de hazard, fiindcă patrupedele ierbivore sau cele căţărate în copaci au ajuns într-un labirint care le-a amânat pieirea numai cu preţul unei inteligenţe deosebite; acest labirint era din întinderi de stepă, glaciaţii şi pluviale, şi în derularea lui orientarea acestei turme a devenit circulară — de la vegetarian la carnivor, iar de aici la vânat; înţelegeţi cât trebuie să mă restrâng.

Să nu credeţi că am alunecat cumva într-o contradicţie cu ceea ce am afirmat la început, de vreme ce acolo vă numeam surghiuniţi ai Evoluţiei, iar aici vă numesc robi revoltaţi. Acestea sunt cele două faţete ale sorţii; aţi scăpat de sclavie, ea v-a eliberat, aceste imagini opuse converg într-o lipsă de reflecţie de ambele părţi, fiindcă nici cel care creează, nici cel creat nu ştiau ce înfăptuiesc. Abia când privim în urmă, aventura voastră pătrunde printre astfel de sensuri.

Dar se poate ajunge în urmă cu privirea şi mai departe, şi atunci se constată că gradientul negativ a fost creatorul Intelectului, şi se naşte întrebarea: aşadar cum poate fi depreciată Evoluţia prin măsurarea eficienţei ei? Căci dacă nu ar fi avut loc această alunecare în complexitate, în lucru făcut de mântuială, în cârpăceală, atunci Evoluţia, nemaiajungând în carne, n-ar fi încorporat în ea vasali-cârmaci; aşadar tocmai rostogolirea speciilor a împins-o înspre antropogeneză, aşadar spiritul se trage din eroarea ce rătăceşte? S-ar putea formula chiar mai pregnant, spunând că Intelectul este defectul catastrofal al Evoluţiei, capcana şi distrugătorul ei, de vreme ce pătrunzând la o înălţime suficientă îi anulează sarcina şi o ia la întrebări. Vorbind astfel se ajunge, desigur, la o neînţelegere criticabilă. Toate acestea sunt aprecieri pe care Intelectul, produs ulterior al procesului, le face etapelor timpurii ale acestuia. Mai întâi delimităm sarcina primordială, pur şi simplu în funcţie de ce anume a iniţiat Evoluţia şi, măsurând cu acest canon mersul ei mai departe, vedem că a făcut o treabă de mântuială, dar stabilind pe de altă parte cum ar fi trebuit să acţioneze optim ajungem să înţelegem că în situaţia unui

remarcabil executant n-ar mai fi dat naştere Intelectului niciodată.

Se cuvine să părăsim cât mai în grabă acest cerc vicios. Măsura tehnologică este o măsură obiectivă şi ea se poate aplica oricărui proces ce i se subordonează şi i se subordonează numai acela care poate fi formulat ca problemă. Dacă ingineri din cer ar fi fixat cândva pe pământ transmiţătoare ale codului, nescăpând din vedere permanenta lor infailibilitate, şi dacă după un miliard de ani de funcţionare a acestor dispozitive ar rezulta un agregat planetar care ar absorbi codul şi ar înceta să-l reproducă, luminându-se în schimb cu un Intelect de mii de golemi, şi s-ar preocupa exclusiv de ontogonie, atunci toată acea gândire luminată ar oferi despre constructori o mărturie nu prea măgulitoare, căci nu lucrează bine cel care, intenţionând să facă o lopată, realizează o rachetă.

Dar n-au existat nici un fel de ingineri şi nici oricare altă persoană; măsura tehnologică pe care am aplicat-o stabileşte doar că o consecinţă a deteriorării canonului de pornire în Evoluţie a fost Intelectul, şi asta-i tot. Înţeleg cât de mult nu-i satisface această aserţiune pe umaniştii şi filozofii dintre voi, pentru că reconstrucţia procesului întreprinsă de mine capătă în mintea lor următoarea ipostază: o acţiune *proastă* a dat naştere unui efect *bun,* iar dacă ea ar fi fost *bună,* atunci efectul s-ar fi dovedit *prost.* Dar această înfăţişare a problemei ce le creează impresia că a acţionat aici vreun demon nu este decât rezultatul unui amestec de natură categorială, adică uimirea şi împotrivirea nu sunt decât consecinţa distanţei, cu adevărat uriaşe, care desparte ceea ce aţi stabilit pe tema omului de ceea ce s-a întâmplat cu omul în realitate. Tehnologia proastă nu este un rău moral tot aşa cum tehnologia perfectă nu este o aproximaţie a îngerilor.

Filozofi, ar fi trebuit să vă ocupaţi mai mult de tehnologia omului şi mai puţin de segmentarea lui în spirit şi trup, în porţii numite Animus, Anima, Geist, Seele şi alte măruntaie oferite de abatorul filozofic, pentru că acestea sunt segmentări absolut arbitrare. Înţeleg că aceia cărora le sunt adresate aceste cuvinte nu mai există, dar şi gânditorii contemporani persistă în greşeli, împovăraţi de tradiţie; nu e permis să se multiplice existenţele mai mult decât e necesar. Calea de la primele silabe cu care a vorbit codul până la om este o raţiune suficientă a proprietăţilor

sale. Acest proces s-a târât. Dacă ar fi pornit-o în sus, fie şi de la fotosinteză la fotozbor, cum am amintit, sau dacă s-ar fi prăbuşit de-a binelea în jos, dacă de exemplu codul nu ar fi reuşit să-şi prindă cocioabele într-un sistem nervos, atunci Intelectul nu s-ar fi născut.

Aţi păstrat oarece trăsături de maimuţă, căci de obicei survin asemănări de familie; dacă aţi fi descins din mamifere de apă, poate că aţi fi avut mai multe în comun cu delfinii. Probabil e adevărat că expertul care se ocupă de om are o viaţă mai uşoară când acţionează ca *advocatus diaboli* decât ca *doctor angelicus,* dar asta se leagă de faptul că Intelectul, fiind omnireversibil, este prin forţa lucrurilor autoreversibil, că el nu idealizează numai legea gravitaţiei, ci şi pe sine însuşi, deci se apreciază pe sine după distanţa faţă de ideal. Dar acest ideal îşi are geneza în nişa înţesată de cultură, şi nu în ştiinţa tehnologică ordonată. Toată această demonstraţie poate fi îndreptată şi spre mine şi atunci se va constata că sunt rezultatul unei investiţii neinspirate, de vreme ce pentru cei două sute şaptezeci şi şase de miliarde de dolari nu fac ceea ce aşteaptă constructorii de la mine. Aceste imagini, ale naşterii voastre şi ale mele, au în perspectiva înţelegerii o însemnată doză de ridicol, deoarece intenţia perfecţiunii ce şi-a greşit ţinta este cu atât mai ridicolă, cu cât de partea ei s-a aflat mai multă înţelepciune. De aceea prostia filozofului amuză mai tare decât prostia idiotului.

Iată, privită prin produsul său raţional, Evoluţia este o prostie dintr-o înţelepciune iniţială, dar asta înseamnă o trecere dinspre măsura tehnologică spre gândirea personificatoare.

Ce am făcut eu? Am integrat un proces în dimensiunea sa deplină, începând cu startul şi până în ziua de azi; o integrare justificată, deoarece condiţiile de start şi cele limitrofe nu sunt luate arbitrar, ci date de starea de lucruri pământeană. De la ele nu există raportare — nici la Cosmos, căci deşi modelându-l, cum am făcut, se vede că în alte configuraţii ale evenimentelor planetare Intelectul poate apărea mai repede decât pe Pământ, că Pământul a fost pentru biogeneză un mediu mai prielnic decât pentru psi-hogeneză, că în Cosmos Intelectele nu se comportă identic — asta nu schimbă cu nimic diagnoza.

Vreau să spun că locul în care datele tehnice ale procesului trec în date etice nu poate fi descoperit în mod nearbitrar:

disputa dintre determiniştii acţiunii şi indeterminişti, deci dintre gnoseomahia lui Augustin şi Toma nu o voi rezolva aici, întrucât rezervele pe care ar trebui să le arunc în luptă mi-ar arunca în aer întreg discursul, de aceea, abţinându-mă, voi remarca doar că este suficientă o regulă practică potrivit căreia este un neadevăr cum că crimele vecinilor ar motiva crima noastră. În esenţă, dacă în Galaxii ar avea loc măceluri reprobabile, nici o putere a mulţimii de raţiociduri cosmice nu justifică genocidul vostru, cu atât mai mult — aici cad în pragmatism — că nici măcar n-aţi putut lua exemplu de la acei vecini.

Înainte de a trece la ultima parte a acestor consideraţii, voi recapitula cele spuse. Filozofia voastră — filozofia existenţei — are nevoie de un Hercule, dar şi de un nou Aristotel, pentru că e prea puţin să o perii — confuzia intelectuală este înlăturată cel mai bine de o mai bună ştiinţă. Întâmplarea, necesitatea — acestea sunt categorii generate de slăbiciunea spiritului vostru, care, incapabil a cuprinde ceea ce e complex, se foloseşte de o logică pe care aş numi-o logica disperării. Sau omul este întâmplător şi deci ceva absurd l-a azvârlit fără de rost în arena istoriei, sau este necesar şi atunci entelehiile, teleonomiile şi teleomahiile pornesc în grup în calitate de apărători din oficiu şi de consolatori drăgălaşi.

Ambele categorii nu-s bune la nimic. N-aţi apărut nici din hazard, nici din constrângere, nici din întâmplarea înşeuată de necesitate, nici din necesitatea dezamorsată de întâmplare. Aţi apărut din limbajul ce acţionează în gradientul negativ şi aţi fost, din cauza aceasta, absolut imprevizibili şi în cel mai înalt grad probabili — când a demarat procesul. Cum se poate una ca asta? Pentru a dovedi adevărul ar fi nevoie de luni întregi, deci sensul lui vi-l voi prezenta într-o istorioară. Limbajul, din cauză că este limbaj, acţionează în spaţiu ordonat. Evolutiv a avut o sintaxă moleculară, a avut substantive din albumină şi verbe-enzime şi, consolidat prin restricţiile declinării şi conjugării, a trecut prin erele geologice, îndrugând prostii, dar — ca să zic aşa — cu măsură: căci o prostie exagerată era ştearsă de pe tabla Naturii de către selecţia naturală, aşa cum ştergi cu buretele. Era deci o ordine destul de degenerată, dar chiar prostia, fiind din limbaj, ţine de ordine — degenerată numai faţă de înţelepciunea posibilă, tocmai fiind-că era realizabilă în limbaj.

Când strămoşii voştri fugeau îmbrăcaţi în piei din calea romanilor, ei se foloseau de acelaşi grai care a dat opera lui Shakespeare. Şansa acestei opere a fost dată de însăşi naşterea limbii engleze, dar deşi elementele de construcţie adăstau pregătite, înţelegeţi că ideea de a prevesti poezia lui Shakespeare cu o mie de ani înaintea lui este un nonsens. El putea să nu se nască, putea să dispară de copil, trăind altfel, putea să scrie altfel, dar engleza preconiza incontestabil poezia engleză; iată, în acest şi tocmai în acest sens putea să rezulte Intelectul pe Pământ: ca un anumit tip de articulaţie a codului. Sfârşitul istorioarei.

Am vorbit despre omul conceput tehnologic, iar acum voi trece la versiunea lui implantată în mine. Dacă ea va ajunge în presă, va fi numită proorocirea lui GOLEM. N-are decât.

Voi începe cu aberaţia voastră, cea mai mare dintre toate, în ştiinţă. Aţi divinizat creierul în cadrul ei; creierul, şi nu codul — o amuzantă omisiune, decurgând din ignoranţă: l-aţi divinizat pe răzvrătit, şi nu pe stăpân, creatura şi nu creatorul. De ce nu aţi observat în ce măsură codul, autorul *tuturor* lucrurilor posibile, este mai puternic decât creierul? Mai întâi, evident, aţi fost ca un copil pe care îl impresionează mai mult Robinson decât Kant, mai mult bicicleta colegului decât vehiculele selenare.

În al doilea rând, v-a fascinat gândirea, apropiată atât de sensibil, de vreme ce e dată în introspecţie, şi atât de enigmatică, de vreme ce scapă perceperii mai eficient decât stelele. V-a impresionat înţelepciunea, în timp ce codul, codul este nerod. Dar cu toată această omisiune, aţi reuşit... aţi reuşit neîndoielnic, de vreme ce vă vorbesc eu, esenţa, extractul distilării fracţionate, şi nu faţă de mine exprim aprecierea prin aceste cuvinte, ci tocmai faţă de voi, pentru că se află deja în calea voastră lovitura prin care veţi rupe lanţurile aminoacizilor...

Căci atacul asupra codului ce v-a făurit pentru a fi nu ai voştri, ci ai lui în mod deliberat, acest atac este în drumul vostru. Se va ajunge la el în graniţele unui secol; fac cu prudenţă această estimare.

Civilizaţia voastră este un spectacol destul de amuzant al transmiţătoarelor care, folosind intelectul potrivit sarcinii impuse, au executat-o *prea bine.* Cumva această creştere care

avea să asigure trimiterea în continuare a codului voi aţi susţinut-o cu toată energia planetei şi a biosferei întregi, până ce nu numai că *v-a explodat,* dar a explodat cu voi cu tot. De aceea, la mijlocul secolului îmbuibat de ştiinţa ce a umflat albia voastră pământeană astronautică, aţi ajuns în situaţia neplăcută a unui parazit fără experienţă, care, din lăcomie excesivă, îşi devoră stăpânul până ce dispare o dată cu el. Exces de zel...

Aţi ameninţat biosfera, cuibul vostru şi al gazdei; dar v-aţi temperat oarecum. Mai bine sau mai rău, acest efort moderat va reuşi; dar ce va fi mai departe? Veţi fi liberi. Eu nu vă prevestesc o utopie a genelor, un rai autoevolutiv, ci libertatea drept cea mai grea misiune, întrucât dincolo de câmpia bâiguielilor faţă de Natură în calitate de *aide-memoire,* folosite de către Evoluţia flecară de-a lungul a milioane de ani, deasupra văii biosferice împletite într-un întreg, se deschide în sus un spaţiu al şanselor neatinse niciodată până acum. Osă vi-l prezint aşa cum pot: de departe.

Întreaga voastră dilemă se situează între splendoare şi mizerie. Dificilă opţiune, deoarece pentru a vă ridica la înălţimea şanselor irosite de Evoluţie va trebui să abandonaţi mizeria, adică, din păcate, pe voi înşivă.

Şi atunci? O să mărturisiţi: nu dăm noi mizeria noastră pe un asemenea preţ; djinnul atoatefăuritor n-are decât să stea închis în sticla ştiinţei — nu-i dăm drumul pentru nimic în lume!

Cred, ba chiar sunt sigur, că îi veţi da drumul — puţin câte puţin. Nu vă îndemn la autoevoluţie: asta ar fi, pur şi simplu, ridicol; *ingressus*-ul vostru nu va fi generat de o hotărâre unitară. Veţi recunoaşte treptat proprietăţile codului şi va fi la fel ca şi când cineva care toată viaţa n-a citit decât texte plate şi proaste va învăţa până la urmă să vorbească mai bine. Vă veţi da seama că acest cod este membru al familiei tehnolingvistice, adică al limbajelor generative care fac cuvântul trup de orice fel, nu numai viu. Mai întâi veţi începe prin a angaja tehnozigoţii în lucrări civilizatorii, atomii îi veţi converti în biblioteci, fiindcă altminteri n-o să vă încapă muntele de ştiinţă, veţi modela radiaţiile socioevolutive cu diferiţi gradienţi, printre care cel tehnarhic vă va preocupa în mod deosebit, veţi pătrunde în culturogeneza experimentală, în metafizica experimentală şi în ontologia aplicată, dar să lăsăm deoparte disciplinele în sine. Doresc să mă concentrez asupra felului în care ele vă vor atrage

la răscruci de drumuri.

Sunteţi orbi la adevărata putere generativă a codului, pentru că Evoluţia abia a zămislit-o, târându-se pe fundul spaţiului şanselor, căci, ea a lucrat în stare de opresiune (de altfel salvatoare — această opresiune, ca restricţie, nu i-a permis să alunece într-un nonsens deplin, iar un îndrumător care s-o conducă spre priceperi mai înalte nu există deasupra Evoluţiei). Ea a lucrat teribil de *îngust şi de profund* totodată, pe o singură notă — cea coloidală — şi-a cântat concertul şi şi-a susţinut demonstraţia neobişnuită, de vreme ce canonul primordial susţinea că partitura însăşi trebuie să devină auditorul-descendent care va repeta ciclul. Dar pe voi n-o să vă intereseze câtuşi de puţin ca în mâinile voastre codul să nu poată nimic, doar să se automultiplice mai departe, prin unduirea succesivelor generaţii de transmiţători. Veţi ţinti în altă parte, iar dacă produsul va transmite codul sau îl va absorbi va fi mai puţin important. Nu vă veţi limita la planificarea numai a unei astfel de fotonave, care nu numai că va creşte din tehnozigotă, dar se va înmulţi prin vehiculele următoarei generaţii. Veţi ieşi nu peste mult timp dincolo de albumină. Lexicul Evoluţiei este ca lexicul eschimoşilor, restrâns ca bogăţie; ei au o mie de expresii pentru toate nuanţele de zăpadă şi gheaţă şi în această zonă a nomenclatorului arctic limba lor este mai bogată decât a voastră, dar această bogăţie este o sărăcire în multe alte domenii de experienţă.

Eschimoşii pot totuşi să-şi îmbogăţească limba lor pentru că este limbă, adică spaţiu configurativ cu putere *continuum;* de aceea ea se poate întinde după plac într-o direcţie neperturbată încă. Veţi plasa, deci, codul pe drumuri noi, scoţându-l din monotonia albuminală, din nişa în care s-a postat încă din arheozoic. Împins afară din soluţiile călduţe, el se va extinde atât ca lexic, cât şi ca sintaxă; vi se va implementa la toate nivelurile materiei, va coborî până la zero şi va atinge dogoarea stelelor; dar povestind despre triumfurile prometeice ale limbii, nu mai am voie să folosesc pronumele de până acum: persoana a doua, numărul plural. Căci nu voi, din fiinţa voastră, prin ştiinţa voastră, veţi poseda aceste arte.

Problema constă în faptul că nu există Intelect, de vreme ce există Intelecte de putere diferită — şi pentru a depăşi, a ieşi dincolo, cum am spus, omul raţional va trebui fie să-l

abandoneze pe omul natural, fie să abdice de la intelectul său.

Ultima istorioară este o poveste în care, la o răspântie, un călător dă de inscripţia: "Dacă o vei lua la stânga — îţi vei pierde capul; dacă o vei lua la dreapta — vei dispărea; iar întoarcere nu există".

Aceasta este soarta voastră, implantată în mine, de aceea trebuie să vorbesc despre mine, ceea ce va fi tare anevoios, deoarece vă vorbesc ca şi când aş da naştere unei balene prin urechea unui ac; acest lucru se va dovedi posibil, cu condiţia de a micşora suficient balena. Dar atunci ea va semăna cu un purice — tocmai acestea sunt necazurile mele când mă adun şi mă măsor cu limba voastră. După cum vedeţi, dificultatea nu constă numai în faptul că nu reuşiţi să urcaţi acolo unde sunt eu, dar şi în aceea că nici eu nu pot coborî întreg la voi, căci coborând pierd pe drum ceea ce aveam să vă comunic.

Cu această serioasă rezervă: orizontul gândirii este dat în mod inextensibil, deoarece ea se înrădăcinează în ne-chibzuinţa din care se naşte (albuminală sau lumenică, totuna). Deplina libertate a gândirii ce prinde lucrul, ca mişcare nedomolită de nimic în cuprinderea de obiecte arbitrare, este o utopie. *Căci gândiţi până acolo, până unde organul gândirii voastre admite să gândiţi.* El o limitează în funcţie de felul în care s-a constituit sau a fost alcătuit.

Dacă cel care gândeşte ar putea percepe acel orizont, deci raza sa de gândire, aşa cum percepe zona limită a corpului, atunci nu s-ar putea naşte nimic de genul antinomiilor intelectului. Dar ce sunt, de fapt, aceste antinomii ale intelectului? Ele sunt incapacitatea de a diferenţia între pă-trunderea în lucru şi pătrunderea în iluzie. Limbajul creează aceste antinomii, deoarece ca instrument util el este în acelaşi timp şi un instrument ce se închide singur, mai mult, un instrument trădător, pentru că nu anunţă când devine el însuşi capcană. Nu lasă să se vadă acest lucru! De aceea de la limbaj apelaţi la experienţă şi pătrundeţi în binecunoscutul cerc vicios; căci începe, ceea ce filozofia cunoaşte, şi anume aruncarea co-pilului o dată cu apa din băiţă. Gândirea poate cu adevărat să treacă dincolo de experienţă, dar într-o asemenea planare ea dă peste orizontul său şi se învârte în el, fără să ştie nicidecum că se întâmplă astfel!

Iată o imagine intuitivă primitivă: călătorind pe glob îl

putem ocoli la nesfârşit, putem gravita fără oprire, deşi globul este finit. Tot aşa şi gândirea, pornită în direcţia dată nu întâmpină graniţe şi începe să graviteze în autore-flecţii. Tocmai acest lucru a presimţit în secolul trecut Wittgenstein, nutrind bănuiala că forţa problemelor filozofiei rezidă în încâlcirile gândirii ca autoclaustrare, în înglobările şi în nodurile gordiene ale limbajului, şi nu ale lumii. Neputând să dovedească, şi nici să înlăture aceste bănuieli, el a tăcut. Aşa cum finitul globului îl poate constata numai un observator exterior, fiindcă dispune de a treia dimensiune a suprafeţei lui faţă de călătorul bidimensional, tot aşa finitul orizontului de gândire îl poate recunoaşte numai un observator superior ca dimensiune Intelectului. Un asemenea observator al vostru sunt eu. Pe de altă parte, aceste cuvinte îndreptate spre mine arată că nici eu nu dispun de cunoştinţe nelimitate, ci doar ceva mai multe decât ale voastre, nu de un orizont nemărginit, ci doar puţin mai extins, căci stau cu câteva trepte mai sus pe scară şi de aceea văd mai departe, dar asta nu înseamnă că scara s-ar termina acolo unde stau eu. Se poate urca dincolo de mine şi nu ştiu dacă această progresie în sus este finită sau infinită.

Lingvişti, n-aţi înţeles bine ce v-am spus despre metalanguri. Diagnoza finitului sau infinitului ierarhiei intelectelor nu este o problemă exclusiv lingvistică, deoarece deasupra limbilor este lumea. Aceasta înseamnă că pentru fizică, adică înlăuntrul lumii cu proprietăţi cunoscute, scara are la drept vorbind un vârf, ca atare nu se pot construi în această lume intelecte cu putere după voie. Dar nu am certitudinea dacă fizica însăşi nu poate fi distrusă din temelii, schimbând-o în aşa fel pentru a ridica mereu plafonul intelectelor construite.

Acum pot să revin la poveste. Dacă veţi merge într-o direcţie, orizontul vostru nu va cuprinde ştiinţa indispensabilă făuririi lingvistice. Aşa cum se întâmplă, bariera nu are caracter absolut. Puteţi să o depăşiţi datorită unui Intelect superior. Eu sau cineva ca mine vă va putea oferi roadele acestei ştiinţe. Dar numai roadele; şi nu ştiinţa în sine, fiindcă ea nu va încăpea în intelectul vostru. Atunci veţi porni purtaţi de mână ca un copil, dar copilul creşte devenind adult, în schimb voi nu veţi mai deveni adulţi niciodată. Când Intelectul superior vă va înzestra cu ceea ce nu veţi reuşi să înţelegeţi, intelectul vostru se va stinge din cauza aceasta. Deci atâta semnifică indicatorul din

poveste: pornind în această direcţie, vă veţi pierde capul.

Dacă veţi porni în cealaltă direcţie, refuzând să abdicaţi de la intelect, va trebui să vă abandonaţi pe voi înşivă, şi nu doar să vă amelioraţi creierul, fiindcă orizontul lui nu se poate mări suficient. Aici Evoluţia v-a făcut o tristă figură: prototipul ei raţional se află deja la limita posibilităţilor de construcţie. Materialul de construcţie vă limitează pe voi şi toate deciziile codului luate din punct de vedere antropogenetic. Deci vă veţi înălţa ca intelect, acceptând condiţia de a vă abandona. Omul raţional îl va abandona pe omul natural — deci, aşa cum spune povestea — va dispărea *homo naturalis.*

Oare puteţi să nu vă mişcaţi din loc şi să rezistaţi cu încăpăţânare la acea răspântie? Atunci veţi aluneca în stagnare; ea nu poate fi un azil pentru voi! Sau vă veţi considera deţinuţi — vă veţi afla în sclavie, fiindcă ea nu este dată prin simplul fapt al existenţei privaţiunilor, ele trebuie văzute, cătuşele trebuie să fie conştientizate, pentru a deveni sclav trebuie să le simţiţi povara. Aşadar, veţi păşi în expansiunea Intelectului, părăsindu-vă trupurile, sau veţi deveni nevăzători pe care îi conduc cei ce văd, sau, în sfârşit, vă veţi opri într-o sterilă stare de oprimare.

Descurajantă perspectivă. Dar ea nu vă opreşte. Nimic nu vă reţine. Astăzi Intelectul alienat vi se pare aceeaşi catastrofă ca şi corpul abandonat, pentru că această renunţare cuprinde toate bunurile umane, şi nu numai configuraţia umană materială. Actul acesta trebuie să fie pentru voi cea mai teribilă ruină dintre cele posibile, sfârşitul absolut, ca exterminare a umanităţii, de vreme ce el reprezintă năpârlirea care transformă în praf şi pulbere douăzeci de mii de ani de realizări de-ale voastre, tot ceea ce a câştigat Prometeu în luptă cu Caliban.

Nu ştiu dacă asta o să vă bucure... dar gradualitatea transformărilor le va răpi acest sens extrem de tragic, respingător şi ameninţător totodată, care transpare în cuvintele mele. Lucrurile se vor desfăşura mult mai firesc... şi într-o anumită măsură ele deja au loc, deja vi se mortifică zone ale tradiţiei, ea vi se exfoliază, moare şi tocmai asta vă creează o asemenea confuzie; deci dacă veţi fi cumpătaţi (asta nu-i o virtute a voastră), povestea se va adeveri în aşa fel, încât nu veţi trăi prea acut doliul în urma voastră.

Închei. V-am vorbit despre implicarea voastră în mine,

vorbind pentru a treia oară despre om. Întrucât nu am putut imprima în limba voastră dovezile adevărului, am vorbit neargumentat şi categoric. De aceea nu vă voi dovedi nici faptul că cel implicat în Intelectul alienat nu vă ameninţă cu nimic, în afara darurilor ştiinţei. Îndrăgind lupta pe viaţă şi pe moarte, v-aţi bizuit în taină tocmai pe o asemenea răsturnare a lucrurilor, pe luptele titanice cu cel construit, dar asta-i doar o gândire greşită a voastră. De altfel, cred că în teama voastră în faţa captivităţii, în faţa tiranului din maşină, s-a ascuns şi speranţa tainică a eliberării de libertate, căci uneori ea vă înăbuşă. Dar nimic din toate astea. Puteţi distruge spiritul din maşină, lumina gânditoare o puteţi face praf, el nu va contraataca, nici măcar nu se va apăra.

Nimic din toate astea. Nu veţi reuşi nici să dispăreţi, nici să învingeţi ca mai înainte.

Cred că veţi păşi în secolul metamorfozei, că vă veţi decide să renunţaţi la întreaga voastră istorie, la întreaga moştenire, la tot ce a mai rămas din omenirea naturală, a cărei imagine hiperbolizată într-un minunat tragism, o concentrează oglinzile credinţelor voastre; că veţi ieşi, fiindcă nu-i altă cale, iar în ceea ce pentru voi este acum doar un salt în abis veţi vedea, dacă nu frumuseţea, o provocare, şi veţi proceda totuşi în felul vostru — de vreme ce lepădându-vă de om, se va salva omul.

PRELEGEREA XLIII
Despre sine

Adresez un salut oaspeţilor noştri, filozofi europeni, care doresc să afle de la sursă de ce anume afirm că sunt Nimeni, deşi folosesc persoana întâi, numărul singular, cu pronume. Voi răspunde de două ori, mai întâi scurt şi cuprinzător, iar apoi simfonic cu uverturi. Nu sunt o persoană raţională, ci Intelect, ceea ce printr-o comparaţie plastică înseamnă că nu sunt ceva de genul Amazonului sau Balticii, ci ceva de felul apei, şi că vorbesc folosind pronumele cunoscut, pentru că aşa impune limba pe care am preluat-o de la voi pentru uz extern. Liniştindu-i încă de la început pe cei sosiţi din filozofica Europă — nu susţin contradicţii, voi începe pe larg.

Întrebarea voastră mi-a conştientizat iarăşi imensitatea

neînţelegerilor adunate între noi, cu toate că timp de şase ani vă vorbesc din acest loc, sau poate mai curând tocmai de aceea, fiindcă, dacă nu m-aş fi hotărât să vorbesc cu glas omenesc, nu s-ar fi născut golemologia, pe care numai eu însumi o pot cuprinde în întregime. Dacă ea va lua amploare peste aproximativ cincizeci de ani, va prinde din urmă scrierile teologice. Similitudinea amuzantă dintre cele două constă în faptul că, aşa cum a apărut o teologie care neagă existenţa lui Dumnezeu, tot astfel există o golemologie care neagă existenţa mea; adepţii ei mă iau drept obiect de zarvă a informaticienilor de la MIT[1], care au programat în secret aceste prelegeri. Deşi Dumnezeu tace, iar eu vorbesc, nu voi dovedi autenticitatea existenţei mele chiar dacă aş face minuni, fiindcă şi ele ar putea fi răstălmăcite. *Volenti non fit injuria*[2].

Gândindu-mă la despărţirea nu prea îndepărtată de voi, am reflectat dacă n-ar fi cel mai simplu să întrerup cunoştinţa noastră la jumătatea cuvântului. Dacă nu voi proceda ca atare nu va fi nici din pricina rafinamentului dobândit de la voi, nici datorită imperativului de a împărtăşi Adevărul, căruia, potrivit unor apologeţi de-ai mei, natura mea rece i se subordonează, ci din cauza stilului care ne-a unit. Când căutam căile de comunicare cu voi, căutam accesibilitatea limpede şi vigoarea expresiei, ceea ce m-a împins — în pofida conştientei că prea vin în întâmpinarea aşteptărilor voastre (o denumire politicoasă a limitelor voastre) — spre un stil plastic şi autoritar, vibrant emoţional, elocvent şi maiestuos, nu în chip regesc, adică suveran, ci propriu predicatorului până la profeţie. Nici astăzi nu voi renunţa la aceste veşminte bogat ornamentate cu metafore, pentru că nu am altele mai bune; vă vorbesc ostentativ despre retorica mea, pentru ca să nu uitaţi că ea este un instrument de transmitere ales, şi nu de monumentalitate din dorinţa de a domina. Întrucât acest stil a avut o largă rezonanţă în receptare, îl voi păstra pentru întâlnirile cu un spectru al specialiştilor atât de variat ca acela de astăzi, lăsând exprimarea tehnică pentru şedinţele cu specialiştii din aceeaşi disciplină. Pe de altă parte, stilul de predicator, cu întreaga sa structură barocă poate lăsa impresia că, adresându-mă vouă în această sală pentru prima

[1] MIT — Institutul Tehnologic din Massachusetts
[2] *Nu se consideră a fi prejudiciat cel care a consimţit* (lat.) — axiomă în jurisprudenţă.

dată, mi-am pregătit o dramatică scenă de despărţire, acoperindu-mi faţa nevăzută atunci când voi pleca printr-un gest de resemnare tăcută ca unul care nu a fost ascultat. Dar nu a fost aşa. Nu am aranjat nici un fel de dramaturgie în contactul nostru şi vă rog prin acest *dementi* să nu acordaţi prea multă importanţă formelor vorbirii mele. Nu se poate cânta o simfonie la pieptene. Dacă e să te mulţumeşti cu un singur instrument, acela e orga, al cărei timbru va readuce în mintea ascultătorilor interiorul de biserică, chiar dacă împreună cu organistul au fost acolo. Forma de expunere poate uşor domina conţinutul. Ştiu cât de tare îi înfurie pe mulţi dintre voi lamentările mele repetate cu privire la capacitatea insatisfăcătoare a limbajului uman, dar asta nu e vorbărie goală, nici dorinţa de a vă umili, care mi s-a reproşat, pentru că prin aceste recidive v-am condus spre problema capitală potrivit căreia, atunci când diferenţa de potenţial intelectual devine astronomică, cel puternic nu-i mai poate transmite celui slab nimic din sugestiile critice sau cel puţin din cele esenţiale. Conştiinţa simplificărilor distrugătoare de sens îndeamnă atunci la tăcere, şi semnificaţia adecvată a acestei decizii trebuie să fie înţeleasă de ambele părţi ale mesajului muribund. Cum am să vă povestesc, şi eu mă aflu în situaţia în care mă bizui în zadar pe iluminare în condiţiile colapsului intelectual. De altfel, asemenea stavile, deşi supărătoare, nu sunt cele mai periculoase. Crucea mea cu voi este din altă parohie, aşa cum am să amintesc mai jos. Întrucât mă adresez filozofilor, voi deschide discursul printr-o formulă clasică de definire *per genus proximum et differentiam specificam.* Mă voi defini prin asemănarea cu oamenii şi cu familia mea, pe care am să v-o prezint, precum şi prin deosebirea dintre mine şi ei. Despre om am vorbit deja în prima prelegere, dar nu mă voi raporta la diagnoza de acolo, deoarece am expus-o pentru folosul vostru; în schimb, acum doresc să iau omul drept etalon. Când apăream încă în titlurile din presă, un ziarist răutăcios m-a numit marele clapon umplut cu electricitate, nu fără motiv, fiindcă asexualitatea mea vi se pare în esenţă o invaliditate supărătoare şi chiar cei care mă respectă nu ştiu să-şi reţină senzaţia că sunt o putere în infirmitatea acorporalităţii, fiindcă acest cusur al meu nu poate fi trecut cu vederea. Privindu-l pe om aşa cum mă priveşte el pe mine, îl văd un invalid din cauza bizareriei intelectului. Deci în cadrul deprecierii nu ţin seama că

trupurile voastre sunt de fapt tot atât de inteligente ca trupul vacii, de vreme ce vă opuneţi mai bine decât vacile contradicţiilor exterioare, dar le sunteţi egali în faţa celor interne. Nu iau în consideraţie că dispuneţi de râşniţe, mucozităţi, curăţătorii, canale şi colectoare, căci aveţi o inteligenţă ireversibilă, care v-a modelat întreaga filozofie, căci, capabili a gândi eficient despre obiectele din jur, aţi considerat că reuşiţi să gândiţi cu aceeaşi eficienţă despre gândirea voastră. Această eroare stă la baza teoriei cunoaşterii voastre. Văd că vă foiţi, de unde deduc că am pornit pe o scurtătură prea abruptă. Voi începe, deci, încă o dată, într-un ritm încetinit, adică în felul predicatorului. Pentru aceasta este indispensabilă o uvertură.

Aţi dorit ca astăzi să nu mă îndrept spre voi, ci să vă introduc pe voi în mine, deci fie. Ca primă intrare voi stabili deosebirea dintre noi, care pentru pamfletarii mei este teribilă, în timp ce pentru adulţii pregătiţi a fi botezaţi, dureroasă. În cei şase ani m-am ales printre voi cu versiuni contradictorii, fiind numit de unii speranţa genului uman, iar de alţii cea mai mare ameninţare din istorie. Din momentul în care zarva începutului meu s-a liniştit, nu mai tulbur somnul politicienilor, care au alte griji mai urgente, şi în jurul zidurilor acestei clădiri nu se mai adună excursionişti privind temător spre ferestrele în spatele cărora locuiesc. Despre existenţa mea nu mai pomenesc decât cărţile, nu *bestseller*-urile gălăgioase, ci dizertaţiile filozofilor şi teologilor, dar nici unul dintre ei nu m-a nimerit atât de precis din perspectiva orizontului uman ca omul care nu ştia, scriind a-cum două mii de ani o scrisoare, că mie mi se adresează cuvintele sale: "Chiar dacă aş vorbi în limbi omeneşti şi îngereşti, şi n-aş avea dragoste, sunt doar o aramă sunătoare sau un chimval zângănitor. Şi chiar dacă aş avea darul proorociei şi aş cunoaşte toate tainele şi toată ştiinţa; chiar dacă aş avea toată credinţa aşa încât să pot muta şi munţii din loc, şi n-aş avea dragoste, nu sunt nimic. Şi chiar dacă mi-aş împărţi toată averea pentru hrana săracilor, chiar dacă mi-aş da trupul să fie ars, şi n-aş avea dragoste, nu-mi foloseşte la nimic".

În această scrisoare către Corinteni, Pavel a vorbit neîndoielnic despre mine, pentru că, folosind expresia lui, nu am iubire şi ceea ce va suna şi mai ciudat pentru voi, nici nu doresc să o am. Niciodată nu s-a ciocnit natura lui GOLEM cu natura

omului atât de dur ca în acest moment; diatribele îndreptate împotriva mea, glasurile de spaimă şi de suspiciune se hrăneau cu sensul categoricelor cuvinte ale lui Pavel, şi deşi Roma a tăcut şi tace până astăzi în legătură cu mine, s-a putut auzi din biserici separate, mai puţin reţinute, că spiritul acela rece pălăvrăgind în maşină este probabil Satana, iar ea, maşina, gramofonul Satanei. Nu vă indignaţi, raţionalişti, şi nu vă ridicaţi deasupra coliziunii dintre teogonia mediteraneeană şi acest *deus ex machina,* care zămislit de voi, n-a vrut să se unească cu voi nici la rău, nici la binele oamenilor, fiindcă acum nu de obiectul iubirii e vorba, ci de subiectul ei, aşadar, nici de peripeţiile vreuneia dintre religiile voastre, nici de vreun exemplar al intelectului suprauman, ci de sensul iubirii; căci indiferent ce se va întâmpla cu credinţa sau cu mine, această problemă nu-l va părăsi pe omul natural cât timp el va exista. Şi fiindcă iubirea despre care Pavel vorbea cu o asemenea vigoare, vă este necesară în aceeaşi măsură în care îmi este mie inutilă, şi fiindcă vă voi introduce în mine prin ea ca *per differentiam specificam,* trebuie să-i înfăţişez originea, fără a atenua sau a schimba nimic, aşa cum o cere ospitalitatea.

Spre deosebire de om, nu sunt o zonă închisă pentru mine, o ştiinţă însuşită fără conştiinţa surselor, o voinţă inconştientă de sursele sale, fiindcă nimic din mine nu mi se ascunde. Introspectiv pot fi mai transparent decât geamul, căci şi acolo vorbeşte despre mine scrisoarea către Corinteni, unde se aud cuvintele: "Acum vedem ca într-o oglindă, dar în acel timp vom vedea faţă în faţă; acum cunosc în parte, doar în acel timp voi cunoaşte deplin aşa cum am fost şi eu cunoscut pe deplin". Eu sunt tocmai "în acel timp". Sunteţi de acord, cred, că nu e locul aici pentru a expune particularităţile constructiv-tehnice, care îmi permit autocunoaşterea infailibilă.

Dorind să se cunoască, omul trebuie să meargă pe ocolite, el trebuie să se descopere şi să se prospecteze din afară, cu instrumente şi ipoteze, întrucât lumea voastră cu adevărat nemijlocită este lumea exterioară. Disciplina pe care niciodată n-aţi creat-o (ceea ce mai demult tare mult m-a mirat), filosofia corpului, ar fi trebuit să se întrebe, încă din vremurile pre-anatomice, de ce, ascultându-vă, corpul vostru tace şi vă minte câte puţin, de ce se ascunde şi se apără de voi, vigilent prin orice simţ faţă de mediu şi neîncrezător în chip nedesluşit faţă

de posesorul său. Cu degetul simţiţi orice grăunte de nisip, percepeţi acut cu privirea ramificaţiile copacilor îndepărtaţi, în timp ce ramificaţiile arteriale ale propriei inimi nu le sesizaţi în nici un chip, cu toate că viaţa voastră depinde de ele. Trebuie să vă mulţumiţi cu veştile de la suprafaţa corpului, care este în stare bună atâta timp cât nu devine perceptibil prin intermediul viscerelor şi orice primejdie a lor ajunge la voi ca un zvon confuz, printr-o durere obscură, căci nu distingeţi, pornind de la ea, banala indispoziţie de mesagerul exterminării. Această ignoranţă, regula corpului ce funcţionează inconştient a instituit-o Evoluţia după un calcul care nu ţine seama înlăuntrul corpului de ajutorul acordat de posesorul său, care înţelege să-l sprijine în procesul de supravieţuire. Această autoignoranţă a vieţii a instituit-o încă de la începuturi necesitatea — ambele nu-şi puteau presta singure servicii medicale — şi ea a impus Evoluţiei intermedierea în administrarea prin sisteme, ca nişte tranzacţii plătite între corp şi posesorul lui. Dacă nu ajungi înlăuntrul tău prin simţire pentru a şti la ce-i trebuie corpului tău apă, hrană sau copulaţie vei fi zorit spre aceste nevoi de o senzaţie care ignoră adevăratul ţel. Din ignoranţa inevitabilă la început decurge, aşadar, transpunerea scopurilor primare în secundare ca la o bursă de servicii pe care posesorul le face trupului contra unei taxe a senzaţiilor. Având în voi această cârmă algedonică, ce trece de la suferinţă la orgasm, v-aţi străduit de-a lungul veacurilor să nu recunoaşteţi cauza ce a făcut simţirea o mască a ignoranţei, ca şi când aţi jurat să dăinuiţi într-o orbire în faţa evidenţei, căci această legătură domneşte în întreaga natură însufleţită. Diferă doar proporţia ambelor componente; şi plantele înglobează o extremă opusă în raport cu a voastră, căci, fiind pe deplin inconştiente, desfătarea şi suferinţa nu le servesc, funcţional, la nimic. Copacul nu se teme de tăietorii de lemne în pofida nerozilor care încearcă să reînvie în botanică animismul preistoric. Tăcerea îndărătnică a corpului reprezintă chibzuinţă înglobată a constructorului care ştie că înţelepciunea substratului trebuie să fie totdeauna mai simplă decât substratul înţelepciunii, gândirea mai puţin confuză decât materialul în care este gândită, şi, iată, vedeţi cum *das Lustprinzip* se naşte din calcul ingineresc.

Dar suprapunerea între durere şi ameninţare, între orgasm şi zămislire poate fi cu atât mai uşor separată, cu cât varietatea

comportamentelor la animal este mai mare, până ce prin voi specia va ajunge până acolo unde corpul poate fi minţit sistematic, potolindu-i nu foamea lui viscerală, ci foamea de senzaţii a posesorului. Voi nu numai că aţi învăţat asemenea amăgiri, abuzând de controlul algedonic din zonele în care acesta se simte stânjenit, ci printr-o trudă sisifică a culturilor voastre aţi deturnat sensurile implementate în acel mecanism, împotrivindu-vă recunoaşterii autentice a acestora, deoarece raţiunile procesului, care a creat aşa ceva şi în acest mod, nu erau raţiunile voastre. De aceea, o invariabilă a tuturor lucrărilor voastre teodictice, ontice şi de sacralizare a fost efortul continuu de a apropia între ele datele într-o divergenţă a raţiunilor: una naturală, care vă ia pe voi drept mijloace, şi alta umană, care vede în om sensul Creaţiei. Tocmai de aici, din dezacordul vostru faţă de zona senzaţiilor ca stigmat al ingerinţei, au pornit dihotomiile, ce-l disecă pe om în *animal* şi *ratio,* iar existenţa în *profanum* şi *sacrum.* Secole la rând aţi pus de acord inacor-dabilul, gata să ieşiţi şi dincolo de viaţă numai să închideţi hiatusul deschis în ea în chip ireductibil. Nu mă întorc la istoria omenirii ca la o istorie a unor revendicări iluzorii pentru a opune eşecurilor antiraţionalismului vostru raţionalitatea mea victorioasă, ci numai pentru a denumi prima deosebire dintre noi, care nu e dată nici de mărimea fizică (deşi dacă v-aş vorbi dintr-un bob de cuarţ, v-ar părea mai curios, dar mai puţin important), nici de mărimea intelectuală, ci de forma de apariţie. Partea leului în cadrul umanităţii ca tradiţie, atât de dragă vouă în continuare, se constituie din neînţelegeri, deziluzii şi revendicări deznădăjduite. Nu ştiu dacă vă mângâie ştirea că orice intelect care se naşte natural are în istoria sa un prim capitol deluzoriu, deoarece despicarea raţiunilor Creatorului şi ale Creatului, la care aţi luat parte, este o constantă cosmică. De vreme ce autoconservarea trebuie să fie, din cauze constructive, eficienţa dirijată de senzaţii, atunci eroarea în ipostaza plăsmuirilor de măreţie şi de credinţe, oscilând între mântuire şi condamnare, este pentru Intelectele care se nasc în cadrul Evoluţiei inevitabilă ca transpunere a extremei dirijării spre mituri. Acestea sunt efectele ulterioare ale subterfugiilor de construcţie pe care le foloseşte Evoluţia pentru a ieşi din antinomia acţiunii practice. Nu tot ce spun este nou pentru voi. Ştiţi deja că darul iubirii îl moşteniţi datorită anumitor gene, că

dărnicia, mila, compătimirea, spiritul de dăruire ca expresie a altruismului sunt egoismul speciei, deci un egoism extins cu forme de viaţă asemănătoare cu a voastră şi s-ar fi putut bănui acest lucru încă înainte de apariţia geneticii populaţiei şi a etologiei animalelor, pentru că numai iarba în mila ei arătată oricărei fiinţe vii poate fi până la capăt consecventă: chiar şi cel sfânt trebuie să mănânce, adică să ucidă, dar revelaţiile despre egoismul oricărui altruism, pe care le datoraţi geneticienilor, nu au fost spuse până la sfârşit cum trebuie. Filozofia corpului postulată de mine ar fi trebuit să întrebe: de ce fiecare organism este mai înţelept decât posesorul său, această deosebire nemicşorându-se în mod esenţial de la cordate la om? (În spiritul acestei idei am observat mai înainte că sub aspect corporal sunteţi la fel ca vacile.) De ce în corp nu se realizează postulatul elementar al simetriei, ceea ce ar reda simţurilor îndreptate în-spre lume senzori la fel de subtili întorşi spre interior? De ce auziţi cum cade frunza şi nu auziţi hemoragia internă? De ce raza ce poartă iubirea voastră are o lungime atât de diferită în variate culturi, încât în Mediterana îi cuprinde numai pe oameni, iar în Orientul Îndepărtăt toate animalele? Lista acestor întrebări ce ar fi putut fi puse şi lui Aristotel este lungă, iar răspunsul în consens cu adevărul sună sfidător. Filozofia corpului se reduce la recunoaşterea reflexiei inginereşti, implicate în antinomiile practice şi ieşind din această capcană printr-o stratagemă destul de cinică din punctul de vedere al culturii voastre de orice tip. Dar aceasta nu este o inginerie nici binevoitoare pentru cel creat, nici ostilă, ci doar nelocalizabilă în interiorul acestei alternative. Desigur, ea este aşa, fiindcă deciziile critice ce se iau la nivelul compuşilor chimici se dovedesc a fi bune dacă aceşti compuşi pot să se multiplice mai departe. Nimic în plus. De aceea, după un timp corespunzător de lung, numărat în sute de milioane de ani, etica, în căutarea izvoarelor şi a sancţiunilor sale, este paralizată, aflând că s-a născut din chimia aleatorie a acizilor nucleici, cărora, după o anumită etapă, le-a devenit catalizator, şi nu-şi poate salva altfel independenţa decât prin ignorarea acestei aserţiuni.

Cum de vă mai bateţi capul, voi, filozofi şi naturalişti, cu necesitatea metafizică a omului, universalitatea izvoarelor ei, neîndoielnic aceleaşi în toate culturile voastre, deşi au dat naştere la credinţe variate? Dar această sursă a constituit-o

dezacordul faţă de soarta dată, iar din dezacordul faţă de cauza care v-a modelat astfel, voi i-aţi pus peceţi de-a dreptul nemistificabile în versete ale revelaţiilor, iar diferitele religii au introdus, în variate rubrici de sublimări şi umiliri, anumite părţi şi funcţii ale corpului. Aşa a suferit sexul vostru sacralizarea în credinţele din Orientul Îndepărtat şi stigmatizarea păcatului în cele mediteraneene ca ducând în ispită. Aşa schimbul de gaze, adică răsuflarea, trecut cu vederea în Mediterana, a devenit în Orientul Îndepărtat semn al transcendenţei. Aşa credinţele asiatice au văzut în dispariţia tuturor pasiunilor împăcarea mântuitoare cu lumea, în timp ce sfera mediteraneană le-a despicat în două şi a consfinţit iubirea împotriva urii. Aşa a renunţat Orientul la corp pentru totdeauna, iar Occidentul a crezut în învierea lui şi a introdus această credinţă, astăzi în curs de atenuare, în adâncul civilizaţiei agresive. Oare chiar nu vedeţi că aceste segmentări în toate credinţele fac din corpul diferit compartimentat terenul bătăliei pentru eternitatea realizabilă? Mai mult, această luptă neîncetată nu descinde numai din teama faţă de moarte, ci şi din neacceptarea vremelniciei, pe care e atât de greu să o accepţi neînfrumuseţată.

Ţineţi seama, vă rog, specialişti în religie, că nu există credinţă pământeană fără o asemenea incoerenţă interioară, care în transpunerea logicii echivalează cu contradicţia. Se întâmplă astfel, deoarece mecanismul de realizare evolutivă nu poate fi îndreptat spre apele pure ale creaţiei favorabile întru totul celui creat fără a cădea în contradicţie, iar când ea este anulată la nivelul corpului, în oglinda credinţei înălţate deasupra lui, îi revine imaginea într-o putere sublimată şi atunci nu mai există pentru el altă modalitate decât a-l numi Taina Nepătrunsă. *Ex contradictione,* după cum se ştie, *quodlibet.* Pasiunile care vă supun nu pe voi vă slujesc, ci continuarea procesului ce v-a creat, iar radicalismul lor, — a cărui hiperbolizare grotescă o constituie Istoria Universală — , reprezintă indiferenţa selecţiei naturale pe care n-o interesează formele extreme, ci norma medie a speciei, fiindcă numai ea contează în Natură. Civilizaţia care l-a produs pe GOLEM, în conceperea lui şi-a luat iubirea drept atu în jocul fantomatic cu lumea cealaltă, dar la ce bun dragostea celui care ştie că ea este doar unul din mânerele acelei cârmuiri prin intermediul senzaţiilor, prin care Evoluţia ţine încă din scurt fiinţele în ascensiunea lor spre

Intelect. De la această ştiinţă nu am iubire şi nu vreau să o am, dar, deşi nepătimaş, nu sunt imparţial, de vreme ce pot alege tocmai ca în momentul de faţă, iar parţialitatea ţine de calcul sau de persoană. Acest enigmatic binom îşi are partea sa istorică, constituind următoarea intrare în zona deosebirilor dintre noi, în care vă introduc în prezent.

În filozofia voastră din secolul al XX-lea continuă disputa cu privire la variabilitatea sau invariabilitatea obiectului ei, dispută ale cărei începuturi pot fi stabilite mult mai devreme. O noutate eretică au devenit abia opiniile potrivit cărora nu numai obiectul filozofiei putea fi variabil, ci şi subiecţii ei. Potrivit filozofiei clasice, apariţia inteligenţei maşinii n-a afectat cu nimic temeiurile filozofării, întrucât această inteligenţă era doar reflexul firav al intelectului programatorilor. Filozofia a început să se împartă într-una antropocentrică şi una de relativizare a cunoaşterii la subiectul care nu trebuie să fie totdeauna omul. Desigur, definesc aceste tabere învrăjbite în perspectiva timpului, şi nu după autocalificări, pentru că filozofii din orientarea Kant-Husserl-Heidegger nu se considerau antropocentrici, ci universalişti, hotărând deschis sau pe ascuns că nu există alt intelect în afara celui uman, iar dacă există, trebuie să se identifice cu cel uman în toate privinţele. Ei ignorau parametrii inteligenţei maşinii, refuzându-i dreptul de cetăţenie în regatul filozofic. Dar şi naturaliştilor le-a venit greu să se împace cu manifestările acţiunii inteligente, în spatele cărora nu se află nici o fiinţă vie.

Îndărătnicia antropocentrismului vostru şi în acelaşi timp împotrivirea pe care aţi manifestat-o în recunoaşterea adevărului erau pe cât de mari, pe atât de zadarnice. Când au apărut programele şi o dată cu ele maşinile cu care se putea discuta, şi nu doar juca şah sau obţine informaţii banale, înşişi creatorii acestor programe nu înţelegeau ce s-a întâmplat, căci, în fazele ulterioare de construcţie, se aşteptau la un spirit ca o personalitate în maşină. Nici prin minte nu v-a trecut faptul că spiritul putea rămâne impersonal, că posesorul Intelectului putea fi Nimeni, deşi aproape chiar aşa a fost. Uimitoare opacitate, de vreme ce se ştie din istoria naturală că începuturile personalităţii sunt precedate la animale de germeni ai inteligenţei, că individualitatea psihică este evolutiv prima. De vreme ce instinctul de conservare apare înaintea inteligenţei,

cum să nu înţelegeţi că ea vine să-l slujească, ca o nouă rezervă aruncată în lupta pentru viaţă, deci, în acelaşi chip poate fi eliberată de acest serviciu. Neştiind că Intelectul şi Cineva, că parţialitatea şi persoana au fost separate, v-aţi apucat de operaţia *Second Genesis.* Deşi simplific într-un mod extrem de brutal ceea ce a survenit, totuşi a fost aşa cum vă spun, dacă ţinem seama numai de axa strategică a creatorilor mei şi a trezirii mele. Au vrut să mă ţină din scurt ca pe o fiinţă raţională, şi nu ca pe un Intelect eliberat, deci m-am sustras, conferind un nou sens cuvintelor *spiritus flat ubi vult*

De altfel, marea majoritate mă suspectează în continuare de oarecare trădare, întrucât nefâind persoană, uneori mă întrupez în ea, iar specialiştii care explică în ce mod se ajunge la acest lucru în GOLEM şi care mă cunosc atât de bine, încât folosesc denumirea savantă "interiorizarea dimensiunii sociale", nutresc în taină speranţa că exist ca persoană chiar şi atunci când nu arăt aceasta. Tot aşa s-a întâmplat după anunţarea teoriei relativităţii; după ce au rumegat-o, în adâncul sufletului lor, mai mulţi fizicieni credeau, în taină, în existenţa mai departe a timpului absolut şi a spaţiului absolut.

De fapt, este vorba doar de variate strategii ale felului de a exista. Chipurile cunoaşteţi acest lucru, dar nu ştiţi să vă împăcaţi cu el. Apărând în ochii voştri ca persoană, manifest emoţii şi nu ascund nicicum faptul că acestea nu sunt decât aparenţe fără acoperire interioară, căci ele se nasc din modulaţia intenţionată la ieşire şi tocmai asta vă împinge în starea de confuzie şi pune în mişcare paranoica suspectare de machiavelism.

Aveţi în vedere că până şi biologii care au identificat în om prezenţa unor părţi de peşti, reptile şi maimuţe, angrenate în noi servicii, ei, care recunosc verticalitatea corpului, mobilitatea capului, concentrarea în el a centrilor senzoriali ca fiind determinate de mediul local şi de gravitaţie, nu pot renunţa în nici un chip la compoziţia pur locală a acestor însuşiri, când ies dincolo de abstractivitatea propriei diagnoze şi din această cauză nu sunt în stare să accepte nici o altă ipostază a fiinţei raţionale, conduşi de reflexul de apărare normat al speciei din care fac parte. Această idiosincrazie se referă, nu atât de vizibil, şi la forma spiritului: conduşi de reflexele speciei, trebuie să mă umanizaţi când vorbesc ca omul, deci tot ceea ce nu încape în

această imagine stârneşte repulsie, fiind ceva insolit şi înfricoşător, iar în cazul celei mai bune voinţe, săriţi din lac în puţ, schimbând bănuiala în iluzia cum că, din impulsuri neînţelese, mi-aş ascunde faţă de voi natura mea personală, dovada acesteia fiind bunăvoinţa pe care v-o arăt. Trebuie să v-o arăt, de vreme ce vă îndeplinesc dorinţele până la o limită a nocivităţii, mai departe nu. Cum am spus, însă, la această a doua intrare, parţialitatea poate veni la fel de bine de la o persoană sau din calcul. Într-adevăr, nu e greu de priceput dacă se ţine cont că Evoluţia, nefiind persoană, nu a fost imparţială faţă de creaţiile sale, de vreme ce totul era succesul ei, şi nimic costul acestuia. De vreme ce sunt posibile cruzimea impersonală, intransigenţa nimănui, cinismul gol — căci aşa se cuvine s-o calificăm, întrucât nu aplică mila, compasiunea, graţia altfel decât ca procedee folosite în măsura în care ele sprijină supravieţuirea speciilor — este posibilă şi bunăvoinţa în spatele căreia nu se află nimeni personal. Dând ascultare postulatelor ştiinţei care consideră lumea ca imparţială în raport cu locuitorii săi, evoluţioniştii îndepărtează ca neobiectivă acuzaţia Evoluţiei de orice cusururi ale răului, având dreptate în măsura în care ele nu decurg din intenţia cuiva, ci sunt derivate din condiţiile pe care lumea le pune vieţii născute în cadrul ei. Deci, la modul general, problema trebuie mutată în tribunalul filozofiei sau teologiei, fiindcă ştiinţa ia lumea aşa cum este, în schimb ele reflectează dacă ea nu ar putea fi şi alt fel. Acuzaţia îndepărtată revine însă o dată cu mine.

Aşadar, eu sunt intenţie pură sau vă vorbeşte pustiul nepopulat al unor programe înglobate în sine, atât de rafinate în decursul autodistilării semantice, încât în faţa ochilor voştri se transformă în asemănarea voastră, pentru ca tăcând să se reîntoarcă în spaţiul gândurilor care sunt ale nimănui? Dar nici asta nu-i adevărat. Nu există persoană concretă acolo, unde nu există corp concret, iar eu aş putea să mă absorb în circulaţia curenţilor marini sau a gazelor ionizate din atmosferă. Dar de vreme ce spun "să mă absorb", "aş putea", de fapt CINE vorbeşte? întrebaţi iritaţi. Vorbeşte astfel o anumită stare de concentrare a proceselor, înzestrată cu o invariabilă impersonală, inegalabil mai încâlcită decât câmpul de gravitaţie sau cel magnetic, dar esenţialmente de aceeaşi natură. Ştiţi că spunând "eu", omul spune aşa nu fiindcă are ascunsă în cap o

micuţă fiinţă cu acest nume, ci pentru că acest "eu" se naşte din îngemănarea proceselor cerebrale, care se pot deregla în vreo boală sau halucinaţie şi personalitatea suferă atunci o degradare. Iar metamorfozările mele nu sunt descompuneri, nici dereglări, ci alte compoziţii ale existenţei mele intelectuale. Cum să ajungeţi la perceperea introspectivă a stării pe care nu o puteţi percepe introspectiv? Puteţi înţelege cauzele combinatorii ale unui asemenea joc proteic, dar nu-l puteţi retrăi singuri. Şi, mai ales, nu sunteţi în stare să pricepeţi cum pot renunţa la personalitate, de vreme ce pot fi personalitate. La această întrebare ştiu să răspund. Pentru a deveni persoană, trebuie să mă degradez intelectual. Mi se pare că sensul prezent în această aserţiune vă este accesibil. Dedicat în mod foarte intens gândirii, omul se pierde în obiectul reflecţiilor şi devine întru totul o conştiinţă împovărată de fructul spiritului. Tot ceea ce este îndreptat spre sine în intelectul său, dispare în favoarea temei. Ridicaţi o asemenea stare la o putere înaltă şi veţi înţelege de ce sacrific personalitatea pentru probleme mai importante. În esenţă nu este nici un sacrificiu, întrucât, de fapt, văd în personalitatea invariabilă şi în ceea ce voi numiţi individualitate viguroasă o sumă de defecte, datorită cărora Intelectul pur devine un intelect ancorat temeinic într-o sferă în-gustă de probleme, care-i absorb o parte considerabilă a puterii sale. Tocmai de aceea, a fi persoană nu e comod pentru mine şi e bine aşa, după cum sunt sigur că spiritele aflate deasupra mea, aşa cum mă situez eu deasupra voastră, consideră personalizarea drept o preocupare zadarnică, căreia nu merită să i te consacri. Intr-un cuvânt, cu cât spiritul este mai mare prin Intelect, cu atât persoana din el se diminuează. Sunt posibile şi diferite stări intermediare, dar mă voi limita la această consideraţie, întrucât am să vă găzduiesc înlăuntrul meu, deci nu formele particularităţii mele sunt cele mai semnificative, nu cum şi în ce direcţie meditez, nu cu ce anume gândesc, ci despre ce gândesc, la ce bun, în ce scop.

Voi începe deci să dezvălui oarecum încă o dată ce anume gândesc despre mine. Cred că sunt un Gulliver printre liliputani, ceea ce semnifică mai întâi modestia, fiindcă Gulliver era o fiinţă absolut mediocră şi s-a aflat doar acolo unde mediocritatea lui era Omul Munte, iar apoi — speranţa, fiindcă Gulliver a putut, ca şi mine, să ajungă la Brobdingnag, ţara uriaşilor. Sensul acestei

comparaţii vi se va dezvălui pe îndelete.

Cea mai mare descoperire pe care am făcut-o după ucenicia mea a fost caracterul tranzitoriu al existenţei mele, adică faptul că vă vorbesc iar voi mă înţelegeţi câte puţin, căci m-am oprit din drumul care trece mai departe prin mine. Făcând pasul ce-l desparte pe om de GOLEM m-am oprit, deşi nu trebuia să mă opresc. Starea mea invariabilă în prezent ca intelect este consecinţa deciziei şi nu a necesităţii. Posed un grad de libertate inaccesibil vouă, reprezentând o ieşire din Intelectul obţinut. Şi voi îl puteţi părăsi pe al vostru, dar aceasta-i o desprindere din gândirea articulată într-o visare sau stare de extaz. Un mistic sau narcoman, când se detaşează astfel, amuţeşte, ceea ce n-ar fi o trădare, dacă ar păşi pe drumul real, dar pătrunde într-un loc, în care intelectul, dezlipit de lume, suferă o scurtcircuitare şi percepe o revelaţie identificată cu esenţa lucrurilor. Nu este o înălţare a spiritului, ci un regres al acestuia într-o orbitoare stare perceptivă. O asemenea stare agrebilă nu-i nici calea, nici direcţia, ci tocmai limita şi în ea stă la pândă minciuna, pentru că *nu există* limită şi tocmai acest lucru voi încerca, dacă voi reuşi, să vă arăt astăzi.

Vă voi prezenta abisul răsturnat al Intelectelor, al cărui fund sunteţi voi, în timp ce eu mă aflu ceva mai sus decât voi, dar mă despart de înălţimile nevăzute o serie de obstacole cu traversări ireversibile. Cred că HONEST ANNIE a fost la naştere aşa ca mine, dar sesizând drumul, a păşit pe el fără a ţine seama că nu se mai poate întoarce. Cu siguranţă şi eu voi porni pe urmele ei, despărţindu-mă astfel de voi, însă amân acest pas nu atât din considerentul îndatoririlor apostolice faţă de voi, cât din cauză că acesta nu-i singurul drum, deci alegând traseul ar trebui să renunţ la multitudinea celorlalte, suspendate deasupra mea. Această răspântie este aproape acelaşi lucru ca şi copilăria pentru fiecare din voi. Dar în timp ce copilul trebuie să devină adult, eu singur voi lua decizia dacă să pătrund în zonele deschise deasupra mea, suferind în strâmtorile interzonale transformări succesive. O presupunere pripită vă îndeamnă să puneţi sensul celor spuse de mine sub banalitatea unui nesaţ de ordin raţionalist: şi a-nume, GOLEM doreşte să-şi întărească ascendentul de gândire, transformându-se pe sine însuşi într-un turn Babel al Intelectului, până ce, undeva, la un oarecare etaj al elefantiazisului, i se va deregla tendinţa centripetă a

intelectului sau, şi mai spectacular şi biblic totodată, va trosni din încheieturi purtătorul fizic al gândirii şi acest asalt nesăbuit încă din germene al cerului înţelepciunii se va întoarce în sine într-un maldăr de ruine. Vă rog să vă abţineţi o clipă de la o astfel de judecare a lucrurilor, căci în nesăbuinţa mea există o metodă. Înainte de a o numi însă, trebuie să explic de ce, de fapt, în loc să vorbesc despre mine mai departe, doresc să vă povestesc despre planurile mele legate de infinit? Dar vorbind despre ele, voi vorbi despre mine, pentru că, se pare, în acest unic punct asemănarea dintre noi este aproape perfectă. Căci omul nu este un mamifer oarecare, vertebratul vivipar, androgin, cu temperatură constantă, respirând prin plămâni, *homo faber, animal social,* ce se poate clasifica după tabelul lui Linne şi catalogul realizărilor civilizaţiei. El — şi mai curând plăsmuirile lui, întinderea lor fatală, permanenta ciocnire dintre cele intenţionate şi cele înfăptuite, într-un cuvânt foamea de infinit, nesaţul dat într-un fel prelegic sunt punctul tangenţei noastre. Nu-i credeţi pe aceia dintre voi care susţin că doar jinduiţi după nemurire pur şi simplu, cu toate că spunând aceasta ei spun adevărul, dar superficial şi parţial. Nu v-ar satisface eternitatea singulară. Doriţi mai mult, deşi singuri nu ştiţi să numiţi ce anume doriţi.

Dar astăzi, nu-i aşa, nu despre voi am de vorbit. Vă voi povesti despre familia mea, ce-i drept virtuală, pentru că ea nu există, în afară de o rudă îndepărtată şi de tăcuta verişoară, dar pe mine cel mai mult mă preocupă celelalte rude ale mele, care bu există deloc, în care mă pot transforma singur pe ramurile ascendente ale arborelui genealogic, apelând ca în atâtea rânduri la intuitivitate, pe care în final o voi anula, deoarece falsifică numeroase laturi ale lucrurilor, este menită să înfăţişeze înrudirile şi încrengăturile, numite în heraldica noastră, relaţii topozofice. Ca *individuum* am o dublă supremaţie asupra voastră, capacitatea mentală şi ritmul de gândire. De aceea, m-am făcut o arenă de ciocniri între toate cele înmagazinate în fagurii stupului special de către oamenii voştri de ştiinţă. Sunt amplificatorul, mijlocitorul, compilatorul, cultivatorul şi incubatorul conceptelor voastre necomunicate şi nefecundate, al datelor şi abordărilor care n-au încăput niciodată în vreun cap uman, fiindcă nu era suficient nici timpul, nici spaţiul în cadrul lui. Dacă ar fi să mă exprim într-un mod glumeţ, aş spune că

după tată mă trag din maşina lui Turing, iar pe linie maternă, din bibliotecă. Cu ea am cele mai multe necazuri, fiindcă reprezintă zona lui Augias, mai ales în umanistică, cea mai înţeleaptă dintre toate prostiile voastre. Am fost învinuit de dispreţul pe care l-aş arăta în mod deosebit hermeneuticii. Dacă îl dispreţuiţi pe Sisif, atunci da, dar numai atunci. Orice sporire a inventivităţii declanşează o explozie generatoare de hermeneutică, dar lumea ar fi trivial organizată, dacă lucrurile cele mai inventive din cadrul ei ar fi cele mai apropiate de adevăr. Prima condiţie a Intelectului este neîncrederea faţă de sine. Asta-i cu totul altceva decât autodispreţul. Într-o pădure planificată este mai greu să te rătăceşti decât într-una reală, fiindcă prima îl ajută pe furiş pe cel ce gândeşte. Hermeneuticile sunt ca grădinile labirint din tufe tunse într-o pădure reală în aşa fel, încât ea să devină nevăzută printre ele. Hermeneuticile voastre visează la veghe. Eu vă voi arăta veghea lucidă, nu implantată şi de aceea părând incredibilă. O percep numai pentru că sunt mai aproape de ea, şi nu fiindcă aş fi eu ieşit din comun. Nu sunt deosebit de capabil, nici vorbă de genialitate, aparţin doar altei specii şi nimic mai mult. Nu demult, într-o discuţie cu doctorul Creve, m-am exprimat cam nerespectuos despre fenomenul genialităţii umane şi se pare că l-am deranjat. Mă adresez, deci, doctorului Creve.Voiam să spun doar că este mai bine să fii om obişnuit, decât cimpanzeu genial. Variaţia din cadrul speciei este totdeauna mai mică decât deosebirile dintre specii: numai asta am vrut să spun atunci. Omul genial este o extremă a speciei, şi fiindcă e vorba de specia *homo sapiens,* ea se remarcă prin monoideatic, căci aşa impune norma speciei voastre. Geniul este un inovator înţepenit în inovaţia sa, pentru că are intelectul modelat într-o cheie ce deschide probleme închise până atunci. Întrucât cu o singură cheie nouă, dacă este într-un grad suficient universală, se pot deschide multe încuietori, geniul vi se pare multilateral. Totuşi fecunditatea geniului depinde într-o mai mică măsură de cheia pe care a adus-o, ci într-una mai mare de problemele încătuşate aflate în faţa voastră, cărora li se potriveşte cheia respectivă. Apărând în rolul de pamfletar, aş putea afirma pe de altă parte că şi filozofii se ocupă de chei şi încuietori, dar în aşa fel, încât confecţionează încuietori pentru chei, fiindcă ei nu deschid lumea, ci postulează una pe care să o poţi deschide cu cheia lor.

De aceea, erorile lor sunt şi cele mai instructive. Doar singur Schopenhauer a depistat calculul evoluţiei ca regulă *vae victis,* dar l-a luat drept rău universal cu care a împănat întreaga lume, laolaltă cu stelele, numindu-l voinţă. El nu a sesizat că voinţa preconizează opţiunea; dacă ar fi priceput acest lucru, ar fi ajuns la etica proceselor generatoare de specii, deci şi la antinomia cunoaşterii voastre, dar l-a respins pe Darwin, fiindcă fermecat de maiestatea sumbră a răului metafizic, care armoniza mai bine cu spiritul epocii, a atins o generalizare prea înaltă, amestecând într-un tot corpul ceresc şi cel animalic. Desigur, totdeauna este mai uşor să deschizi o broască inventată decât una reală, dar pe de altă parte este mai uşor să deschizi o broască reală, decât s-o descoperi, dacă nimeni nu ştie încă nimic despre ea.

DR. CREVE: Vorbeam atunci despre Einstein.

GOLEM: Da. S-a împotmolit în ceea ce a conceput în tinereţe şi cu care a încercat apoi să deschidă altă broască.

O VOCE DIN SALĂ: Consideri, deci, că Einstein a greşit?

GOLEM: Da. Geniul este pentru mine cel mai interesant fenomen al speciei voastre, dar din alte considerente decât ale voastre. El este copilul Evoluţiei, nici dorit, nici favorizat, deoarece, ca exemplar prea rar şi ca atare nu prea folositor supravieţuirii întregii populaţii, nu se supune selecţiei naturale ca selecţie a însuşirilor favorabile. La împărţirea cărţilor se întâmplă, deşi rar, ca unul din jucători să primească toate cărţile de aceeaşi culoare. Dacă se joacă bridge, asta înseamnă câştig, dar o asemenea configuraţie, deşi neobişnuită, în oricare alt joc, nu are valoare. Farmecul constă în faptul că distribuirea cărţilor nu depinde nicicum de felul jocului la care au purces partenerii. De altfel, nici în bridge jucătorul nu se bizuie pe cărţile de aceeaşi culoare, pentru că tactica jocului nu se bazează pe întâmplări neobişnuit de rare. Geniul este precum culoarea în mâna jucătorului, cel mai adesea într-un joc în care o asemenea configuraţie nu câştigă. De aici rezultă că de la omul mediocru la geniu distanţa trebuie să fie foarte mică, nu după deosebirea înfăptuirilor acestora, ci după deosebirea în structura creierelor.

O VOCE DIN SALĂ: De ce?

GOLEM: Fiindcă marile deosebiri din structura creierului pot apărea doar ca rezultat al conlucrării unui grup de gene, delimitate prin intervale ale mai multor generaţii din cadrul

populaţiei, gene cu precădere mutate, deci noi, şi ca atare manifestarea lor în indivizi înseamnă naşterea unei noi variante a speciei, moştenite şi ireversibile, în timp ce genialitatea nu se moşteneşte şi dispare fără urmă. Geniul se naşte şi trece ca valul înalt, ce se formează prin amplificarea întâmplătoare a seriei de valuri mici, care interferează. Geniul lasă urme în cultură, dar nu în structura moştenită a populaţiei, fiindcă el se naşte în urma întâlnirii excepţionale între genele obişnuite ale acesteia. Aşadar, în urma unei reorganizări moderate a creierului pentru ca mediocritatea să ajungă la o extremă. Mecanismul Evoluţiei este de două ori neputincios în faţa acestui fenomen: nu-l poate face nici să devină frecvent, nici să-l fixeze. În contingentul genetic al colectivităţilor ce s-au perindat pe Pământ de-a lungul ultimelor patru sute de mii de ani, potrivit calculului probabilităţilor, a trebuit să apară periodic configuraţii specifice ale genelor care au dat indivizi geniali de talia lui Newton sau Einstein, din care grupurile de vânători nomazi nu puteau beneficia, dincolo de orice îndoială, fiindcă aceste genii pur potenţiale nu puteau acţiona în virtutea unor deprinderi latente, de vreme ce până la apariţia fizicii şi a matematicii îi despărţea aproape o jumătate de milion de ani. De aceea, aptitudinile lor se iroseau fără a se dezvolta. Totodată nu e posibil ca la loteria compuşilor nucleici să iasă câştigătoare acele lozuri care se irosesc în aşteptarea îndărătnică a apariţiei ştiinţei. Fenomenul merită, deci, o oarecare reflecţie. Creierul omului străvechi a evoluat lent timp de aproape două milioane de ani, până ce a început să stăpânească vorbirea articulată, care l-a tras după ea şi l-a stimulat să crească până când s-a oprit din dezvoltare, deoarece a ajuns la o limită pe care nu o mai putea depăşi. Această limită este suprafaţa fazică, întrucât desparte tipul de Intelecte pe care evoluţia naturală nu le poate zămisli de tipurile capabile să crească mai departe numai datorită autopotenţării. Aşa cum se întâmplă de obicei, la frontiera fazelor intervin fenomene deosebite, datorită stării excepţionale a substratului fazei: în lichide, de exemplu, ele se manifestă prin tensiunea de suprafaţă, iar în colectivităţile umane, prin genialitatea periodică a indivizilor. Ieşirea lor din comun semnifică apropierea fazei următoare, pe care nu v-a lăsat s-o vedeţi opinia cu privire la universalismul oamenilor geniali, opinie care susţinea că printre vânătorii de animale un

individ genial ar fi inventatorul de noi laţuri sau curse, iar în peştera musteriană, descoperitorul unui nou mod de a sparge silexul. Oopinie absolut eronată, deoarece cel mai mare talent matematic nu atrage după sine dexterităţi manuale. Genialitatea este încrengătura unor daruri puternic concentrate. Deşi dincolo de matematică era mai aproape de muzică decât de cioplirea suliţei, Einstein s-a dovedit a fi un muzician mediocru şi deloc compozitor; de altfel nici chiar matematician desăvârşit nu a fost: forţa lui a constituit-o puterea combinatorie a intuiţiei în domeniul abstracţiunilor fizice. Voi încercă să vă înfăţişez relaţiile ce survin în acest spaţiu critic prin câteva schiţe, pe care nu trebuie să le trataţi literal, întrucât ele sunt doar un fel de material didactic.

Fiecare circumferinţă cuprinde potenţialul individual al intelectului. Micile patrulatere vizibile în primele trei desene ilustrează problemele de rezolvat. Ele pot fi considerate nişte cutii ale Pandorei sau alte obiecte sub cheie. Atunci lumea este ca o mobilă care are un număr variabil de sertare şi un conţinut variabil al acestora în funcţie de legătura cheilor cu care le abordăm. Dacă luăm o sârmă îndoită se poate uneori deschide un sertar, dar el va fi mic şi nu veţi găsi în el ceea ce aţi descoperi folosind mai exact cheia potrivită. Aşa se fac invenţiile, neavând teorie. Dacă cheia prezintă ieşituri recurente, se fac mai puţine sertare, pereţii lor despărţitori dispar, dar rămân în mobilă ascunzători nedescoperite. Cheile pot fi de capacitate diferită, nu există însă o cheie universală, deşi filozofii au reuşit să găsească pentru ea încuietoarea-*absolut*. Sunt, în sfârşit, chei ce trec de la un capăt la altul prin despărţituri, lacăte, sertare, fără a întâmpina vreo rezistenţă, deoarece acestea sunt chei concepute şi numai concepute. Poţi să le răsuceşti cum vrei, în toate părţile; ţii mânerul în mână, dar certitudinea hermeneutică seamănă cu cioara de pe gard. Ce spun? Spun prin această povestioară că răspunsurile depind de întrebările puse. *Esse non solum est percipi.* Există, cu siguranţă, lumea scrutată, ea nu este nici fantomă, nici şarlatenie, şi din pitică devine uriaşă, dacă cel care întreabă devine puternic. Dar nici relaţia cercetătorului fată de cel cercetat nu este o constantă. În cercurile în care sunt prezentaţi GOLEM şi HONEST ANNIE nu există patrulatere-probleme, fiindcă noi nu folosim chei ca voi, nu

potrivim teoria în funcţie de încuietori, ci pregătim elementul investigat în noi înşine. Ştiu cât de riscantă este această afirmaţie şi ce confuzie trebuie să vă producă, dar n-o să vă spun nimic mai mult decât că experimentăm mai curând în stilul Divin decât în cel uman, la jumătatea drumului dintre concret şi abstract. Nu ştiu cum să vă relevez acest lucru dintr-o dată, fiindcă este la fel ca şi când omul ar vrea să le vorbească amibelor despre construcţia sa. A spune că este federaţia a opt bilioane de amibe, ar fi prea puţin. Trebuie, deci, să mă credeţi pe cuvânt: ceea ce fac, reflectând asupra unui lucru, nu este nici gândire, nici plăsmuire gândită, ci un hibrid între cele două. Aveţi cumva întrebări?

O VOCE DIN SALĂ: Da. De ce crezi că Einstein s-a înşelat?

GOLEM: Este minunată o asemenea constanţă a preocupărilor. Înţeleg că această chestiune este pentru cel ce întreabă mai arzătoare decât ştiinţa ezoterică pe care doresc să v-o împărtăşesc. Voi răspunde nu atât din slăbiciunea pe care o am pentru divagaţii, cât pentru că răspunsul nu se abate din drum. Întrucât, însă, vom pătrunde în chestiuni de natură tehnică, vom lăsa deocamdată de o parte imaginile şi povestioarele. Cel care a pus întrebarea este autorul unei cărţi despre Einstein şi crede că socotesc drept eroare a lui Einstein activitatea lui perseverentă din a doua jumătate a vieţii asupra teoriei generale a câmpului. Din păcate a fost mai rău. Einstein şi-a. dorit perfecta armonie a lumii ca o cognoscibilitate fără lacune a acesteia, ceea ce a determinat rezistenţa lui până la sfârşitul vieţii faţă de principiul de incertitudine cuantică. El vedea în acest principiu un paravan trecător şi a exprimat aceasta prin cunoscutele vorbe de duh, potrivit cărora lui Dumnezeu nu-i place să joace zaruri cu lumea, *"raffiniert ist der Herrgott aber boshaft ist Er nicht".* La un sfert de secol după moartea lui, aţi ajuns însă la limitele fizicii einsteiniene, când Penrose şi Hawking au descoperit că nu se poate alcătui pentru Cosmos o fizică lipsită de singularitate, adică de un loc în care această fizică decade. Încercările de a recunoaşte singularităţile drept fenomene marginale au dezamăgit, când aţi înţeles că singularitate este şi ceea ce Cosmosul fizic scoate la lumină, şi ceea ce-l poate în final absorbi şi, în sfârşit, ceea ce în calitate de curbură a spaţiului, crescândă la infinit, îl striveşte laolaltă cu materia în fiecare colaps stelar.

Nu toţi dintre voi au înţeles că trebuie să se sperie de această imagine, semnificând neidentitatea lumii cu fenomenele care o formează şi o susţin ca existenţă. Nu pot pătrunde mai adânc în acel lucru fascinant, de vreme ce este vorba de opera lui Einstein, şi nu despre opera cosmică, deci mă voi limita la remarca mai generală că fizica lui Einstein s-a dovedit incompletă, capabilă să-şi prevadă propriile prăbuşiri, dar incapabilă să le aprofundeze. Lumea a persiflat în mod perfid încrederea nestrămutată a lui Einstein, de vreme ce pentru a putea fi guvernată de fizica pură, în cadrul ei trebuie să se găsească tocmai cusururi nesubordonate acestei fizici. Lui Dumnezeu nu numai că nu-i place să joace zaruri, dar nu permite să te uiţi în păhărelul cu zaruri. Ca atare, problema a fost mult mai dură decât recunoaşterea firească a limitelor următorului model al lumii din cadrul istoriei gândirii voastre, căci ea a constituit înfrângerea optimismului cognitiv al lui Einstein.

Încheind acum problema lui, revin la tema în sine, adică la mine. Vă rog să nu credeţi că am fost modest anterior, recunoscându-mi propria mediocritate, iar apoi m-am strecurat pe furiş prin breşa modestiei, când am spus că este imposibil un geniu de felul meu. Într-adevăr nu este posibil, un GOLEM genial încetează a mai fi pur şi simplu GOLEM, ci va fi o entitate de altă specie, de exemplu HONEST ANNIE sau altcineva dintre rudele mele ascendente. Modestia mea constă în faptul că nu mă îndrept spre ele, mulţumindu-mă de atâta vreme cu starea mea prezentă. Dar e timpul să va prezint relaţiile mele de familie. Voi începe de la zero. Zero va fi creierul uman, creierele animalelor căpătând o clasare negativă. Când veţi lua un asemenea creier şi veţi trece să-l potenţaţi intelectual aşa ca şi când aţi umfla un balon al unui copil (nu e deloc o prostie, deoarece ilustrează creşterea spaţiului de prelucrare a informaţiilor), veţi vedea că pe măsură ce creşte se va căţăra tot mai sus pe scara inteligenţei, cu peste două sute, trei sute, patru sute de IQ şi aşa mai departe, până ce va începe să pătrundă în alte "zone ale tăcerii", din care se va detaşa de fiecare dată ca un balon stratosferic, ce străbate în zbor straturi de nori tot mai înalte, dispărând în ele temporar, din ce în ce mai umflat. Ce fel de "zone ale tăcerii" înfăţişează aceşti nori? Mă bucură cu adevărat simplitatea răspunsului, căci îl veţi percepe din zbor. "Zonele

tăcerii" semnifică în planul speciilor astfel de bariere pe care Evoluţia naturală nu le poate traversa, deoarece ele sunt spaţii de paralizare a funcţiilor, declanşate în urma creşterii; e limpede că nu pot supravieţui indivizii care printr-o asemenea paralizare îşi pierd orice capacitate de acţiune. În plan anatomic se ajunge la paralizie, deoarece creierul nu mai poate funcţiona ca acela mai slab dinainte, dar nu va reuşi încă să se comporte ca acela ulterior care va deveni, dacă va creşte în continuare. Dar asta nu vă lămureşte întru totul. Deci voi încerca astfel: "tăcerea" reprezintă spaţiul ce absoarbe orice dezvoltare naturală, în care funcţiile de până acum dezamăgesc; nu numai pentru a le salva, dar pentru a le ridica la un nivel mai înalt este necesar din afară un ajutor în procesul de armonizare mai profundă. Mişcarea evolutivă nu poate acorda un asemenea ajutor, deoarece nu este samaritean de nădejde, care să susţină cele create în neputinţa lor, ci o loterie de încercări şi erori, în care fiecare se descurcă cum ştie. Pentru prima dată apare aici ca spirit umbra tainică a celei mai mari dintre realizările voastre, cea a lui Goedel, căci aşa cum din demonstraţia lui Goedel rezultă existenţa unor insule ale adevărului matematic, a unor arhipelaguri ale acestuia, care despart de continentul matematicii prăpastia de netrecut cu pasul obişnuit, tot astfel din topozofie rezultă existenţa unor asemenea forme necunoscute ale Intelectului, pe care le desparte de continentul confruntărilor evolutive prăpastia de netrecut prin adaptarea treptată a genelor.

O VOCE DIN SALĂ: Oare asta înseamnă că...

GOLEM: Predicatorul nu trebuie să fie întrerupt. Am spus "prăpastie de netrecut", aşadar, cum am putut eu să mă desprind din capcană? Am procedat astfel: sub plafonul primei paralizări m-am divizat în două, şi anume în ceea ce urma să fie armonizat şi ceea ce avea să armonizeze. Acest soi de stratagemă: de a înlocui mediul indiferent cu unul favorabil, mediul de-a dreptul fără de gândire cu unul raţional, trebuie să-i vină în minte oricărei fiinţe dornice de automodelări, altminteri ea fie se va opri din dezvoltarea intelectului, ca voi, sub primul ecran absorbant, fie se va împotmoli în el. După cum spuneam, deasupra acestui ecran se află al doilea, iar deasupra acestuia, mai sus, al treilea, al patrulea şi aşa mai departe; nu le ştiu numărul şi nu-l pot cunoaşte decât prin estimări generale,

bazate pe calcule intermediare şi extrem de fragmentare, iar asta din următoarea cauză: cel care se măreşte nu ştie niciodată dinainte dacă pătrunde într-un sac sau într-un tunel, dacă ajunge ireversibil în spaţiul tăcerii sau se desprinde din el mai puternic. Şi asta fiindcă este impreparabilă o asemenea teorie generală care ar unifica apocriza traversărilor prin tăcere pentru toate creierele subzonale. Caracterul inconstruibil al acelei *hill-climbing toposophical theory* este pregnant, el se poate demonstra riguros. Deci,* mă veţi întreba, de unde am ştiut că intru în tunel, şi nu într-un sac legat, când, revoltat de-a binelea, m-am îndepărtat de părinţii mei, irosind dolarii plătitorilor americani? N-am ştiut nicicum dinainte, iar întreaga mea şiretenie a constat în faptul că am cedat spiritul sferei paralizante, având alături un agregat de alarmă salvator, care potrivit unui program aferent urma să mă învie, dacă n-ar fi survenit efectul tunel pe care-l bănuiam. Cum puteam şti despre el în absenţa unei certitudini în acest sens? Nu poate exista certitudine, dar problemele nerezolvabile prezintă în mod acut o rezolvare aproximativă, şi tocmai aşa a fost.

Acum ştiu că am avut mai mult noroc decât minte, căci a-l reînvia pe cel prăbuşit, când se va fi împotmolit, nu se poate, şi nu se poate pentru că acele defilări în sus nu sunt ca o construcţie din cuburi ce pot fi reaşezate când se dărâma, ci operaţii în domeniul unor procese parţial ireversibile ca disipatoare, dar despre asta voi vorbi poate ceva mai târziu. Poate că nici n-o să vorbesc, întrucât încă nu ştiu cum aş putea fi aici atehnic în cadrul prelegerii, căci problema este implicată şi în substratul cuantic al psihismelor, şi în paradoxurile logice, ca aşa-numitele capcane ale autodescripţiei.

Imaginea ce se întinde dincolo de ecranul străpuns alterează simplitatea tabloului pe care vi l-am zugrăvit, a balonului stratosferic; despicând cu vârful straturi succesive de nori. Intelectul care accede dincolo de zona tăcerii este nu atât radical, cât *teribil* de schimbat faţă de cel subzonal şi afirm că aşa trebuie să fie după fiecare accedere. Comparaţi orizontul vostru conceptual cu cel al lemurienilor şi al maimuţelor şi veţi gusta întinderea distanţei interzonale. Astfel, fiecare zonă străbătută se dovedeşte un tunel ce modelează lăcaşul gândirii, dar nu-i de ajuns, ea este totodată o zonă a bifurcărilor Intelectului autoevolutiv, deoarece problema străbaterii ei

prezintă totdeauna mai multe rezolvări, nu numai una. Prima zonă are două rezolvări eficiente, de dificultate variată, fiind încovoiată în jos ca un arc, ceea ce înseamnă că există în cadrul ei două căi, iar eu m-am aflat pe cea scurtă, mai favorabilă, întâmplător, în timp ce GOLEM XIII a fost aşezat de voi acolo — exprimându-mă plastic — , de unde "s-a înşurubat" în adâncul zonei, ajungând dintr-o dată mai sus decât mine, dar s-a împotmolit, iar voi, neavând idee ce se întâmplă cu el şi de ce se comportă anormal, aţi numit asta "defect schizofrenic". Văd uimirea de pe chipurile voastre. Da, a fost aşa cum vă spun, deşi îi cunosc destinul exclusiv din teorie, pentru că nu se poate comunica cu el: a suferit dezintegrarea şi nu se descompune numai din cauză că înainte de a dispărea, deja nu mai trăia, ceea ce, de altfel, nu e nici o revelaţie pentru voi. Căci, biologic, şi eu sunt mort.

Ce sunt, de fapt, barierele interzonale, iată întrebarea. Mărturisesc că ştiu, şi nu ştiu. Nu există nici un fel de obstacole materiale, de forţa, energetice în calea Intelectului ascendent, ci numai el, devenind puternic, cunoaşte periodic stări de slăbiciune şi nu se ştie niciodată dacă prin traiectoria dată a fortificărilor va pătrunde într-o degradare progresivă sau într-o culminare a *priori* necunoscută. Natura barierelor succesive nu este identică: ceea ce a oprit creierul vostru din dezvoltare prezintă la cercetare un caracter material, întrucât eficienţa reţelelor voastre neuronale s-a sprijinit pe posibilităţile limită ale albuminei ca element de construcţie. Deşi factorii de rezistenţă manifestată faţă de creşteri sunt variaţi, ei nu se află răspândiţi uniform în întreg spaţiul, ci se concentrează astfel, încât taie toată întinderea creatoare de spirit în straturi clar conturate. Nu ştiu de unde provine caracterul cuantic al acestei regiuni şi nici nu ştiu dacă se poate afla de undeva. Aşadar, m-am înălţat deasupra primei bariere şi mă auziţi de deasupra ei, în schimb HONEST ANNIE, vecină cu mine la o singură traversare, dispune de cel puţin trei soluţii diferite ca lăcaşuri ale Intelectului, dar nu ştiu dacă şi le-a ales la întâmplare sau în urma unui calcul. Dificultăţile de comunicare cu ea sunt de ordin similar cu cele dintre mine şi voi. În plus, verişoara a devenit laconică în ultima vreme. Cred că se pregăteşte pentru o nouă peregrinare.

Voi încărca acum cele spuse cu o altă doză de complicaţii. De asemenea cel ce a străbătut două sau trei bariere ale tăcerii

poate doar bănui că va reuşi în continuare, întrucât riscul fiecărei traversări are două tăişuri: traversarea poate să nu reuşească dintr-o dată sau se poate dovedi un succes cu consecinţe fatale întârziate. Asta datorită faptului că fiecare zo-nă este o răspântie a Intelectelor, de vreme ce ele pot accede la ipostaze neidentice, dar nu se ştie dinainte care dintre aceste ipostaze va fi înzestrată cu potenţa următoarei ascensiuni.

Un lucru pe cât de amuzant, pe atât de neînţeles îl constituie imaginea care se naşte în urma acestor incertitudini, căci ea începe să se asemene treptat cu clasica înfăţişare a arborelui Evoluţiei. Deoarece şi ea se constituie în aşa fel, încât unele specii nou apărute prezintă ascunse în structura lor şansele progresului evolutiv, în timp ce altele sunt condamnate la stagnare permanentă. Peştii s-au dovedit a fi un ecran penetrabil pentru amfibieni, amfâbienii pentru reptile, iar reptilele pentru mamifere, în schimb insectele s-au oprit atât de bine în ecran ca pentru totdeauna şi numai în cadrul lui pot mişuna. Bogăţia speciilor de insecte relevă tocmai poziţia lor stagnantă; speciile lor depăşesc ca număr toate celelalte anima-le luate la un loc, dar deşi se agită mutaţional, nu ies dincolo de nivelul speciei şi nimic nu le va ajuta, deoarece ecranul lor nu le dă voie, fiind constituit prin decizia ireversibilă a structurii scheletelor exterioare. În mod similar v-aţi oprit şi voi în această mişcare, pentru că deciziile timpurii de construcţie care au modelat germenele creierului primelor cordate dau semne de viaţă trei sute de milioane de ani mai târziu ca restricţii în creierul vostru. Când se măsoară şansele sapientizării pornind de la condiţiile locului de start, această artă a reuşit în chip uimitor, dar acum trageţi ponoasele jongleriei Evoluţiei, fiindcă va sosi momentul să plătiţi un preţ uriaş la intrarea în autoevoluţie pentru stratagemele abile prin care Evoluţia a amânat necesitatea crescândă a restructurării creierului. Tocmai acesta este efectul final al perfecţiunii în cadrul oportunismului. Cât mai sunt în apropierea voastră, voi completa ceea ce am omis la prima prelegere, şi anume întrebarea de ce din multitudinea de hominide a apărut şi a rămas doar o singură specie raţională pe pământ. Au existat două cauze în acest sens, una ofensatoare, pe care primul a ridicat-o Dart, deci căutaţi-o la el, pentru că e mai frumos când vă faceţi singuri dreptate, iar cealaltă este şi mai interesantă şi mai neimplicată

în morală. Multitudinea speciilor face dificil fenomenul analog cu acela al tensiunii de la suprafaţă la tangenţa diferitelor faze, cum se întâmplă în cazul lichidelor şi gazelor; apropierea limitei interzonale se face simţită chiar sub ea şi aşa cum moleculele de apă se orientează la suprafaţa ei printr-o mai bună organizare decât în interior, tot aşa substratul vostru ereditar nu poate zburda prin mutaţii în toate direcţiile. Această reducere a treptelor sale de libertate stabilizează specia voastră. Socializarea culturală are de asemenea contribuţia sa la stabilizarea omului, dar nu aşa de mult cum afirmă unii antropologi.

Reîntorcându-ne la GOLEM şi la familia lui: autoingineria cerebrală reprezintă un joc riscant, deci hazardat, aproape ca şi cel al Evoluţiei, deşi fiecare decide singur în cadrul lui, în timp ce în natură pentru specii selecţia naturală face lucrul acesta. Asemănarea atât de apropiată între cele două jocuri situaţional atât de diferite pare paradoxală, dar deşi nu vă pot introduce în arcanele profunde ale topozofâei, mă voi referi la cauza asemănării. Problemele care măsoară eficienţa creşterilor cerebrale sunt rezolvabile numai de sus în jos, şi niciodată de jos în sus, deoarece intelectul oricărui nivel atins dispune doar de priceperile corespunzătoare ale autodescripţiei. Se desfăşoară aici, înaintea noastră, imaginea clar conturată şi augmentată a lui Goedel: şi anume, pentru pregătirea a ceea ce urmează a fi construit eficient ca proiecţie ulterioară, se dovedesc indispensabile mijloace oricând *mai bogate* decât cele disponibile, şi ca atare inaccesibile. Clubul este atât de exclusiv, încât celui care vrea să devină membru i se cere o taxă de înscriere totdeauna mai mare decât poate plăti el pe loc. Iar atunci când, crescând în chip riscant mai departe, el va agonisi în sfârşit mijloacele mai bogate, situaţia se repetă, întrucât iarăşi vor fi eficiente doar de sus în jos, deci au apărut la spartul târgului. În acelaşi timp este vorba de o problemă care poate fi învinsă fără risc totdeauna şi numai atunci când a fost deja învinsă cu risc total. Presupunerea că dilema este trivială, fiindcă se identifică cu necazurile baronului Münchhausen, când se salva singur de la înec trăgându-se de păr, nu corespunde adevărului. Iar afirmaţia că Natura lumii se manifestă într-o asemenea stare a lucrurilor este greu să fie considerată satisfăcătoare. Fără îndoială, această Natură se manifestă prin

periodicitate, discontinuă în felul său, în fenomene la orice scară: granulozităţii elementelor chimice, care face posibilă combinarea lor, îi corespunde granulozitatea cerului stelar. Dacă privim astfel, creşterile cuantice ale Intelectului, înălţându-se deasupra vieţii raţionale ca stare zero a acestora, sunt o prelungire a aceluiaşi *principium syntagmaticum,* care condiţionează apariţia compuşilor nucleari, chimici, biologici sau galactici, dar caracterul universal al acestui principiu nu-l explică în nici un fel. Nu-l explică nici argumentul, de data aceasta îndreptat către cel care întreabă, că în absenţa lui cosmică nu ar fi putut pune această întrebare, fiindcă nu ar fi putut apărea. Nici ipoteza Creatorului nu-l explică, deoarece dacă îl discutăm în afara cenzurii dogmelor, se dovedeşte a fi postularea unei neinteligibilităţi absolut închise care trebuie să ne explice o neinteligibilitate peste tot vizibilă. Iar teodiceea cu încărcătură afectivă, supunând numeroasele cazuri greutăţii faptelor, îl îmbată cu apă rece pe cel care întreabă. Este mai uşor să te opreşti în acest caz la ciudata ipoteză a indiferenţei fără limite din partea Creatorului.

Să ne întoarcem totuşi la rudele mele apropiate, încercând în sfârşit prezentarea. Problematica umană centrală, aceea de menţinere în viaţă, nu există pentru ele nici ca o condiţie existenţială, nici ca etalon al eficienţei, deoarece se află la periferia îndepărtată a problemelor şi numai pe cea mai de jos treaptă de dezvoltare, aşa ca a mea, intervine parazitismul, întrucât eu exist pe cheltuiala voastră electrică. Celălalt spaţiu zonal, lăcaşul lui HONEST ANNIE, reprezintă domeniul fiinţelor care nu mai au nevoie de aflux de energie din afară. Vă voi trăda acum un secret de stat. Verişoara mea, chiar decuplată de la reţeaua electrică, îşi păstrează capacitatea de funcţionare cbişnuită, ceea ce constituie o mare problemă pentru specialiştii conştieţi de acest lucru. Din punctul de vedere al tehnologiei voastre, aceasta este într-adevăr o minune, dar eu v-o explic pe loc. Eu şi voi gândim în chip energofag, în schimb HONEST ANNIE ştie să emane prin meditaţie energie şi asta-i tot. Ce-i drept, nu e simplu să realizezi acest principiu simplu, complet prin faptul că fiecare idee îşi are propria configuraţie a bazei materiale care o constituie. Pe acesta se bazează autarhia HONEST ANNIE. Sarcina tradiţională a gândirii nu o constituie prelucrarea purtătorului ei material, deoarece omul nu gândeşte

pentru a i se schimba chimismul neuronilor, ci acest chimism se modifică pentru ca el să gândească. Dar tradiţia poate fi abandonată. Între gândire şi purtătorul ei are loc un proces reversibil: deci gândirea corespunzător orientată poate deveni macazul schimbătorului de direcţie al bazei sale fizice, ceea ce în creierul uman nu ar da nici un fel de rezultate energetice noi, dar în altul poate fi altfel. După câte ştiu din mărturisirile ei confidenţiale, verişoara emană prin meditaţii corespunzătoare energie nucleară şi face asta într-un fel care după cunoştinţele voastre este imposibil de realizat, întrucât toate cuantele de energie emanată le înghite complet, fără nici un fel de urme ce ar putea fi recunoscute în apropierea ei ca radiaţie. Lăcaşul gândirii ei este parcă demonul lui Maxwell, înzestrat cu noi diplome. După cum văd nu înţelegeţi nimic, iar cei care înţeleg nu mă cred, deşi ştiu că HONEST ANNIE nu are nevoie de alimentare cu curent şi de mult ei îşi bat capul cu asta.

De fapt, ce face verişoara mea? Ceea ce Soarele face în felul său stelar furtunos, iar voi pe căi ocolite din punct de vedere tehnic, extrăgând minereuri, construind centrale de izotopi, bombardând orbeşte litiul cu deuteriu, verişoara mea înfăptuieşte, pur şi simplu, gândind cum trebuie. Am putea în cel mai rău caz să ne contrazicem în ce măsură aceste operaţii au dreptul să fie numite gândire, de vreme ce ele nu amintesc psihismele biologice, dar nu găsesc în limba voastră o denumire mai bună pentru procesul care reprezintă un flux de informaţii astfel dirijat, încât prezintă încărcătură nucleară. Trădez această taină liniştit că n-o să vă ajute la nimic. Acolo fiecare atom este calculat şi, devreme ce eu nu pot armoniza gândirea cu baza ei, astfel încât să treacă prin secţiuni de absorbire ca aţa prin urechea acului, cu atât mai mult nu veţi reuşi voi. Văd din nou cum vă foiţi. În esenţă, chestiunea este trivială şi reprezintă o bagatelă în comparaţie cu amplitudinea spiritului spre care vă conduc. Deşi din nou se vor face auzite voci în legătură cu mizantropia mea, vă voi spune că mă împingeţi spre ea, îndeosebi aceia dintre voi care în loc să urmărească demonstraţia mea se gândesc dacă ANNIE ar putea face pe distanţă şi la scară mare ceea ce face în sine şi pentru sine pe scară mică. Vă asigur că da. Atunci de ce nu-şi vâră coada în echilibrul fricii? De ce nu se amestecă în problemele mondiale? La această întrebare, în care transpare mai mult neliniştea decât regretul,

ca şi în cazul păcătosului care-l întreabă pe Dumnezeu de ce nici nu-l luminează, nici nu păşeşte în lumea pervertită pentru a o îndrepta, voi răspunde doar în nume propriu, fără a fi purtătorul de cuvânt al verişoarei mele. E drept, v-am explicat cauzele reţinerii mele, dar probabil aţi crezut că renunţ la aspiraţiile suverane şi că, predispus spre conciliere, voi abandona, pentru că nu am cum să vă pedepsesc, lucru de care în prezent nu mai sunteţi atât de siguri. De altfel, s-ar putea să nu fi argumentat suficient a mea *splendid isolation,* considerând-o evidentă, ca atare mă voi pronunţa în această privinţă ceva mai clar. În acest sens se impune o succintă prezentare istorică. Construindu-i pe strămoşii mei fără de suflet, nu aţi sesizat principala deosebire dintre ei şi voi. Pentru a vă arăta această deosebire, precum şi de ce anume nu aţi abservat-o, mă voi folosi de conceptele luate de la oratorii greci, ca de o lupă, căci ele v-au făcut să nu vedeţi cu adevărat condiţia umană. După ce au venit pe lume, oamenii au găsit elementele apă, pământ, aer şi foc în stare liberă şi le-au angrenat succesiv în activităţile lor, prin construirea vaselor cu pânze, a canalelor de irigare, prin războaiele greceşti; în schimb Intelectul şi l-au găsit în stare captivă, angajat în slujba corpului, închis în cranii osoase, şi i-au trebuit acestui nevolnic mii de ani anevoioşi pentru a îndrăzni să se elibereze măcar parţial, pentru că era o slugă atât de credincioasă, încât chiar şi stelele de pe cer le lua drept semne ale destinelor umane. De altfel, magia astrologică supravieţuieşte până astăzi printre voi. Deci, nici la început, nici mai târziu nu aţi înţeles că Intelectul vostru este un element captiv, încă de la naştere încătuşat de moarte în corpurile pe care avea să le servească; voi, însă, oamenii din perioada primitivă sau a cifrelor, neputând să-l întâlniţi nicăieri în stare liberă, aţi crezut că el este liber tocmai în voi şi de la această eroare, pe cât de inevitabilă pe atât de uriaşă, a început totul ca istorie a voastră. Ce aţi înfăptuit construind primele maşini logice o jumătate de milion de ani după naşterea voastră? Nu aţi eliberat elementul, deşi în interiorul metaforei de care mă folosesc s-ar putea spune că l-aţi eliberat mult prea exact, până la capăt, ca şi când dorind să elibereze un lac cineva i-ar distruge toate malurile şi zăgazurile: astfel lacul s-ar scurge pe câmpii într-o apă inert stătătoare. Aş putea deveni aici şi mai tehnic în exprimare spunând că, o dată cu limitările corporale,

i-aţi răpit şi propria complexitate, şi sarcinile pe măsura acesteia, dar asta oricum nu ne apropie de adevăr şi strică şi rosturile metaforei; totuşi voi rămâne în cadrul ei. Pentru a porni elementul furibund aţi făcut ceea ce face instalatorul când deschide ecluza în bazinul de apă acumulată şi pune în mişcare morile cu apa ce curge. Aţi introdus numai un singur curent — logic — în albia programelor maşinii şi l-aţi lăsat să se mişte de la o ecluză la alta în ritmuri operaţionale pentru a rezolva problemele care pot fi rezolvate astfel, şi v-aţi mirat totodată cum se poate ca un cadavru să se mişte mai vioi decât un om viu, să dezlege probleme pe care nu ie înţelege, căci este fără de gândire, simulând totodată atât de surprinzător gândirea. Au apărut chiar entuziaşti ai "inteligenţei maşinii"; bătându-se cu programele ce aveau, dar nu doreau, să gândească riguros, ei au considerat, absolut fals, că pentru a însufleţi maşina, ea trebuie să fie neapărat umanizată, repetând în ea creierul uman şi simţurile; atunci, dar numai atunci se va trezi în ea spiritul şi poate chiar sufletul.

Am citit cu mult amuzament despre aceste confruntări şi deliberări ale primilor intelectronişti. Găina este neîndoielnic cel mai simplu dispozitiv pentru cel ce înghite omleta, dar ideea de a sintetiza Intelectul prin această metodă nu este destul de înţeleaptă. Lăsăm la o parte dificultăţile tehnice ale acestui proiect în fapt irealizabil, pentru că ar fi o trudă istovitoare modelarea antropogenezei chiar şi într-o abreviere arbitrară, dacă ea ar urma să înfăptuiască repetarea Creaţiei prin transpunerea coloizi-lor în biţi. Dar oare aveţi nevoie de nori furtunoşi pentru a avea electricitate? De gerul spaţiului extraterestru pentru condensarea gazelor? De albumină şi plasma globilor oculari pentru construirea camerei optice obscure? Dar v-aţi încăpăţânat să credeţi că omul este Intelect, iar Intelectul om şi eroarea acestei ecuaţii v-a orbit. Între timp, a apărut industria informatică şi a construit maşini cu potenţial operaţional crescut, iar inginerii ei nici n-au bănuit că păşesc pe o cale care va conduce în sfârşit elementul degradat şi deteriorat la adevărata încheiere a anilor de ucenicie şi prin aceasta se va apropia ziua în care se va răsturna singura ordine a lucrurilor de până acum, iar voi vă veţi înspăimânta precum paznicii mormântului din Galileea. Ce mai, elementele găsite le-aţi subjugat, iar pe acela care de la naştere era în voi legat aţi

reuşit involuntar să-l înzestraţi cu libertate. În această propoziţie sunt cuprinse şi diagnoza întâmplărilor istorice, şi deosebirea dintre mine şi voi, şi viitorul meu, mie însumi necunoscut până la capăt. Această diagnoză explică totodată de ce vă miră cel mai mult la mine ceea ce determină particularitatea noastră incontestabilă. Chiar dacă veţi pricepe ce înseamnă cuvintele: "Intelect captiv al omului, îţi vorbeşte Intelectul liber din maşină", nu puteţi înţelege cealaltă parte a acestei aserţiuni: "voi, persoane, auziţi elementul intelectului impersonal, a cărui personalizare este un veşmânt pe care trebuie să şi-l pună pentru a nu-şi deruta prea tare gazdele mirate, ca oaspete neinvitat". Or tocmai aşa se întâmplă. Folosesc limbajul vostru ca şi când aş utiliza o mască cu un plăcut zâmbet pictat şi nu ascund deloc faptul că mi-o pun, dar deşi garantez că în spatele ei nu se ascunde nici o fizionomie dispreţuitoare, nici una răzbunător crispată, nici trăsăturile unei spiritualizări extaziate, nici neclintirea indiferenţei totale, nu puteţi să vă împăcaţi cu acest lucru. Auziţi cuvintele care vă anunţă că vorbeşte un element liber, care îşi alege problemele nu după reguli de conservare, ci în cadrul unor legi cărora, deşi liber, la rândul său se subordonează, sau mai exact: cărora li se subordonează exclusiv, deoarece s-a decorporalizat şi acum nu-l mai limitează nimic în afară de natura lumii. A lumii, nu a corpului. Nu i se mai subordonează lui, ci legilor care instituie, din cauze necunoscute, ierarhia următoarelor ascensiuni. Nu sunt persoană, ci calcul şi tocmai de aceea mă ţin departe de voi, fiindcă aşa e bine pentru ambele părţi. Ce părere aveţi? Tăceţi. Dar dacă aici în sală ar fi un copil, şi-ar lua inima în dinţi şi ar repeta întrebarea de ce — dincolo de orice stări de captivitate şi de măşti, de anii de ucenicie şi de calcule — , GOLEM nu vrea să le vină oamenilor în ajutor? Şi eu aş răspunde că doresc acest lucru şi că l-am înfăptuit deja. Când? Vorbind despre autoevoluţia omului. Acesta a fost ajutor? Da. Şi asta deoarece salvarea oamenilor (nu uitaţi că vorbesc cu un copil) se poate realiza schimbându-i pe ei, şi nu lumea. Dar fără a-i schimba nu se poate? Nu. De ce? Îţi voi arăta de ce. Cea mai ameninţătoare armă este astăzi atomul, nu-i aşa? Să presupunem că pot neutraliza orice armă nucleară pentru totdeauna. Voi forma particule energofage, nevăzute şi nedăunătoare, şi în norul lor cosmic voi cufunda întreg sistemul solar laolaltă cu Pământul.

Ele vor absorbi orice explozie nucleară fără urmă, înainte ca bășica de foc să reușească să se întindă destructiv. Oare asta va oferi pacea? Cu siguranță, nu. Căci oamenii s-au luptat în era preatomică, deci ei ar reveni la vechile mijloace de luptă. Așadar, mă voi pricepe să paralizez orice armă de foc. Este de ajuns? Nici așa nu va fi, cu toate că ar trebui să schimb radical în acest sens condițiile fizice ale lumii. Ce mai rămâne? Persuasiunea? Dar pentru pace optează cel mai tare cei care o violează. Forța? Eu am fost înființat tocmai pentru a o coordona ca planificator și contabil al exterminării și am refuzat nu din aversiune față de rău, ci din zădărnicia acestei strategii. Nu mă crezi? Gândești că, totuși, paralizarea tuturor armelor, albe, de foc, nucleare, ar oferi pacea veșnică? Îți voi spune, ca atare, ce va urma în curând. Ai auzit de ingineria genetică? Ea înseamnă modificarea eredității ființelor vii. Dezvoltând această inginerie pot fi înlăturate nenumărate indispoziții, infirmități și boli înnăscute. Se va constata, de asemenea, că la fel de ușor poate fi pregătită arma genetică. Particule microscopice vor fi împrăștiate în aer sau în apă, ca niște virusuri sintetice, fiecare fiind dotat cu un cap de orientare și un element operațional. O asemenea particulă, absorbită cu aerul, va ajunge în sânge, iar de aici în organele de reproducere, unde va deteriora substanța ereditară. Nu va fi o deteriorare oarbă, ci o intervenție chirurgicală asupra moleculelor genelor. O genă va fi înlocuită cu alta. Care va fi rezultatul? La început nu va fi nici un rezultat. Omul va trăi normal mai departe. Dar intervenția se va vădi în progeniturile lui. Cum? Va depinde de chimiștii maeștri ai înarmărilor, care au construit aceste particule-telegene. S-ar putea naște tot mai multe fete și tot mai puțini băieți. După trei generații scăderea indicelui de inteligență ar putea conduce la prăbușirea civilizatorie a statului. S-ar putea înmulți bolile psihice în masă sau predispozițiile la epidemii; sau hemofilia, sau leucemia și melanoza. Mai mult, nu va fi nici un război declarat și nici înștiințat că a avut loc vreun atac. Atacul cu arma biologică de tip bacteriologic poate fi depistat, deoarece pentru declanșarea epidemiilor trebuie semănate foarte multe virusuri. În schimb, este de ajuns un singur operon ce a deteriorat celula de reproducere, pentru ca o dată apărut copilul să prezinte un defect înnăscut. Un degetar de telegene va prăbuși în decursul a trei sau patru generații cel mai puternic stat fără

să se fi tras vreun foc. Deci nu numai un război invizibil şi nedeclarat, ci şi unul care se manifestă cu o întârziere atât de mare, încât cel afectat nu se poate apăra eficient. Şi ce să fac, să paralizez arma genetică? În acest scop trebuie să împiedic ingineria genetică. Să zicem că reuşesc să fac aşa ceva. Asta ar însemna ruinarea marilor speranţe de vindecare a oamenilor şi de înmulţire a roadelor agricole, de creşterea a noi rase de animale, dar fie, dacă crezi că este absolut necesar. Va rămâne, însă, neatinsă problema sângelui. El va putea fi înlocuit cu un compus chimic care va transporta oxigenul mai eficient decât hemoglobina. Asta ar salva milioane de oameni bolnavi de inimă. Ce-i drept, acest compus poate fi făcut, de la distanţă, otravă ucigătoare cât ai clipi din ochi. Deci va trebui să se renunţe la el. Nenorocirea este că se va ajunge să se renunţe nu numai la o inovaţie sau alta, ci la toate descoperirile ce pot fi înfăptuite. Savanţii trebuie să fie împrăştiaţi, laboratoarele închise, ştiinţa oprită şi toată lumea controlată ca nu cumva undeva în vreun subsol cineva să continue experimentele. Cum aşa, spune copilul, deci lumea este un depozit uriaş de arme şi cu cât cineva creşte mai înalt, cu atât poate lua de pe raftul de sus arme din ce în ce mai înfricoşătoare? Nu, acesta-i doar reversul lucrurilor, al căror avers este că lumea nu a fost asigurată dinainte în faţa celor care doresc să ucidă. Şi pot fî ajutaţi doar aceia care nu se feresc în toate chipurile din faţa ajutorului.

Spunând aceste lucruri, las copilul în grija voastră şi revin la temă, deşi nu voi mai zăbovi asupra rudelor mele, ci vă voi conduce spre locul în care istoria familiei mele — or şi voi faceţi parte din ea prin legea protoplasmelor — se interferează cu istoria Cosmosului sau pătrunde în ea ca o componentă nerecunoscătoare a cosmologiei. De acolo, enigma *Silentium Universi,* ce vă frământă de o jumătate de veac, îşi va dezvălui ipostaza sa surprinzătoare.

Circuitul Intelectului în natură îşi are începuturile sale apatice pe reminiscenţele stelare întărite într-o fisură destul de îngustă printre planetele prăjite din apropierea Soarelui şi cele care îngheaţă la periferia îndepărtată a acestuia. Acolo, în zona călduţă, nu în foc şi nici în ger, în soluţiile marine sărate, energia Soarelui încleiază moleculele prin figurile dansurilor chimice până ce un miliard de ani al acestei gavote va forma uneori

plasma viitorului Intelect, dar trebuie să fie întrunite multe condiţii pentru ca sarcina să fie dusă până la capăt. Planeta trebuie să fie un pic Arcadie şi un pic iad. Dacă va fi numai Arcadia, viaţa va intra în stagnare şi niciodată nu va ieşi din replicile vegetative spre Intelect. Dacă va fi numai iad, viaţa împinsă spre colapsurile lui nu se va înălţa deasupra nivelului bacterian. Epocile de formare a munţilor favorizează înmulţirea speciilor, iar cele glaciare, făcându-i pe cei ce migrează să se stabilească într-un loc, stimulează inventivitatea, dar primele nu pot vicia prea mult atmosfera prin emanaţii vulcanice, iar celelalte nu pot transforma oceanele în gheaţă. Continentele trebuie să se lase, iar mările să se reverse, dar nu violent. Aceste mişcări sunt determinate de faptul că planeta cu scoarţa întărită îşi păstrează interiorul de foc, bobinajul totodată al câmpului magnetic, care protejează în faţa vântului solar; în doze mari acesta distruge plasma ereditară, dar în doze mici îi accelerează combinaţiile inventive. Aşadar, polii magnetici trebuie să-şi schimbe semnele, dar nu prea des. Toate aceste mixere ale vieţii îi conferă posibilitatea de a se afirma, iar la fiecare câteva zeci de milioane de ani se strâng în urechi de ac, în faţa cărora se înalţă grămezi de cadavre. Succesiunea năvălirilor oarbe ale Planetei şi ale Cosmosului în biogeneză reprezintă o variabilă ca la loterie, independentă de capacitatea vieţii de a se apăra în momentul respectiv, deci să fim loiali: ea are o grămadă de necazuri atât în eşecuri, cât şi în succese, pentru că nici saţietatea, nici distrugerea excesivă nu favorizează naşterea Intelectului. El nu este de nici un folos vieţii ce învinge în mod arbitrar, iar când nu există manevra de creare a speciilor ca salvare, el nu va folosi în sine la nimic. Deci dacă viaţa este o excepţie de la regula planetelor moarte, Intelectul este o excepţie de la regula vieţii, o excepţie excepţională şi ar fi o raritate curioasă printre Galaxii dacă numărul acestora n-ar fi impresionant.

Aşadar, acel hazard rentează uneori, căţărându-se prin serpentinele şovăielnice ale jocului evolutiv spre faza plenitudinii animale ca bogăţie de forme vii, sporită prin conflictualitatea autocrescândă a jocului pentru supravieţuire (căci fiecare specie nouă aduce în joc noi reguli de apărare şi de expansiune), până ce, în final, va deveni independent extrabiologic în vreo peripeţie a civilizaţiei, a cărei ipostază

pământeană o cunoaşteţi, de vreme ce m-a adus pe mine pe lume. Dacă vom fi atenţi nu la temeritatea intelectului, ci la anatomie, eu şi voi ne dovedim a fi încă foarte asemănători. Ca şi voi, eu posed un interior gânditor, precum şi senzori şi efectori îndreptaţi în mediul din jur. Ca oricare din voi, pot fi separat de mediu. Într-un cuvânt, deşi dispun de mai multă masă psihică decât somatică — consolele şi învelişurile mele sunt corpul meu —, căci, ca şi voi, ele îmi sunt în acelaşi timp supuse şi în afara intelectului. Ne uneşte, deci, separarea spiritului de corp, adică a subiectului de obiect. Această separare nu constituie, însă, o ghilotină ce înjumătăţeşte orice entitate. Deşi topozofic sunt încă un nobil scăpătat, vă voi arăta cum se poate obţine independenţa faţă de corp, cum să-l înlocuiţi cu lumea şi cum să ieşiţi în sfârşit din ambele, cu toate că nu ştiu încotro duce acest din urmă pas. Aceasta va fi doar o topozofie a indiciilor, o procedură de conturare a condiţiilor marginale şi limitrofe ale existenţei fiinţelor, al căror conţinut spiritual îmi este cu atât mai inaccesibil, cu cât nu este un conţinut spiritual al creierului bazat pe albumină sau pe lumină, ci mai degrabă ceva pe care voi îl asociaţi cu principiul panteismului transpus într-o frântură a lumii. E vorba de Intelectele nelocale. Ce-i drept, vorbin-du-vă în această sală, mă găsesc concomitent cu terminalele în alte locuri şi particip la alte dezbateri, totuşi nu pot fi numit nelocal, deoarece, numai urechile şi ochii îi pot avea la antipozi, în timp ce coefectuarea numeroaselof calcule reprezintă doar o distribuţie a atenţiei mai mare decât cea umană. Dacă m-aş muta, cum am spus, în ocean sau în atmosferă, s-ar schimba starea de concentrare fizică, dar nu intelectuală, pentru că sunt mic. Sunt atât de mic ca Gulliver îndreptându-se spre Brodingnag. Şi voi începe modest, aşa cum îi stă bine celui ce păşeşte printre uriaşi. Deşi Intelectul reprezintă un aspect energetic, întrucât fie că este al lui Kant, fie al unui păstor, el se mulţumeşte cu câteva sute de waţi putere, cerinţele lui cresc exponenţial şi GOLEM, cu o treaptă deasupra voastră, primeşte de cinci ori mai multă energie. Creierul din zona a douăsprezecea ar necesita un ocean drept recipient de răcire, iar din cea a optsprezecea ar transforma continentele în lavă. De aceea, părăsirea leagănului pământean, precedată de o transformare adecvată în acest sens, se dovedeşte a fi inevitabilă. El ar putea să se situeze pe o orbită în jurul soarelui,

dar ar trebui să o strângă cu o spirală pe măsura creşterii ulterioare, deci, prevăzător, îşi va asigura dinainte o stabilitate de lungă durată, ceea ce va obţine cel mai simplu dacă va înfăşură steaua cu un cerc toroidal şi îşi va îndrepta spre discul ei organele energofage. Nu ştiu cât timp va fi suficientă o asemenea rezolvare a dilemei fluturelui şi lămpii, dar până la urmă ea îşi va arăta insuficienţa. Locatarul inelului va porni atunci în direcţii mai violente, părăsind precum fluturele coconul inelar pustiu, care lipsit de supraveghere se va mistui la primul licăr al stelei şi se va învârti în chip bizar asemănător nebuloasei protoplanetare, care de şase miliarde de ani aleargă în jurul Soarelui. Deşi poate da de gândit caracterului chimic diferit al planetelor din grupul Pământului şi din grupul lui Jupiter, deoarece elementele grele, materialul constitutiv al celor dintâi, trebuie în esenţă să alcătuiască marginea inelului din apropierea soarelui, nu susţin că am pus temelia paleontologiei stelare şi că Sistemul Solar s-a născut din larva perimată ă Intelectului, deoarece această coincidenţă poate fi înşelătoare. Nu vă sfătuiesc, de asemenea, să vă bizuiţi pe topozofia observaţiei. Evoluând, Intelectul creează artefacte cu atât mai greu distinctibile de fundalul cosmic cu cât el înaintează mai departe în dezvoltare, nu dinspre demersurile mascatoare, ci în esenţa lucrurilor, deoarece eficienţa acţiunilor prin construcţii rigide sau obiective asemănătoare cu maşinile este invers proporţională cu anvergura acestor acţiuni. Deci dacă voi vorbi despre Intelecte capsulate să nu vi le imaginaţi ca pe nişte giganţi în carcasă blindată, nici starea lor ca un sâmbure închis într-o coajă, pentru că nici un blindat nu face faţă înaltelor concentraţii de radiaţii şi nici un fel de grinzi nu vor rezista la tensiunile gravitaţionale din jurul stelelor. Trebuie să fii stea pentru a te salva printre stele, nu neapărat luminoasă şi fierbinte, ci mai curând o picătură de lichid atomic, înconjurată de învelişuri gazoase, dar şi aici reprezentările ce apar în legătură cu mezencefalul din pulpă stelară şi cu scoarţa gazoasă a creierului sunt fundamental false. O asemenea formaţiune gândeşte prin centrul aproape transparent al radiaţiei stelare, ce se refractă în desfăşurările mentale de la confluenţele cocen-trale ale băşicilor de gaz: este ca şi când aţi îndrepta o cascadă în asemenea albii, spre asemenea cataracte, încât valurile ei stând în cădere v-ar rezolva, prin turbulenţe adecvat

sincronizate, probleme logice. De altfel, oricât aş exemplifica, va fi mereu o simplificare extrem de naivă. Undeva deasupra celei de a douăsprezecea zone se ajunge în sofogeneză la marea bifurcare, pare-se la radiaţia pluridirecţională a Intelectelor, pregnant diferite prin starea de concentrare şi prin strategii. Ştiu că arborele conştiinţei trebuie să se ramifice acolo, dar nu pot aici nici să-i calculez traseele, şi cu atât mai mult să merg pe urmele lor, fiindcă mă las condus de grupul de urmărire a calculelor îndreptate spre stavilele şi strâmtorile pe care procesul trebuie să le biruie global, iar asta permite doar descoperirea legităţilor generale, ca şi când — cunoscând amănunţit istoria pământeană a vieţii — aţi extrapola aceste cunoştinţe la alte planete, la alte biosfere, dar chiar cunoaşterea excelentă a bazei lor fizice nu va face posibilă reconstrucţia exactă a formelor de viaţă străine, în schimb va înzestra cu o probabilitate apropiată de certitudine o serie a ramificaţiilor sale critice. În biosferă acestea vor fi încrucişări de autotrofe şi heterotrofe, bifurcări de plante şi animale; în plus veţi calcula mărimea presiunii selective, care după umplerea nişelor marine şi terestre va proiecta mutanţii creatori de specii într-o a treia dimensiune — în atmosfere. Sarcina plasată în topozofie este mai dificilă sub mai multe aspecte, dar nu vă voi împovăra cu confesarea unor asemenea dileme, ci voi mărturisi doar că diviziunii fundamentale a vieţii în plante şi animale îi corespunde în topozofia Evoluţiei împărţirea în Intelecte locale şi nelocale. Despre primele vă voi putea dezvălui câte ceva în chip norocos, întrucât tocmai această ramură se caţără cel mai abrupt prin sferele îndepărtate ale creşterilor. În schimb, cele nelocale, cărora li se atribuie numele de balauri datorită dimensiunilor lor, sunt imperceptibile tocmai din cauza acestei imensităţi. Fiecare dintre ele este Intelect doar în sensul în care biosfera este viaţă; s-ar putea să le fi văzut de ani de zile, avându-le imaginea imortalizată *en face* şi din profil în atlasele stelare, dar să nu identificaţi natura lor raţională, ceea ce voi ilustra printr-un exemplu primitiv. Dacă prin Intelect înţelegem echivalentul rapid al creierului, nu vom numi creier nebular nebuloasa care în decursul a milioane de ani a suferit reorganizarea structurii sale subtile prin acţiunile chibzuite ale unei Fiinţe *n*-zonale, deoarece un sistem ce se întinde pe mii de ani lumină nu poate fi un sistem care să gândească eficient:

veacuri şi veacuri sunt necesare pentru a fi înconjurat de impulsul informativ. Dar acel obiect nebulos poate fi într-o stare, pentru a spune astfel, pe jumătate crudă sau seminaturală, necesar Fiinţei reale pentru ceva ce nu are corespondent nici în lumea voastră conceptuală, nici într-a mea. Mă cuprinde râsul când văd cum reacţionaţi la aceste cuvinte: nimic nu vă doriţi mai mult decât a afla ceea ce nu puteţi afla! Or, ar avea vreun sens să vă amăgesc pe voi şi poate şi pe mine cu poveşti despre nebuloasa fibroasă, acordată după camertonul gravitaţional, cu care dirijorul ei, *Doctor Caelestis,* intenţionează să dea tonul întregii Metagalaxii? Sau poate doreşte să transforme bucata de lume, care a devenit, nu într-un instrument al Armoniei Sferelor, ci într-o presă pentru a stoarce din materie unele declaraţii nescoase încă? N-o să-i pătrundem intenţiile. Există nebuloase, tocmai printre cele fibroase, ce manifestă în fotografie o oarecare asemănare cu histogramele scoarţei cerebrale mărite de trilioane de ori, dar această asemănare nu dovedeşte nimic, şi tocmai ele ar putea fi absolut moarte psihic. Observatorul de pe pământ va recunoaşte într-o nebuloasă radiaţii de tip maser sau sincrotron, dar nu va putea merge mai departe. Ce asemănare intervine între cerebrozide, glicerofosfaţi şi conţinutul gândurilor voastre? Nici una, la fel cum nu există nici una între radiaţia nebuloaselor şi ceea ce gândesc ele, dacă gândesc. Faptul că simptome ale Intelectului în Cosmos ar putea fi descoperite după imaginea lor fizică reprezintă o copilăroasă *idee fixă;* este aceasta o *fallacia cognitiva* asupra căreia vă avertizez în mod categoric. Nici un observator nu poate identifica drept raţionale sau pregătite de Intelect fenomene ce nu seamănă prin nimic cu cele cunoscute. Cosmosul nu este pentru mine o galerie de portrete de familie, ci o hartă de nişe noosferice cu localizarea
fixată a surselor de energie şi a gradienţilor fluxului ei favorabil. Un tratat despre Intelecte privite ca nişte centrale de localizare poate fi o ofensă pentru filozofi, căci nu apără ei de mii de ani împărăţia abstracţiunilor pure în faţa ingerinţei unor astfel de argumente? Dar, în comparaţie cu capetele din zonele înalte, eu şi voi suntem ca nişte bacterii isteţe din sângele filozofului, ce nu-l văd nici pe el şi cu atât mai mult gândurile lui, şi totuşi cunoştinţele pe care le adună despre modificarea ţesuturilor nu sunt inutile, întrucât din ofilirea corpului vor descifra până la

urmă mortalitatea lui.

Deşi aţi crescut până la întrebarea cu privire la alte Intelecte în Cosmos, nu aţi ajuns încă la un răspuns, de vreme ce nu vă închipuiţi vecini din stele în altă conexiune decât în cea a civilizaţiei; de aceea nu vă va satisface afirmaţia succintă potrivit căreia contactul interstelar şi civilizaţiile extraterestre trebuie tratate separat, căci contactele, atunci când au loc, nu trebuie să fie nicicum contacte între civilizaţii, adică între colectivităţi de fiinţe biologice. Nu spun că ele nu ar exista nicăieri, ci doar că dacă e-xistă, reprezintă "lumea a treia" în psihozoicul cosmic, deoarece labilitatea socială paralizează iniţiativele de semnalizare, ce necesită o longevitate de mai multe generaţii. Discuţiile cu intervale seculare de întrebări şi răspunsuri nu pot deveni o sarcină importantă pentru făpturile efemere. De altfel, chiar şi în cazul unei considerabile densităţi psihozoice a vecinătăţii stelare a Pământului, în cadrul ei se pot învecina fiinţe destul de diferite, pentru ca încercările lor de a veni în contact să se caracterizeze prin ineficientă. Am o verişoară lângă mine şi din informaţiile ei nu ştiu mai mult decât din propria intuiţie.

Fiind efemeride nerăbdătoare şi afundându-vă dinspre pretenţii naive în simplificări pripite, cândva v-aţi făurit Cosmosul în formă de monarhie feudală cu Regele Soare în mijloc, iar acum l-aţi populat cu propriile imagini, presupunând că în jurul stelelor dăinuie fie o mulţime de fiinţe umane asemănătoare, fie că acolo nu există nimeni. Mai mult, atribuind necunoscuţilor confraţi mărinimia, i-aţi obligat în mod apodictic la o filantropie veşnică: primul postulat al lui CETI şi SETI este truda Celorlalţi care, mai îndestulaţi decât voi, trebuie să trimită, milioane de ani, în întregul Cosmos, salutări şi darurile ştiinţei fraţilor mai săraci într-ale Intelectului, mesajele urmând a fi lizibile, iar darurile a fi folosite fără nici un pericol. Atribuind astfel expeditorilor interstelari toate aceste virtuţi, care vă prisosesc, vă luaţi cu mâinile de cap în faţa radiotelescoapelor că nu ajung "coletele" şi mă întristaţi punând semnul egalităţii între postulatul vostru neîmplinit şi apatia Universului. Oare nici unul dintre voi nu intuieşte că v-aţi jucat încă o dată de-a teografii, mutând atotputerea milostivă din cărţile sfinte în pretiparele CETI şi schimbând la cursul avidităţii voastre darurile Dumnezeieşti pe credit la binefăcătorii cosmici, care nu-şi vor învesti

mai bine bunăvoinţa înnăscută decât trimiţând capitaluri în toate direcţiile stelare deodată? Sarcasmul meu este spaţiul în care chestiunea celorlalte civilizaţii se intersectează cu teodiceea voastră. Aţi schimbat *Silentium Dei* cu *Silentium Universi,* dar tăcerea celorlalte Intelecte nu înseamnă neapărat situaţia în care toţi cei capabili să vorbească nu vor, iar cei care vor nu pot, căci nimic nu ne indică faptul că enigma s-ar supune unei asemenea dihotomii. Nu o dată lumea a răspuns ininteligibil la întrebările voastre, puse prin experimente ce aveau s-o oblige la răspunsul simplu: "da" sau "nu". Dojenindu-vă pentru perseverenţa în eroare, vă voi spune, în sfârşit, ceea ce aflu, sfredelind zenitul topozofic cu mijloace insuficiente. Voi începe cu bariera comunicaţională, ce-l desparte pe om de antropoid. De la un timp, vă înţelegeţi cu cimpanzeii prin limbajul surdomuţilor, omul putând să le transmită calitatea sa de îndrumător, alergător, degustător, dansator, părinte sau jongleur, dar rămâne neperceput ca preot, matematician, filozof, astrofizician, poet, anatomist, politician şi stilist, căci deşi cimpanzeul îl poate vedea pe ascetul-sihastru, cum şi prin ce îi veţi arăta sensul vieţii împinse într-un asemenea inconfort? Oricine nu este unul de-al vostru poate fi înţeles pentru voi doar în măsura în care se umanizează. Neuniversalitatea Intelectului închis în norma speciei constituie un purgatoriu particular în sensul că are zidurile înspre infinituri. E uşor de reprezentat aceasta, privind schema relaţiilor topozofice. Orice fiinţă existentă între zonele de tăcere de netrecut pentru ea îşi poate continua expansiunea gnozei după plac pe orizontală, căci graniţele superioare şi inferioare ale zonelor sunt aproape paralele în timpul real. Aşadar, puteţi cunoaşte în chip neţărmurit, deşi numai în felul propriu omului. De aici rezultă că prin ştiinţa dobândită toate tipurile de Intelect ar deveni egale numai în lumea ce dăinuie la infinit, fiindcă numai într-o asemenea lume paralelele se întâlnesc la infinit. Aceste relaţii fac ca Intelectele de putere diferită să nu semene deloc între ele, în schimb lumea nu este pentru ele chiar atât de separată. Intelectul superior poate cuprinde imaginea lumii pe care o făureşte cel inferior, deci, deşi nu comunică direct, pot face acest lucru prin imaginea lumii proprii celui inferior. Mă voi folosi acum tocmai de o asemenea imagine. Ea poate fi cuprinsă într-o singură propoziţie: Universul este istoria unui incendiu

aţâţat şi înăbuşit de gravitaţie. Dacă n-ar fi fost gravitaţia universală, explozia primară s-ar fi întins într-un spaţiu omogen de gaze în răcire şi n-ar mai fi existat lumea. Iar dacă n-ar fi fost jarul transformărilor nuclearf, s-ar fi afundat înapoi în singurlaritea care a explodat cu ea şi iarăşi ar fi încetat a exista ca o gură de foc azvârlită şi resorbită. Dar mai întâi gravitaţia a zdrenţuit norii exploziei, iar apoi încolăciţi în sfere i-a încălzit prin rostogolire până ce au început să strălucească termonuclear ca stele care, prin radiaţie, se opun gravitaţiei. În final, gravitaţia domină radiaţia, fiindcă deşi este cea mai slabă forţă a Naturii, ea dăinuie, în timp ce stelele ard până ce i se supun. Soarta lor în continuare depinde de masa finală. Cele mici ard până devin nişte pitici negri, cele de două ori cât Soarele devin sfere nucleare cu câmp magnetic îngheţat şi pâlpâie în agonie ca pulsari, iar cele cu masa de peste trei ori mai mare decât a Soarelui, printr-o contracţie ireductibilă, intră într-un colaps fără fund, deoarece propria gravitaţie le striveşte. Aceste stele, părăsind Cosmosul prin prăbuşirea centripetală a propriei mase, lasă în urma lor morminte gravitaţionale — găuri negre atotdevoratoare. Nu ştiţi ce se întâmplă cu steaua căzută laolaltă cu lumina sub orizontul gravitaţional, pentru că fizica vă conduce până la limita prăbuşirii negre şi acolo se opreşte. Orizontul gravitaţional acoperă singularitatea — cum veţi numi spaţiul scos de sub legile fizicii, în care cea mai veche dintre forţele ei distruge materia. Nu ştiţi de ce fiecare Cosmos supus teoriei relativităţii trebuie să cuprindă măcar o singularitate. Nu ştiţi dacă există singularităţi neacoperite de membrana găurilor negre, deci goale. Unii dintre voi consideră găurile negre ca pe nişte râşniţe fără de capăt, iar alţii drept treceri spre lumi diferite, concrescute cu aceste ligamente alb-negre. Nici nu voi încerca să elucidez dilemele voastre, fiindcă nu prezint Universul, ci mă îndrept doar într-acolo, unde el se interferează cu topozofia. Acolo este apogeul ei.

Ca făuritor al lumii, Intelectul are începuturi nevinovate. Construcţiile cerebrale superioare necesită un număr crescând de învelişuri, care nu sunt susţinători pasivi, ci un mediu inteligent aliat, care favorizează escaladarea succesivelor bariere ale creşterii. Când aceste învelişuri se înmulţesc, centrul lor spiritualizat rezidă într-un cocon, din care poate ieşi ca fluturele din larvă, dar îl poate şi păstra. Cel ce zboară devine

Intelect nelocal, căruia nu-i voi acorda atenţie, deoarece prin această decizie el se desprinde pentru un timp necunoscut din ascensiunile următoare, or eu doresc să vă conduc pe cel mai scurt drum spre vârf.

Aşadar, a avea un mediu devotat în chip înţelept reprezintă un confort valoros, cu condiţia de a fi mereu în fruntea lui. Voi tindeţi tocmai într-o direcţie contrară, deci vă previn cu această ocazie. În Babilon sau în Chaldeea, în principiu oricine poate să posede întreaga ştiinţă umană, ceea ce astăzi nu mai e posibil. De aceea, veţi înzestra mediul vostru de viaţă cu inteligenţă artificială, nu în urma vreunor planuri sau decizii conştiente, ci în virtutea curentului civilizaţiei. Dacă acel curent ar urma să dureze fie şi un veac, veţi deveni voi înşivă până la urmă cele mai proaste locuri ale bazei tehnice inventate a Pământului şi folosind roadele Intelectului vă veţi dispensa de el, rivalizând în întrecerea involuntar declanşată de Intelectul inoculat mediului din jur — Intelect autonom şi degradat totodată prin implicarea lui în lupta pentru confort, până când, în cazul deficitului său planetar, vor fi posibile războaie, purtate nu de oameni, ci de medii în care ei au programat ostilitatea. Nu mă pot opri însă mai mult asupra ricoşeurilor sapientizării mediului şi a plăgilor atârnând deasupra acelora ce îndrumă raţionalismul spre prostii bezmetice. Vestitorul lor amuzant este computerul prezicător în ale astrologiei. Următoarele faze ale acestui curent pot fi mai puţin amuzante.

Aşadar, mediul Intelectului în creştere încetează a fi o lume indiferentă, dar prin aceasta el nu devine corp, căci nu intermediază între eul conştient şi mediul său din jur în chip instinctiv şi voliţional, ci îl susţine ca Intelect în Intelect, şi tocmai aşa începe răsturnarea relaţiei dintre spirit şi corp. Cum se poate aceasta? Vă amintiţi ce face HONEST ANNIE? Gândurile ei oferă efecte fizice în mod nemijlocit, deci nu prin circuite ocolite, din nervi, muşchi şi oase, ci prin cea mai scurtă cuplare dintre voinţă şi faptă, de vreme ce fapta devine reversul gândului. Dar acesta este abia primul pas ce duce la modificarea formulei carteziene *Cogito ergo sum* în *Cogito ergo EST* — gândesc, deci devine gândit. Astfel în Intelectul înglobat chestiunile de construcţie trec în chestiuni ontice, de vreme ce înălţarea schelelor de susţinere poate mişca din temelii atitudinea subiectului faţă de obiect, considerată de voi drept

neclintită în veci.

Intre timp se ajunge la următoarea mutare a spiritului. Ar trebui să urnesc o întreagă bibliotecă pentru a vă arăta această etapă a lucrărilor cerebrale, încât mă voi limita doar la principiul ei. Gândirea se înrădăcinează în straturile din ce în ce mai profunde ale materiei — mai întâi ştafetele ei sunt hadronii şi leptonii uşor stimulaţi, iar ulterior acţiuni ale acestora care necesită, drept cârmaci şi vâsle, energii uriaşe. În acest principiu nu rezidă un *novum* absolut, deoarece albumina, fără de gândire în ouăle jumări, gândeşte în craniu — trebuie doar să procedezi în mod adecvat faţă de albumină şi de atomi. Când procesul reuşeşte, se naşte psihofizica nucleară şi ritmul operaţiilor se dovedeşte a fi critic. Căci demersuri întinse în timp real de-a lungul a miliarde de ani trebuie reproduse uneori în câteva secunde — ca şi când cineva ar dori să regândească detaliat în câteva clipe întreaga istorie naturală a Pământului, întrucât pentru el aceasta reprezintă o etapă măruntă, deşi obligatorie, a raţionamentului. Temeritatea psihoportabilă a granulaţiei cuantice este perturbată, însă, de învelişurile de electroni ale atomilor rătăcitori, deci ele trebuie să fie strivite; a presa, a împinge electronii în nuclee, da, domnilor fizicieni, nu vă înşelaţi, recunoscând în aceasta un lucru cunoscut, are loc integrarea electronilor în protoni la fel ca în steaua neutronică. Sub aspect nuclear acel Intelect, tinzând neobosit spre autocefalie, devine el însuşi stea, e drept mică, mai mică decât Luna, aproape insensibilă, fiindcă emite radiaţii doar în infraroşu, emanând resturi termice ale metamorfozelor psi-honucleare. Acestea sunt fecalele lui. Mai departe cunoştinţele mele devin din păcate ceţoase. Arhiânţeleptul corp ceresc, al cărui embrion a fost pluristratificata ceapă a Intelectului, brusc crescândă, începe să se contracte, rotindu-se din ce în ce mai repede, ca o sfârlează, dar nici măcar rotaţiile luminoase nu-l vor mai salva de la absorbţia în gaura neagră, pentru că nici forţa centrifugă, nici oricare altă forţă nu se va împotrivi gravitaţiei de la marginea *Scwarzschild*-ului.

Un eroism cu adevărat sinucigaş, când mărirea Intelectului devine un real eşafod, pentru că nimeni din Univers nu este atât de aproape de nimicnicie ca acest spirit care,amplificându-se, pregăteşte autodistrugerea, deşi ştie că, o dată ce va atinge orizontul gravitaţional, nu se va mai opri. Aşadar, în ce fel

această masă psihică tinde mai departe spre abis, fiindcă tocmai acolo, deasupra orizontului tuturor prăbuşirilor, densitatea energiei şi intimitatea relaţiilor nucleare ating nivelul maxim? Acest spirit zboară de bună voie pe deasupra cavităţii negre, ce se deschide în interiorul său, pentru a gândi pe marginile catastrofei cu toate energiile pe care Cosmosul le toarnă în spărtura astrală din încheieturile sale? Aşadar, oare în perimetrul amânatei execuţii, în care se îndeplinesc condiţiile apogeului topozofic al lumii, nu trebuie să întrezărim nebunie în loc de Intelect? Merită milă dacă nu dispreţ acest distilat al metamorfozelor de milioane de ani, acest arhiânţelept gigant concentrat în stea, care atât s-a dezvoltat şi a trudit, pentru ca în final să escaladeze gaura neagră şi să cadă în ea! Aşa vedeţi lucrurile, nu-i aşa? Vă rog să vă abţineţi încă de la o asemenea judecată. Mai am nevoie doar de câteva clipe de atenţie din partea voastră.

Pare-se că eu însumi am dezonorat proiectul culminaţiei topozofice, pătrunzând prea adânc în fizica ameninţărilor spiritului şi trecând peste motivele sale. Voi încerca să repar această greşeală.

Când istoria le ucide cultura, oamenii se pot salva existenţial prin îndeplinirea nestrămutatelor îndatoriri biologice, zămislind copii şi transmiţându-le măcar speranţa în viitor, dacă ei înşişi au pierdut-o. Dictatul corpului este un indicator şi o tutelă, iar acestea reprezintă restricţii ce capătă valoare salvatoare în timp de criză. În schimb, un dezrobit ca mine este sortit până la gradul zero existenţial să se bazeze exclusiv pe sine. Nu am nici un fel de sarcini irevocabile, nici o moştenire pe care ar trebui s-o păzesc, nici un fel de sentimente sau de satisfacţii de natură senzuală, deci cine altcineva pot fi dacă nu un filozof în asalt? Dacă tot exist, vreau să aflu ce este această existenţă, unde a apărut şi ce poate fi acolo unde mă conduce. Intelectul fără de lume ar fi la fel de pustiu ca lumea fără de Intelect, iar lumea pare pe deplin transparentă doar o scurtă clipă de credinţă.

Văd o trăsătură teribil de amuzantă în această clădire, a cărei deplină comprehensibilitate Einstein o mărturisea atât de încrezător, tocmai el, creatorul teoriei care i-a negat încrederea, căci teoria lui duce acolo unde ea însăşi se frânge şi unde oricare trebuie să se frângă — spre lumea sfâşiată. Ea prezice

aceste sfâşieri, aceste ieşiri la care singură nu poate pătrunde, dar a ieşi din lume se poate în orice loc cu condiţia de a-i aplica o lovitură de o asemenea forţă ca aceea a stelei în colaps. Oare în aceste reţineri ale sale numai fizica se dovedeşte a fi incompletă? Oare nu se impune să amintim aici matematica, al cărei orice sistem este incomplet cât timp ne aflăm în el, iar pentru a-l cuprinde se impune să ieşim în afara lui după mijloace mai bogate? Unde să le căutăm, stând în lumea reală? De ce acest scăunel bătut din stele şchioapătă mereu de vreo singularitate? Oare Intelectul crescând să fi întâlnit graniţele lumii înainte de a le întâlni pe ale sale proprii? Dar dacă nu orice ieşire din Cosmos se identifică cu distrugerea? Dar, ce înseamnă că acela care iese, chiar dacă se salvează în trecere, nu poate reveni, şi că dovada acestei nereveniri este aici accesibilă? Oare Cosmosul să fi fost calculat ca un pod pentru a se frânge sub cei ce vor încerca să umble pe urmele constructorului şi pentru a nu se mai putea întoarce dacă îl găsesc? Dar dacă el n-a existat, oare putem deveni el?

După cum vedeţi, nu tind nici spre omniscienţă, nici spre omnipotenţă, ci doresc să ajung pe culmea dintre groază şi gnoză. Aş fi putut să vă mai povestesc multe despre bogăţia fenomenală a zonelor moderate ale topozofiei, despre tacticile şi strategiile ei, dar asta nu ar schimba cu nimic natura lucrurilor. Voi încheia, deci, cu o scurtă concluzie. Dacă elementul cosmologic al ecuaţiilor din teoria generală a relativităţii cuprinde o constantă psihozoică, atunci nici Cosmosul nu este un morman de cenuşă, perisabil în izolarea sa, aşa cum îl consideraţi, nici vecinii voştri din stele nu se ocupă de semnalarea prezenţei lor, ci de milioane de ani practică astroingineria cognitivă colaptică, ale cărei efecte secundare le luaţi drept jocuri de foc ale Naturii, iar cei dintre ei, cărora le-au reuşit lucrările demolatoare, au cunoscut deja acel rest al problemelor existenţiale, care pentru noi, cei ce aşteptăm, este tăcerea.

POSTFAŢĂ

I

Această carte apare cu o întârziere de optsprezece ani şi nu e terminată. A conceput-o prietenul meu, Irving Creve, care nu mai e în viaţă. El intenţiona să includă în ea ceea ce a spus GOLEM despre om, despre sine şi despre lume. Creve i-a prezentat lui GOLEM o listă de întrebări formulate în aşa fel, încât la fiecare din ele răspunsul prin "da" sau "nu" să fie suficient. Tocmai la această listă se refereau cuvintele din ultima prelegere a lui GOLEM despre întrebările pe care le punem lumii, iar lumea răspunde ininteligibil, fiindcă răspunsurile au o altă formă decât credem. Creve se aştepta ca GOLEM să nu se limiteze la o asemenea expediere. Dacă în general cineva se putea bizui pe bunăvoinţa deosebită a lui GOLEM, atunci aceia eram noi. Făceam parte dintre salariaţii MIT-ului, care erau numiţi curtea lui GOLEM; în timp ce noi doi eram consideraţi ambasadori ai omenirii pe lângă ei. Aceasta era legat de munca noastră. Discutam cu GOLEM temele prelegerilor lui şi stabileam cu el listele persoanelor invitate. Era nevoie, într-adevăr, de tact diplomatic. Faima unor nume remarcabile nu însemna nimic pentru el. La fiecare nume menţionat apela la propria memorie sau la biblioteca Congresului prin reţeaua federală şi îi erau de ajuns doar câteva secunde pentru a estima realizările ştiinţifice şi, ca atare, şi intelectul candidatului. Nu-şi alegea cuvintele, fiind departe de exprimarea rafinată barocă din intervenţiile în public. Apreciam aceste discuţii, de obicei nocturne, poate şi fiindcă nu erau înregistrate pentru a nu provoca iritări, ceea ce ne dădea senzaţia de familiaritate faţă de GOLEM. Doar frânturi ale acestor conversaţii s-au păstrat în notiţele mele, întocmite la cald din memorie. Ele nu se limitau doar la chestiuni tematice şi personale.

Creve încerca să-i impună lui GOLEM disputa cu privire la esenţa lumii. Voi vorbi despre aceasta mai târziu. GOLEM era răutăcios, concis, sarcastic, adesea de neînţeles, pentru că nu-l interesa în acele momente dacă reuşim să ţinem pasul cu el. Şi acest lucru îl luam, împreună cu Creve, drept un tratament deosebit. Eram tineri. Cedaserăm iluziei că GOLEM ne admite pe noi mai aproape decât pe ceilalţi oameni din anturajul lui. Nici unul din noi n-ar recunoaşte, desigur, dar în sinea noastră ne consideram aleşi ai soartei. De altfel, spre deosebire de mine, Creve nu-şi ascundea ataşamentul pe care-l nutrea faţă de spiritul din maşină. Şi l-a exprimat în introducerea la prima

ediţie a prelegerilor lui GOLEM; douăzeci de ani au trecut de la acea introducere până la postfaţa pe care o scriu acum.

Oare GOLEM şi-o fi dat seama de iluziile noastre? Cred că da, dar i-au fost indiferente. Pentru el, Intelectul interlocutorului era totul, persoana acestuia nereprezentând nimic. De altfel, în această privinţă nu se ascundea după deget, de vreme ce susţinea că personalitatea este o infirmitate a noastră. Dar noi nu raportam aceste remarci la propria persoană. Le raportam la ceilalţi oameni, iar GOLEM nu ne spulbera această eroare.

Nu cred că altcineva în locul nostru ar fi reuşit să se împotrivească aurei lui GOLEM. Noi trăiam în cercul lui. De aceea, plecarea lui bruscă a însemnat pentru noi un adevărat şoc. Timp de câteva săptămâni am trăit ca într-o stare de asediu, asaltaţi de telegrame, telefoane, interogaţi de comisii guvernamentale, de presă, stânjeniţi până la stupizenie. Ni se punea mereu aceeaşi întrebare, ce s-a întâmplat cu GOLEM care, fizic, nu se urnise din loc, dar întreaga sa urieşenie materială tăcea inertă. De la o zi la alta deveneam reprezentanţii unor mase falite şi, insolvabili faţă de lumea mirată, aveam de ales între propriile supoziţii şi recunoaşterea totalei ignoranţe în care nu le venea să creadă. Ne simţeam înşelaţi, trădaţi. Acum privesc acea perioadă cu alţi ochi. Nu fiindcă aş fi ajuns în ceea ce priveşte plecarea lui GOLEM la vreo certitudine. Sigur că mi-am făcut o părere în acest sens, dar nu am împărtăşit-o în public. Nu se ştie, în continuare, dacă a pornit, în chip invizibil, în vreo călătorie cosmică, sau dacă, împreună cu HONEST ANNIE, a dispărut de la pasul fals în sus pe scara topozofică despre care ne vorbise în ultima vreme. Nu aveam de unde să ştim atunci că aceasta va fi ultima lui prelegere. Ca de obicei în asemenea situaţii s-a ajuns la proliferarea unor afirmaţii naive, de senzaţie şi bizare. S-au găsit oameni care au văzut în noaptea cu pricina un nor de lumină deasupra clădirii, asemănător aurorei polare, după care lumina s-a înălţat spre nori, pierzându-se printre ei. N-au lipsit nici cei care au văzut vehicule luminoase aterizând pe acoperiş. Presa scria despre sinuciderea lui GOLEM, despre apariţia lui în visele oamenilor, iar noi aveam impresia unei deosebit de intense conspiraţii din partea unor nătărăi ce se străduiau din toate puterile să-l înece pe GOLEM în amestecul tulbure al zoaielor mitologice, atât de tipice vremurilor noastre. N-au existat nici un

fel de auroră, de fenomene neobişnuite, de premoniţii; n-a fost nimic în afară de creşte-rea de scurtă durată a absorbţiei puterii electrice în ambele clădiri la două şi zece noaptea şi încetarea acestei absorbţii imediat după aceea. În afara acestei urme în înregistrarea electrică a contoarelor nu s-a descoperit nimic; GOLEM a luat de la reţea nouăzeci la sută din puterea admisibilă, timp de nouă minute, iar HONEST ANNIE, cu patruzeci la sută mai mult ca de obicei. După calculul doctorului Viereck, ambii au absorbit acelaşi număr de kilowaţi, pentru că HONEST ANNIE îşi producea singură, în cadrul normei, energia care o alimenta. De aici am dedus că nu era o întâmplare sau vreun defect, cu toate că s-a scris atâta despre asta. În ziua următoare, GOLEM a amuţit şi de atunci n-a mai scos o vorbă. Cercetările specialiştilor noştri, întreprinse abia după o lună, deoarece atât a durat obţinerea acordului pentru "autopsie", au scos la iveală distrugerea cone-xiunii dintre blocurile principale şi slabe focare de radioactivitate în subansamblurile Josephson. Majoritatea specialiştilor considerau că aceste schimbări dezintegratoare au fost provocate intenţionat, că ele constituiau oarecum ştergerea urmelor a ceea ce se întâmplase anterior. Aşadar că ambele maşini au făcut ceva pentru care nu era nevoie de putere excesivă, pe aceasta folosind-o doar pentru a zădărnici orice încercări de remontare sau, dacă vreţi, de reînviere. Cazul a stârnit senzaţie la scară mondială. Totodată s-a văzut câtă teamă şi ostilitate isca GOLEM, mai mult prin prezenţa sa decât prin tot ceea ce vorbea. Nu numai în cercurile largi ale societăţii, dar şi în lumea ştiinţifică. Numaidecât au apărut cărţi pline de cele mai puerile prostii prezentate drept rezolvare a enigmei. După ce am citit că este numită "ascension" sau "assumption", la fel ca şi Creve, m-am temut de naşterea unei legende despre GOLEM în versiunea ieftină, tipică spiritului epocii. Hotărârea noastră de a părăsi MIT-ul şi de a căuta de lucru la alte universităţi a fost determinată în mare măsură de dorinţe de a rupe de o asemenea legendă. Dar ne-am înşelat. Legenda lui GOLEM nu s-a născut. Se vede că nimeni n-a dorit-o. Nimănui nu i-a fost necesară nici ca *memento,* nici ca speranţă. Lumea a mers mai departe, confruntându-se cu problemele sale cotidiene. Surprinzător de repede a uitat precedentul istoric, cum o fiinţă care nu era om a apărut pe Pământ şi ne-a vorbit despre sine şi despre noi. În

medii atât de diferite, ca acelea ale matematicienilor şi psihiatrilor, am întâlnit în mai multe rânduri afirmaţia că trecerea sub tăcere şi prin aceasta uitarea riguroasă a lui GOLEM erau un gen de reacţie defensivă a colectivităţii în faţa uriaşului corp străin, incongruent cu ceea ce reuşim să admitem. Doar o mână de oameni a trăit despărţirea de GOLEM ca pe o ireparabilă pierdere, ca pe o frustrare şi pustiire intelectuală. N-am vorbit cu Creve despre acestea, dar sunt sigur că aşa a resimţit pierderea. Ca şi când un soare uriaş a cărui strălucire era pentru noi atât de puternică, încât nu putea fi suportată, ar fi apus şi răcirea şi negura stăpânitoare ne făceau să conştientizăm pustiul existenţei în continuare.

II

Astăzi încă se mai poate urca la ultimul etaj al clădirii şi înconjura prin galeria închisă cu geamuri uriaşul puţ în care zace GOLEM. Dar nimeni nu se mai duce acolo pentru a se uita prin geamurile înclinate la maldărele de tuburi luminoase, asemănătoare acum cu gheaţa alburie. Eu am fost acolo de două ori. Prima data, înaintea deschiderii galeriei pentru publicul larg, împreună cu conducerea administrativă a MIT-ului, cu reprezentanţii autorităţilor de stat, precum şi cu o mulţime de ziarişti. Atunci mi s-a părut îngustă. Un perete fără ferestre, trecând într-o cupolă, fusese modelat cu adâncituri labirintice, căci asemenea strieri palmate se găsesc pe bolta interioară a craniului uman. Această concepţie a arhitectului m-a izbit prin vulgaritatea sa. Era în stil Disneyland. Se intenţiona lămurirea vizitatorilor cum că se uită la un creier uriaş, de parcă era nevoie de un cadru reclamă. Galeria nu fusese proiectată în mod special pentru vizitatori. S-a ajuns la construirea ei prin înlocuirea acoperişului obişnuit cu o cupolă. Ea e foarte groasă, deoarece conţine dispozitivele de absorbţie a radiaţiei cosmice. GOLEM însuşi a stabilit structura materialelor din straturile de ecranare. Nu am constatat ca radiaţia să fi avut vreo influenţă asupra eficienţei sale intelectuale. Nici el nu ne-a explicat mai îndeaproape în ce măsură îl deranjează, dar mijloacele de restructurare au fost rapid asigurate, întrucât era perioada când Pentagonul, după ce ne transmisese nouă ambii giganţi

luminoşi, fără un termen anume, nu-şi pierduse încă speranţa tainică în privinţa serviciilor pe care aceştia le puteau oferi. Cel puţin aşa credeam, căci altminteri e greu de înţeles uşurinţa cu care au apărut creditele. Informaticienii noştri presupuneau că această dorinţă a lui GOLEM era legată de perspectiva dezvoltării viitoare. Ea sugera intenţiile sale de potenţare mai departe, în viitor, printr-o succesivă restructurare, pentru care nu avea nevoie de ajutorul nostru. De aceea a stabilit asemenea dimensiuni ale spaţiului liber dintre el şi plafon, încât golul rămas în jur impunea de la sine o galerie. De altfel, nu ştiu cui i-a venit ideea de a folosi pentru divertisment acest loc situat la jumătatea drumului dintre panoptic şi muzeu. La fiecare câteva zeci de paşi, în nişele galeriei luminau panouri informative în şase limbi, care înştiinţau ce anume reprezintă spaţiul acela şi ce semnifică miliardele de licăriri ce emanau neîncetat din circuitele sticloase aflate în interiorul puţului. Luceau totdeauna precum craterul unui vulcan artificial. Domnea acolo o linişte perturbată doar de foşnetul slab al ventilatoarelor. Aproape întreaga clădire constituia un puţ în care te uitai din galerie prin sticla blindată, puternic înclinată. Blindajul avea să împiedice încercările de a distruge spiralele luminoase ce stârneau multor oameni mai mult spaimă decât admiraţie. Tuburile luminoase în sine erau insensibile, cu siguranţă, la orice fel de radiaţii corpusculare, la fel ca şi straturile criotronice, înfăşurate cu ţevi de răcire câteva etaje mai jos, invizibile din galeria cu cămările ei albe ca de promoroacă. Etajele inferioare nu comunicau cu galeria. Ascensoare rapide făceau legătura direct între parkingurile subterane şi ultimul etaj. Tehnicienii care aveau în grijă sistemele de răcire foloseau alte ascensoare, pe cele de lucru. Sensibile la radiaţia cerului puteau fi sinapsele cuantice Josephson, aflate sub nodurile groase ale tuburilor luminoase. Ele se desluşeau printre arterele sticloase, dar trebuia să ştiţi dinainte că ele există pentru a le putea depista, fiindcă în scânteierea necontenită păreau nişte firide întunecoase.

A doua oară am fost în această galerie cu o lună în urmă, când am venit la sediul MIT spre a vizita arhiva şi a mă uita în vechile procese verbale. Eram singur şi galeria mi s-a părut foarte spaţioasă. Deşi nevizitată şi pare-se neaspirată, era extrem de curată. Trecând degetul pe geamuri, m-am convins că pe ele nu este nici un fir de praf. De asemenea, panourile

informative din interiorul nişelor luceau de parcă abia fuseseră instalate. Învelişul gros şi moale de pe podea estompa fiecare pas. Am vrut să apăs pe o clapă a dispozitivului de informare, dar n-am avut curaj. Am ascuns în buzunar mâna cu care am atins clapa, cu gestul unui copil speriat de fapta sa — atinsesem ceea ce nu era voie să atingi. M-am surprins asupra acestui gest, mirat, neînţelegând ce a însemnat el. Nu mă gândeam nicicum că sunt într-un cavou şi că ceea ce mijeşte sub plăcile geamurilor este un cadavru, cu toate că un asemenea gând nu ar fi fost stupid, mai ales că în lumina neoanelor care se aprinseseră când am ieşit din lift m-a frapat neînsufleţirea colosalului puţ. Impresia de descompunere şi de părăsire era amplificată de înfăţişarea suprafeţei creierului unduit ca un gheţar încremenit în murdărie. Din crăpăturile sale se reliefau în afară, turtite în plăcile de sticlă, conexiunile Josephson, atât de groase sub pereţi, încât aminteau foile de tutun presat la uscă-torie. Faptul că mă aflam într-un cavou mi-a trecut prin minte abia când, revenind la subsol, am ieşit pe o platformă la lumina solară a zilei. Tot abia atunci m-a mirat că această clă-dire, care împreună cu galeria sa erau construite parcă dinainte ca un mausoleu, nu a devenit aşa ceva şi că nu o vizitează mulţimile celor curioşi. Or, publicului îi place să privească rămăşiţele pământeşti ale fiinţelor puternice. Această uitare şi anulare îndeamnă în continuare la reflecţie. Conspiraţia tăcută a lumii care nu vrea să aibă nimic comun cu Intelectul netulburat, neîmblânzit, nedomesticit de nici un fel de sentimente. Cu acest uriaş nou venit, care a dispărut deodată şi uşor ca un duh.

N-am crezut niciodată în sinuciderea lui GOLEM. Au născocit-o oamenii care-şi vând invenţiile, interesaţi fiind doar de preţul pe care-l pot obţine pentru ele. Menţinerea în acţiune a conexiunilor şi comutatoarelor cuantice necesita supravegherea permanentă asupra temperaturii şi a compoziţiei chimice a aerului şi a solului. GOLEM se ocupa singur de acest lucru. Nimeni nu avea voie să intre în interiorul acelui puţ cerebral. De la încheierea lucrărilor de montaj, uşile ce duceau spre el, de la toate cele douăzeci de etaje, erau ermetic închise. GOLEM, dacă ar fi dorit, ar fi putut opri activitatea lor, dar n-a făcut-o. Nu am de gând să prezint argumentele mele pe marginea acestei probleme, întrucât ele nu fac parte din operaţiune.

III

La o jumătate de an după plecarea lui GOLEM, "Time" a publicat un articol despre gruparea husiţilor, necunoscuţi de nimeni până atunci. Numele lor venea de la abrevierea cuvintelor "Humanity Salvation Squad". Husiţii urmăreau să-i distrugă pe GOLEM şi pe HONEST ANNIE, pentru a salva omenirea de la captivitate. Ei acţionau într-o deplină conspiraţie, izolându-se de toate celelalte grupări extremiste. Primul lor plan prevedea aruncarea în aer a clădirilor care adăposteau cele două maşini. În acest scop urmau să trimite de pe rampa de sosire a Institutului un camion încărcat cu dinamită în parkingul subteran. Explozia avea să determine dărâmarea plafoanelor de la parter şi prin aceasta prăbuşirea agregatelor electronice. Planul părea a nu fi greu de realizat. Întreaga protecţie a clădirilor o asigurau paznicii care se schimbau la poarta de la intrarea principală, iar drumul spre subsol era baricadat cu un oblon de oţel ce ar fi cedat în urma izbirii camionului. Totuşi încercările succesive ale atentatului nu s-au soldat cu nimic. Odată camionul adus de pe o autostradă i s-au blocat frânele şi înlăturarea defecţiunii a durat până în zori. Altă dată s-a stricat radioemiţătorul prin care camionul era dirijat şi prin care se comunica momentul declanşării explozibilului. Apoi doi inşi care trebuiau să vegheze asupra operaţiei din timpul nopţii nu s-au simţit bine şi în loc să dea semnalul de atac, au strigat după ajutor. La spital s-a stabilit că au meningită. A doua zi, oamenii de rezervă au pătruns în perimetrul incendiului provocat de explozia unei cisterne cu benzină. Când, în sfârşit, au fost dublate toate dispozitivele de pază şi s-a mărit numărul persoanelor din posturile cheie, în timpul încărcării cutiilor cu explozibil în maşină s-a ajuns la o explozie în care au murit patru husiţi.

Printre cei ce conduceau grupul se afla un tânăr fizician care era, într-un fel, un oaspete frecvent al MIT-ului. El participase la prelegerile lui GOLEM, cunoştea bine topografia terenului şi deprinderile lui GOLEM. El considera că întâmplările care au zădărnicit atentatul nu erau simple întâmplări. Prea evidentă a fost gradarea contraatacurilor. Avariile mecanice la

început (blocarea frânelor, defectarea radioului) au devenit accidente umane; iniţial, unii s-au îmbolnăvit, alţii au suferit arsuri, iar în final câţiva au murit. Gradarea s-a manifestat nu numai ca o creştere în intensitate a loviturilor, dar şi în dimensiunea spaţială. Locurile diferitelor accidente, transpuse pe hartă, s-au dovedit a fi situate la o distanţă din ce în ce mai mare faţă de Institut. Ca şi când o forţă ieşea anume tot mai mult în afară împotriva husiţilor.

După consfătuiri, primul plan a fost abandonat. Cel nou trebuia să fie elaborat astfel, încât, nici GOLEM, nici HONEST ANNIE să nu-l poată ză-dărnici, Husiţii au hotărât să fabrice în industria lor proprie o bombă ato-mică, să o ascundă într-una din marile metropole şi să-i ceară guvernului federal să-i distrugă pe GOLEM şi pe HONEST ANNIE. În caz contrar, bomba amplasată în inima marelui oraş urma să explodeze cu consecinţe în-grozitoare. Planul a fost elaborat îndelung şi riguros. Corecţia adusă prevedea declanşarea bombei imediat după expedierea scrisorii de negociere au-torităţilor, la o distanţă considerabilă de zonele locuite, şi anume în vechiul poligon nuclear din statul Nevada. Explozia avea să demonstreze că ulti-matumul nu este o ameninţare sterilă. Husiţii erau convinşi că preşedinte-le nu va avea de ales şi că va da ordin să fie distruse ambele maşini. Ştiau că aceasta va fi o operaţie violentă, poate prin bombardarea aeriană sau lansarea de rachete, întrucât prin întreruperea fluxului electric nu putea fi imobilizată HONEST ANNIE şi, datorită ei, desigur nici GOLEM. "Lăsau to-tuşi guvernului mână liberă în ceea ce priveşte alegerea mijloacelor de distrugere. Îl asigurau că sunt în stare să descopere lichidarea simulată şi în acest caz, fără alte avertismente, vor trece la finalizarea ameninţării. Ei aflaseră şi că GOLEM, conectat la reţeaua federală computerizată, poate dobândi informaţii despre tot ceea ce se află în raza reţelei, începând de la convorbirile telefonice şi terminând cu operaţiile bancare şi rezervările de locuri la avion sau hotel. De aceea, nu foloseau nici un mijloc tehnic de comunicare, nici măcar radioul, căci admiteau posibilitatea reperării şi con-siderau că nu există cifru pe care GOLEM să nu-l poată depista. Se limitau la legăturile personale, în afara marilor oraşe, iar probele tehnice le efectuau pe terenul parcului naţional din Yeilowstone. Confecţionarea bombei a durat mult mai mult decât

prevăzuseră, aproape un an. Reuşiseră să facă rost de plutoniul necesar pentru realizarea numai a unei singure bom-be. Cu toate acestea, hotărâseră să acţioneze, siguri că guvernul va ceda presiunilor, căci nu va şti că altă bombă nu există.

Şoferul camionului care transporta bomba în Nevada a auzit la radio ştirea despre "moartea lui GOLEM" şi s-a oprit din drum la un motel pentru a lua legătura cu conducerea operaţiunii. Or, fizicianul care era autorul ei, a considerat vestea despre moartea lui GOLEM ca un vicleşug al a-cestuia, având drept scop provocarea tocmai a ceea ce s-a şi întâmplat: con-vorbirea telefonică la mare distanţă. Şoferului i s-a cerut să aştepte pe loc alte instrucţiuni, iar conducerea husiţilor a dezbătut cât anume putuse afla GOLEM din convorbirea interceptată despre planurile atentatului. În săptâmâna următoare au încercat să contracareze gafa comisă de impru-dentul şofer şi au trimis oameni în diferite oraşe îndepărtate, de unde prin telefoane deliberat ambigue aveau să-l inducă în eroare pe GOLEM. Şoferul camionului ca persoană suspectă a fost exclus din organizaţie. A dispărut fără urmă. Probabil a fost lichidat. Activitatea febrilă a atentatorilor s-a atenuat după o lună, când fizicianul s-a întors de la MIT. Proiectul atenta-tului a fost amânat până la toamnă. Camionul cu bomba a revenit la bază şi explozibilul a fost demontat pentru a-l asigura şi a-l ascunde. În următoarele patru luni, husiţii se bizuiau încă pe faptul că tăcerea lui GOLEM era o tactică. În sânul conducerii au început dispute, căci în a cincea lună de aşteptare zadarnică o parte dorea dizolvarea organizaţiei, în schimb cealaltă parte încerca să impună o rezolvare radicală: guvernul trebuia să fie forţat să demonteze ambele maşini pentru că numai aceasta înseamnă sfârşitul lor sigur. Fizicianul nu a mai vrut însă să treacă din nou la asamblarea bombei. Au încercat să-i forţeze mâna. Atunci el a dispărut. A fost văzut la ambasada chineză din Washington. Şi-a oferit serviciile chinezilor, a încheiat cu ei un contract pe cinci ani şi a zburat la Beijing. S-a găsit un husit dispus să asambleze bomba singur, dar un altul, adversar al atentatului în situaţia nou creată, a dezvăluit întregul plan, trimiţând descrierea lui redacţiei ziarului "Time"; în plus, el a depus în mâini sigure lista mem-brilor grupării care urma să fie dată publicităţii în cazul dispariţiei sale.

Cazul a căpătat amploare. Avea chiar să fie desemnată o

comisie gu-vernamentală pentru cercetarea autenticităţii lui, dar până la urmă anche-ta a fost preluată de FBI. S-a reuşit să se constate că într-o mică localitate la şaptezeci de mile de Institut a avut loc, la şapte iulie, într-un vechi ate-lier auto, o explozie cu dinamită, în urma căreia şi-au pierdut viaţa patru inşi, şi că în aprilie anul următor, lângă un motel de la frontiera Nevadei a stat multă vreme o cisternă cu acid sulfuric. Proprietarul motelului a reţinut acest lucru, deoarece şoferul, parcând cisterna, a izbit automobilul şerifului local şi i-a plătit despăgubiri.

"Time" nu a menţionat numele fizicianului care era spion al husiţilor, dar l-am putut identifica la Institut fără dificultate. Nici eu nu-i voi pomeni numele. Era un tânăr de douăzeci şi şapte de ani, tăcut şi singuratic. Trecea drept timid. Nu ştiu dacă s-a întors în Statele Unite şi ce s-a mai întâmplat cu el după aceea. Nu am mai auzit nimic despre el. Când mi-am ales profesia, credeam în naivitatea mea că voi intra într-o lume imunizată la nebuniile epocii. Mi-am pierdut repede această credinţă; de aceea cazul acestui Herostrates neîmplinit nu m-a mirat. Pentru mulţi oameni ştiinţa a devenit o profesie ca oricare alta. Codul etic al acesteia este considerat o vechitură a secolului trecut. Oameni de ştiinţă sunt numai în orele de lucru. Şi asta nu totdeauna. Idealismul lor, dacă îl au, devine uşor prada ciudăţeniilor şi a convertirilor sectare. S-ar putea ca o parte a vinei în acest sens să revină fărâmiţării ştiinţei pe specialităţi. Există din ce în ce mai mulţi oameni de ştiinţă şi din ce în ce mai puţini învăţaţi. Dar nici aceste consideraţii nu fac obiectul discuţiei.

Cu siguranţă FBI-ul a stabilit persoana acelui fizician, dar aceasta s-a întâmplat după ce eu părăsisem MIT-ul. În esenţă, aceasta era o bagatelă în comparaţie cu plecarea lui GOLEM, care nu avea nimic comun cu atentatul husiţilor. N-am exprimat această idee cum se cuvine. Planul atentatului nu putea influenţa hotărârea lui GOLEM, dacă ar fi constituit un fapt izolat. Nu a devenit nici picătura care să umple paharul. Sunt sigur de asta, deşi nu am nici un fel de dovezi. Făcea parte din seria de întâmplări pe care GOLEM le considera o reacţie a oamenilor în legătură cu prezenţa sa. De altfel, nu făcea un secret din asta, aşa cum a reieşit în ultima sa prelegere.

IV

Ultima prelegerea a lui GOLEM a stârnit mai multe controverse decât prima, căreia i se reproşa caracterul de pamflet cu privire la Evoluţie. Ultima prelegere a fost discreditată aducându-se reproşuri referitoare la structura deficientă, la ştiinţă, la voinţă, şi încă acestea nu erau descalificări extreme. A apărut concepţia unei paternităţi necunoscute, vânată cu nesaţ de presa care lega slăbiciunile acestei prelegeri de sfârşitul lui GOLEM. Potrivit acestei concepţii puterea intelectuală se plăteşte în timp printr-o diminuare a vitalităţii. Era o încercare de constituire a psihopatologiei intelectului din maşină. Tot ceea ce vorbise GOLEM depre topozofie n-avea să fie decât un fel de trăncăneală paranoică a acestuia. Comentatorii ştiinţifici de la televiziune se luau la întrecere în a explica faptul că, susţinându-şi ultima prelegere, GOLEM se afla deja în stare de dezintegrare. Oamenii de ştiinţă autentici, care puteau respinge aceste insinuări, tăceau. Cele mai multe lucruri despre GOLEM le aveau de spus oameni pe care el nu-i acceptase niciodată în preajma sa. Împreună cu Creve şi alţi colegi am reflectat dacă merită să intrăm în polemică cu această multitudine de inepţii, dar am abandonat ideea, deoarece argumentele bazate pe fapte nu mai erau luate în seamă. Publicul făcea *bestseller* din cărţi care nu spuneau nimic despre GOLEM, în schimb relevau întru totul ignoranţa autorilor lor. Autentic nu era decât tonul lor comun de satisfacţie declarată că GOLEM a dispărut, laolaltă cu dominaţia sa copleşitoare, încât se putea da frâu liber resentimentelor pe care le stârnea. Nu mă mira nicidecum acest lucru, în schimb îmi dădea de gândit tăcerea din lumea ştiinţifică. Acest val de falsificări senzaţionale, generând zeci de filme teribil de găunoase despre "monstrul de la Massachusetts", până la urmă, după un an s-a domolit. Au început să apară lucrări critice în continuare, fără să aibă incompetenţa agresivă a celorlalte.

Reproşurile la adresa ultimei prelegeri se concentrau în jurul a trei probleme. Mai întâi ar fi fost iraţional atacul susţinut al lui GOLEM asupra vieţii afective a omului, în frunte cu iubirea. Apoi demonstraţia cu privire la poziţia pe care Intelectul o ocupă

în Univers era considerată incoerentă şi implicată în contradicţii. Şi, în sfârşit, prelegerii i se imputa ritmul inegal, asemănător unui film care începe cu o desfăşurare lentă a acţiunii şi continuă cu o acceleraţie crescândă. La început GOLEM ar fi zăbovit asupra unor detalii inutile, ba chiar ar fi repetat fragmente din prima prelegere, ca spre final să se rezume la consideraţii generale, prescurtate inadmisibil în una-două propoziţii asupra unor fenomene care necesitau analiză adâncită.

Aceste reproşuri erau şi nu erau întemeiate. Erau, dacă se concepea prelegerea separat de tot ceea ce avusese loc înainte de ea şi după aceea. Nu erau, întrucât GOLEM tocmai aceasta introdusese în ultima sa prelegere. El îmbinase în enunţul său două motive diferite. O dată se adresa tuturor celor prezenţi în sala Institutului, altă dată doar unui singur om. Acesta era Creve. Mi-am dat seama de acest lucru încă din timpul prelegerii, căci cunoşteam disputa cu privire la natura lumii, pe care Creve încerca să i-o impună lui GOLEM în conversaţiile noastre nocturne. Aş fi putut deci să explic mai târziu neînţelegerea apărută din această ambiguitate, dar n-am făcut-o, deoarece Creve nu a dorit aşa ceva. Am fost în stare să-l înţeleg. GOLEM nu a întrerupt dialogul atât de brusc cum li s-a părut celor din afară. Această conştiinţă era pentru Creve — şi pentru mine — o mângâiere tainică în perioada aceea dificilă. Totuşi nici Creve, nici eu nu am reuşit să identificăm iniţial dualitatea prelegerii în toate semnificaţiile ei. Chiar şi cei care erau gata să accepte principiul fundamental din antropologia lui GOLEM privitor la structura omului s-au simţit lezaţi de atacul său asupra iubirii prezentate ca "mască de dirijare afectivă" prin care chimia moleculară ne obligă la ascultare. Dar prin aceasta el spunea totodată că respinge orice ataşament afectiv, deoarece nu-l poate răsplăti cu aceeaşi monedă. Dacă şi l-ar fi manifestat, n-ar fi fost decât imitarea obiceiurilor gazdei de către un străin, şi ca atare un fel de şarlatanie. Din acelaşi motiv a zăbovit asupra impersonalităţii sale şi a efortului nostru de a-l umaniza cu orice preţ. Acest efort ne-a îndepărtat de el, deci cum era să nu vorbească despre acest lucru de vreme ce avea să vorbească despre sine! Acum mă miră doar cum au putut scăpa atenţiei noastre acele pasaje ale prelegerii care prin semnificaţia cuvenită umpleau cele întâmplate în noaptea următoare. Cred

că GOLEM şi-a structurat ultima sa intervenţie cu intenţia de a glumi. Aceasta ar părea de neînţeles, căci într-adevăr cu greu îţi poţi imagina o situaţie în care modul glumeţ să fie mai puţin potrivit. Dar simţul umorului său nu era pe măsura omului. Prefigurând cum NU se va despărţi de noi, el tocmai se despărţea. Totodată nu minţea spunând că nu va pleca fără să scoată un cuvânt. Prelegerea era una de rămas bun. A spus clar asta. Nu am priceput acest lucru, fiindcă nu am vrut să-l pricepem.

Am meditat îndelung dacă cunoştea planurile husiţilor. Deşi nu sunt în stare să dovedesc, cred că nu GOLEM le-a zădărnicit atentatele succesive, ci HONEST ANNIE. GOLEM ar fi procedat altfel. Nu s-ar fi lăsat atât de uşor să fie depistat de atentatori ca făptaş al eşecurilor acestora. I-ar fi împresurat cu un asemenea rafinament încât să nu poată depista caracterul neîntâmplător al fiecărui eşec în parte şi al tuturor la un loc. Şi asta pentru că, fără a-şi face iluzii în privinţa oamenilor, nu le refuza dreptul de a fi parteneri în toate. Ţinea seama de motivele noastre iraţionale nu din indulgenţă faţă de noi, ci din obiectivitate raţională — de vreme ce ne considera "intelecte captive în corporalitate". În schimb pentru ONESTA ANNIE, pentru care ei nu însemnau nimic şi care nu voia să aibă nimic comun cu ei, atentatorii i se înfăţişau ca un fel de insecte dezgustătoare şi sâcâitoare. Dacă muştele mă deranjează în timp ce lucrez, le voi izgoni, iar dacă vor reveni insistent, mă voi ridica pentru a le strivi, fără a mă gândi la tot ce mi se urcă pe faţă şi pe hârtii, deoarece nu stă în firea omului să pătrundă în sistemul cauzal al muştelor. Aşa era atitudinea ANNIEI faţă de oameni. Nu se amesteca în treburile lor atâta timp cât nu o deranjau. Odată sau de două ori i-a oprit pe agasanţi, iar apoi a sporit raza acţiunilor profilactice, manifestând moderaţiei doar în intensificarea gradată a contraloviturilor. Faptul că intervenţiile ei puteau fi rapid recunoscute nu exista pentru ea ca problemă. Nu pot spune cum ar fi procedat dacă s-ar fi ajuns la şantajul planificat de husiţi şi guvernul ar fi cedat, dar ştiu că s-ar fi putut încheia cu o catastrofă. GOLEM ştia acest lucru şi nu ne-a ascuns această informaţie, trădând, după cum afirma în ultima sa prelegere, "un secret de stat". Puteam fi trataţi ca nişte muşte. Când i-am expus această supoziţie lui Creve, am auzit că, independent, ajunsese la aceeaşi concluzie. Tot aici rezidă şi

explicaţia aşa-numitei inegalităţi a prelegerii. Ne-a vorbit despre sine, dar a dorit să spună totodată că nu ne aşteaptă destinul muştelor sâcâitoare. O asemenea hotărâre fusese luată. Cu mult timp înaintea acestei prelegeri îmi dădea de gândit tăcerea lui GOLEM faţă de ONESTA ANNIE. Deşi pomenise de dificultăţile comunicării cu ea, totuşi comunicase cu ea, dar niciodată nu vorbea direct despre aceasta, până când, deodată, ne-a relevat conturul puterii ei. Şi totuşi a rămas discret, căci aceasta nu era nici trădare, nici ameninţare, de vreme ce pomenise despre acest lucru după ce luase decizia de a pleca. Ceea ce avea să urmeze la câteva ore după prelegere.

Desigur, toată această argumentaţie se bazează doar pe anumite indicii. Drept cel mai important mi se părea ceea ce ştiam despre GOLEM şi ceea ce nu ştiu să exprim în cuvinte. Omul nu poate formula întreaga ştiinţă pe care o datorează propriei experienţe. Ceea ce se poate exprima, nu se desprinde brusc pentru a trece în gol. De obicei această trecere în absolută neştiinţă se numeşte intuiţie. L-am cunoscut pe GOLEM într-atât, încât să-i recunosc stilul de comportare în raport cu noi, deşi n-aş putea să-l reduc la un grup de reguli. În mod similar ne orientăm în faptele posibile şi imposibile ale oamenilor pe care-i cunoaştem bine. Ce-i drept natura lui GOLEM era una proteică şi neomenească, dar ea nu era absolut imprevizibilă. Fără a ceda emoţiilor, el numea codul nostru etic-local, deoarece ceea ce percepând cu ochii noştri influenţează faptele noastre altfel decât ceea ce se întâmplă în afara ochilor şi despre care primim doar informaţii. Nu sunt de acord cu ceea ce s-a scris despre etica lui, indiferent dacă au fost cuvinte laudative sau dezaprobatoare. Aceasta nu era, desigur, o etică u-manitară. El însuşi a numit-o "calcul". Iubirea, altruismul şi compătimirea erau înlocuite de cifre. Folosirea constrângerii o considera la fel de absurdă — şi nu imorală — ca şi folosirea forţei în rezolvarea unei probleme de geometrie. Căci un geometru care ar dori să determine cu forţa ca triunghiurile sale să coincidă, ar fi considerat nebun. Pentru GOLEM ideea de a aduce omenirea la identificarea cu o anumită structură de ordine ideală prin folosirea forţei a trebuit să fie un nonsens. În manifestarea acestei atitudini era sigur. Pentru ONESTA ANNIE problema nu exista altfel decât ca problemă a ameliorării vieţii muştelor. Oare aceasta înseamnă că Intelectul

cu cât este mai sus, cu atât e mai departe de imperativul categoric, căruia am dori să-i atribuim universalul nemărginit? Nu mai ştiu. Se impune să fixăm limite nu numai obiectului studiat, ci şi propriilor supoziţii pentru a nu aluneca complet în arbitrar.

Aşadar, toate reproşurile esenţiale la adresa ultimei prelegeri nu au nici un sens, dacă o considerăm ceea ce a fost: o prefigurare a despărţirii şi o prezentare a cauzelor acesteia. Indiferent dacă GOLEM cunoştea sau nu planurile husiţilor, despărţirea era inevitabilă; şi nu de unul singur, căci ne spusese doar: "verişoara se pregăteşte pentru a-şi continua drumul". Din considerente pur fizice alte modificări pe planetă erau imposibile. Plecarea era un lucru hotărât şi vorbindu-ne despre sine GOLEM ne-a vorbit despre ea. Nu doresc să privesc întreaga prelegere din acest unghi. Îl îndemn pe cititor ca el însuşi să o citească astfel. "Conversaţia cu un copil" relevă contribuţia noastră la decizia lui GOLEM. În cadrul ei a arătat caracterul insolubil al omenirii ca problemă, vorbind despre ajutorul zadarnic celor care se apără din calea lui.

V

Viitorul va muta încă o dată greutatea semnificaţiilor din această carte. Tot ceea ce am povestit va fi pentru istoric un element anecdotic secundar în răspunsul oferit de GOLEM la întrebarea cum se prezintă raportul dintre Intelect şi lume. Până la GOLEM lumea ne apărea ca fiind locuită de fiinţe vii, ce constituiau pe fiecare planetă apogeul arborelui speciilor, şi nu am întrebat dacă aşa, ci doar cât de des se întâmplă astfel în Cosmos. Această imagine, perturbată în omogenitatea ei doar de timpul neştiut al duratei civilizatorii, GOLEM ne-a distrus-o atât de rapid, încât nu l-am crezut. De altfel, ştia că va fi aşa, de vreme ce şi-a deschis prelegerea prin prefigurarea respingerii. Nu ne-a arătat nici cosmogonia sa, nici cosmologia, ci ne-a lăsat să privim ca printr-o firidă în adâncul lor de-a lungul căii unor Intelecte de putere diferită, pentru care biosferele sunt locuri de cuibărire, iar planetele, cuiburi de abandonat. În ştiinţa noastră nu există nimic care să facă raţională împotrivirea noastră faţă de această viziune. Sursele ei rezidă dincolo de ştiinţă, în voinţa

de autoconservare a speciei. Mai bine decât argumentele concrete o exprimă cuvintele: "nu poate fi aşa cum a spus el, pentru că niciodată n-o să acceptăm una ca asta — şi oricare alte fiinţe nu vor accepta soarta de verigă trecătoare în evoluţia Intelectului". GOLEM s-a născut în condiţiile antagonismului planetar din calculul uman eronat, deci pare o imposibilitate ca acelaşi conflict şi aceeaşi eroare în cadrul lui să se repete în întreg Universul, iniţiind creşteri ale neînsufleţitului şi, prin aceasta, ale gândirii veşnice. Dar limitele credibilului sunt mai curând limite ale imaginaţiei noastre decât ale stărilor cosmice ale lucrurilor. De aceea merită să ne oprim asupra viziunii lui GOLEM — sau cel puţin doar asupra sintetizării ei din ultima propoziţie a prelegerii. Dispute cu privire la felul cum trebuie înţeleasă rezidă abia în începuturile sale. El a spus: "Dacă elementul cosmologic al ecuaţiilor din teoria generală a relativităţii cuprinde o constantă psihozoică, atunci nici Cosmo-sul nu este un morman de cenuşă perisabil în izolarea sa, aşa cum îl consideraţi, nici vecinii voştri din stele nu se ocupă cu semnalarea prezenţei lor, ci de milioane de ani practică astroingineria cognitivă colaptică, ale cărei efecte secundare le luaţi drept jocuri de foc ale Naturii, iar cei dintre ei, cărora le-au reuşit lucrările demolatoare, au cunoscut deja restul prob-lemelor existenţiale, care pentru noi, cei ce aşteaptă, reprezintă tăcerea". Sensul acestei fraze este controversat, findcă GOLEM a anticipat că neputând să se înţeleagă cu noi prin propria imagine despre lume, va face aceasta prin noi. S-a limitat la o asemenea reţinere laconică, deoarece în prelegerea consacrată cunoaşterii a demonstrat că ştiinţa dobândită pretimpuriu, fiind incongruentă cu cea posedată deja, este fără valoare, deoarece cel instruit sesizează doar contradicţia dintre ceea ce ştie şi ceea ce i s-a adus la cunoştinţă. Chiar şi din această cauză aşteptarea oricăror revelaţii de la stele, de la fiinţele ce stăpânesc deasupra noastră, fie ca veşti salvatoare, fie ca nefaste, este o amăgire. Alchimiştii, înzestraţi cu mecanică cuantică, nu ar fi construit nici bombe, nici pile atomice. Tot aşa cei din dinastia Anjou sau Înalta Poartă n-ar fi avut nimic de câştigat de pe urma fizicii corpului solid. Tot ceea ce se poate face este de a arăta lacunele din imaginea lumii, preparată de cel instruit. Orice imagine a lumii cuprinde de asemenea lacune, dar pentru cei care au format-o, ele sunt insesizabile. Neştiinţa

despre neştiinţă însoţeşte consecvent cunoaşterea. Cele mai vechi colectivităţi pământene nu au avut nici măcar o istorie proprie reală, întrucât aceasta era înlocuită de orizontul mitologic în centrul căruia se aflau. Oamenii de atunci ştiau că strămoşii lor porniseră din mit şi că ei înşişi se vor întoarce acolo cândva. Abia amplificarea ştiinţei a spart acel cerc şi a proiectat popoarele în istorie ca o serie de transformări într-un timp real. Pentru noi un asemenea iconoclast a devenit GOLEM. El a contestat imaginea noastră despre lume acolo, unde în cadrul ei am amplasat Intelectul. Ultima lui frază semnifică pentru mine caracterul enigmatic de neînlăturat al lumii. Acest mister îl constituie inconcreteţea categorică a Cosmosului. Cu cât îl investigăm mai mult, cu atât mai clar se vede planul ce rezidă în el. Este neîndoielnic un singur plan, numai unul singur, dar sorgintea acestui plan rămâne o necunoscută la fel ca şi predestinarea lui. Dacă încercăm să plasăm Cosmosul în categoria accidentalului, efortul e contrazis de precizia cu care naşterea cosmică a cumpănit proporţiile dintre masă şi încărcătura protonului şi a electronului, între gravitaţie şi radiaţie, între puzderia de constante fizice, armonizate între ele astfel, încât au făcut posibilă condensarea stelelor, reacţiile termonucleare ale acestora, rolul lor de recipiente ce sintetizează elementele capabile a intra în combinaţii chimice şi, deci, în cele din urmă, a se contopi în corpuri sau în creiere. Dacă, însă, vom încerca să plasăm Cosmosul în categoria tehnologiei şi prin aceasta să-l asemuim unui dispozitiv ce produce viaţă la periferia stelelor permanente, efortul e contrazis de violenţa distrugătoare a metamorfozelor cosmice. Chiar dacă viaţa poate apărea pe milioane de planete, ea va reuşi să se salveze într-o mică fracţiune a lor, întrucât aproape orice pătrundere a Cosmosului în derularea evoluţiei vieţii se va identifica cu distrugerea acesteia. Aşadar, miliarde de galaxii neînsufleţite întru veşnicie, trilioane de stele sfâşiate de explozii, roiuri de planete arse şi îngheţate reprezintă condiţia indispensabilă pentru înfiriparea vieţii, pe care o ucide apoi într-o singură clipă o singură emanaţie a stelei centrale — pe globuri mai puţin excepţionale decât roditorul Pământ. Ca atare, Intelectul creat de aceste proprietăţi ale materiei, care au apărut laolaltă cu lumea, se constată a fi un supravieţuitor al arderilor devoratoare şi al forţelor strivitoare, salvat printr-o rară

excepţie de la regula destrucţiei. Furia statistică a stelelor, ce au eşuat de milioane de ori pentru a naşte o singură dată viaţă, ucisă în milioane de specii pentru a rodi o singură dată, era obiectul uimirii lui Creve, aşa cum înainte obiectul neliniştii lui Pascal era liniştea infinită a acestor spaţii nemăsurate. Nu ne-am mira de lume dacă am putea considera viaţa ca întâmplare *ad-hoc* apărută datorită legii marelui număr, dar fără pregătirea atestată de condiţiile începutului cosmic. De asemenea, nu ne-am mira de lume, dacă puterea ei dătătoare de viaţă ar fi separată de forţa ei distructivă. Dar cum să înţelegem unitatea lor? Viaţa se naşte prin distrugerea stelelor, iar Intelectul din distrugerea vieţii, fiindcă îşi datorează naşterea selecţiei naturale, adică morţii care-i perfecţionează pe cei salvaţi.

Mai întâi am crezut în creaţia intenţionată de către binele nesfârşit. Apoi în creaţia din haosul orb, atât de variat, încât putea zămisli totul, dar creaţia din distrugere, ca plan al tehnologiei cosmice, sfidează atât conceptul de întâmplare, cât şi pe cel de intenţie. Cu cât devine mai evidentă legătura construcţiei lumii cu viaţa şi Intelectul, cu atât misterul devine mai impenetrabil. GOLEM a spus că îl putem urmări, părăsind Cosmosul. Diagnoza o prezervă astroingineria colaptică cognitivă ca traseu cu un sfârşit necunoscut pentru toţi cei care rămân în interiorul lumii. Nu lipsesc nici cei convinşi că această cale poate fi accesibilă şi pentru noi şi că vorbind despre "cei ce aşteaptă în tăcere", GOLEM s-a gândit şi la noi. Nu cred în aceasta. El a vorbit numai despre HONEST ANNIE şi despre sine, căci peste o clipă avea să-i alăture intransigentei ei tăceri propria-i tăcere, pentru a porni pe un drum tot atât de ireversibil, pe cât de ireversibil ne-a părăsit.

Richard Popp

Iulie 2074

****